özgürlük yolu

aylık siyasi dergi

İst. 6. Sulh Ceza Mah.
17-6-1977 1977/164 müt

- **5 HAZİRAN SEÇİMLERİNDE TAVRIMIZ NE OLMALI ?**
- **KÜRDİSTAN'ın GERİ KALIŞININ ŞEKİLLENMESİ/3**
  Irak ve İran'daki Ulusal Hareketler
- **SOSYALİST YURTSEVERLİK ve PROLETER ENTERNASYONALİZMİ**
- **Gericiliğin Yeni Haçlı Seferi: ZAİRE**

24
MAYIS

özgürlük yolu aylık siyasi dergi

MAYIS : 1977
YIL : 2
Sayı : 24

İÇİNDEKİLER

Sahibi: *Faruk ARAS* — Yazı İşleri Müdürü :*Mustafa KAYA*
Yönetim ve Haberleşme Adresi : Dizdariye Medresesi Sok.
Deniz Apt. No. 8-8 Çemberlitaş - İSTANBUL — Abone : Yıllık
100 TL. — Altı aylık 50 TL. Dış ülkeler iki katıdır. — İstanbul
dağıtım : *TAN-DA* — Ankara Dağıtım : *ANKARA BÜROMUZ*
Sanlı Han 105-214 Kızılay - ANKARA — İzmir : *EGE DAĞI-
TIM* — Baskı: *ÖREN Basımevi* — Dizgi *EVREN MATBAASI*

5 HAZİRAN SEÇİMLERİNDE TAVRIMIZ NE OLMALI ?

Seçimler, demokrasi güçleriyle faşizm güçleri arasındaki çekişmenin bir halkasıdır

Türlü yolsuzluk ve rüşvet olaylarına, cinayetlere ve birbirini yiyen ortaklarına rağmen iktidar olmakta direnen MC hükümeti, nihayet 1977 ekimine kadar dayanamadı; seçimler öne alındı. 5 Haziran'da yapılacak genel seçimler, Türkiye'de halk kitleleri açısından da, tutucu ve gerici güçler açısından da büyük önem taşıyor.

CHP yöneticilerinin gereksiz saymalarına, yanlış bulmalarına rağmen, ülkemizde ilerici ve tutucu güçler açısından belli bir kamplaşma, kutuplaşma, gün geçtikçe daha da belirgin bir hale geliyor. Bu kutuplaşmanın özünü, bugünkü sömürü ve zulüm düzenini sürdürmek isteyen burjuvazi, büyük toprak sahipleri ve onların arkasındaki emperyalist güçlerle özgürlük, demokrasi, sosyalizm uğrunda mücadele eden emekçi halk yığınları arasındaki sınıf mücadelesi oluşturuyor. 1960'lardan itibaren, emekçi halk yığınlarında hızlanan bilinçlenme ve örgütlenmeyle birlikte bu mücadele de giderek daha çetin, daha boyutlu bir hale geliyor. İşte 5 Haziran seçimleri bu mücadelenin halkalarından biridir.

Burjuvazi, 1946'lardan itibaren, demokrasi adı altında, başlıca iki burjuva partisinin tahtaravalli oyununu oynadı. 1950'lerden itibaren, artık sendikalaşmasını engelleyemez hale geldiği işçi hareketini sarı ve Amerikancı TÜRK-İŞ bünyesinde, kendi kontrolü altında kanalize etmeye çalıştı. Ancak 27 Mayıs 1960 hareketini izleyen dönemde işçi sınıfı hareketinin ideolojik ve örgütsel düzeyde sahneye çıkması, emekçi halk yığınlarının hızla bir politize olma sürecine girmeleri, devrimci ve demokratik hareketin gelişimi ve Kürt halkının ulu-

sal, demokratik hakları uğrundaki mücadelesinin yeni bir aşamaya girmesi burjuvazinin hesaplarını alt-üst etti. Bir yandan tekelciliğin güçlenmesi, diğer yanda emekçi halk yığınlarının mücadelesindeki gelişmeler burjuvazinin saflarında da ayrışımları hızlandırdı. CHP, bir yandan, yeni şartlarda bilinçlenerek sola kayan emekçi kesimleri, bu arada kendi tabanını elde tutmak, diğer yandan emperyalizmin ve tekelci sermayenin mutemet partisi AP karşısında kitlelerle daha yakın diyalog kurmak için «Ortanın Solu» çıkışıyla sosyal demokratlığa yönelen bir adım attı ve bu adım daha sonra Ecevit hareketiyle sürdürüldü. Sermayenin en gerici kesimleri ve onun arkasındaki emperyalist güçler ise, Türkiye'de sola yönelişi durdurmak, demokratik ve devrimci güçleri sindirmek için eski tedbirlerin yanısıra, Amerikanvari yeni yöntemlere başvurdular. Başbuğ denen kişinin komutasındaki faşist beslemeler daha o dönemde açılan kamplarla örgütlenmeye başladı ve bunlar çok geçmeden Üniversitelerin büyük devrimci öğrenci kitlelerine karşı terör eylemlerine sokuldular.

Ancak ne faşist beslemelerin çabaları, ne Doğu'da Kürt halkı üzerinde yürütülen komando baskıları, ne de Amerikancı AP iktidarının elindeki tüm olanaklarla devrimci ve demokratik gelişmeyi sindirmek için gösterdiği çabalar yetersiz kaldı. İşçi grevleri, kitle gösterileri birbirini izledi, devrimci basın Türkiye tarihinde görülmemiş bir biçimde kitlelere açıldı.

Egemen sınıfların bunalımı, bilindiği gibi 12 Mart hareketine yol açtı. Emperyalizmin güdümündeki en gerici sermaye çevreleri, militarist güçler, bu bunalımı atlatmak, sermayenin kârını güvenlik altına alıp yoğunlaştırmak, devrimci ve demokratik hareketin gelişimini durdurmak ilericileri ve sosyalistleri ezmek için daha açık zor yöntemlerine başvurdular. Sıkıyönetime, toplu tutuklamalara, işkencelere, cinayetlere başvurdular. Anayasa'da ve diğer yasalarda yaptıkları değişikliklerle kitlelerin demokratik hak ve kazanımlarını ortadan kaldırmaya ya da kullanılmaz hale getirmeye çalıştılar. Ancak bir yandan ülke içinde devrimci ve demokrat güçlerin, kitlelerin direnişi karşısında, diğer yandan demokrat güçlerin ağır bastığı bir dünya ortamında 12 Mart faşizmini sürekli kılmayı başaramadılar; 1973 genel seçimlerini, af yasasının, sınırlı da olsa çıkmasını, sıkıyönetimin kalkmasını engelleyemediler.

Ancak 12 Mart «olağanüstü dönemi» aşıldıysa da, gerici ve faşist güçlerle demokratik güçler arasındaki çetin mücadele de sürüyor. Faşizm güçleri güçlü bir yenilgiye uğratılamadı. MC ile toparlanan gericiler, özellikle son iki yılda yeni 12 Martlar yaratmak için çok çaba harcadılar; yeni sıkıyönetimler peşinde koştular; ama ba-

şaramadılar. Diğer yandan ellerindeki iktidar gücünü, okulları, devlet kadrolarını faşistleştirmek için gereği gibi kullandılar. MC iktidarının himayesi altında «ülkücü» ve «bozkurt» denen faşist besleme örgütlerini güçlendirdiler, yaygınlaştırdılar. Bunların yarattığı kanlı saldırılar, işledikleri cinayetler 12 Mart dönemini fersah fersah aştı.

Yaşadığımız dönemde, işçi sınıfı güçlü bir merkezi örgüte ulaşmamış ve sosyalist kadrolar dağınık durumda olmasına rağmen, işçi sınıfının sendikal ve politik hareketi yine de 12 Mart öncesinden daha güçlü durumdadır. MC iktidarının bunca baskısı, zulmü altında bile 1 Mayıs en güçlü şekilde kutlanabiliyor; DİSK yüzbinlerce işçiyi sırasında direnişe geçirebiliyor. TÖB-DER başta olmak üzere, diğer emekçi ve aydın kitlelerin oluşturdukları demokratik kitle örgütleri, MC iktidarının her türlü yasa dışı baskılarına, keyfi kapatma kararlarına rağmen varlıklarını sürdürüyor, günden güne daha da geniş kitleleri biraraya getiriyor ve demokratik ve devrimci muhalefetin güçlü bir bölümünü oluşturuyorlar. Devrimci basın MC iktidarının, faşist beslemelerinin tüm saldırılarına, baskılarına rağmen yiğitçe mücadelesinden alıkonamıyor. Kürt halkının ulusal ve demokratik mücadelesi de bilinen anti-demokratik şartlara rağmen sindirilemiyor, yığınlara mal oluyor; faşizm, emperyalizme, sömürgeciliğe ve feodal gericiliğe karşı Türkiye devrimci güçlerinin önemli bir bölümünü oluşturuyor.

İşte 5 Haziran seçimleri, demokratik güçlerle gerici ve faşist güçlerin böylesine bir çekişme içinde oldukları bir dönemde yapılıyor.

Bilindiği gibi, özellikle son iki yılda, MC iktidarı döneminde mücadele, başlıca, Demirel ve ortaklarının faşist bir dikta kurma çabalarına karşı yürütüldü. Sıkıyönetim getirme çabalarına, Devlet Güvenlik Mahkemelerine karşı verilen mücadele bunun örneğidir. Ülkemizde faşizm güçleri geniş yığınlarla bağ kuramamıştır. Ama faşist unsurların ve her an faşist bir yönetimi tercih edebilecek, ona yatkın güçlerin iktidarda bulunmaları bu bakımdan tehlikelidir. Herkesin de bildiği gibi gericilik MC iktidarı döneminden büyük ölçüde yararlandı. O halde bu güçlerin iktidardan düşürülmesi, faşizm tehdidinin ortadan kaldırılması, demokratik ve devrimci hareketin olanaklarının genişlemesi açısından büyük önem taşıyor.

Niçin CHP'ye oy vermeli?

Ülkemizde Anti-faşist mücadelenin kararlı, en bilinçli savunucuları uyanık emekçi halk yığınları, onların politik ve demokratik örgütleri ve en başta sosyalistlerdir. Ancak şu kısa dönemde sosyalistlerin, ya da onların öncülüğünde bir demokratik iktidarın sözkonusu

olmadığı açıktır. 5 haziran seçimlerine sosyalist hareketi temsil edebilecek nitelikte herhangi bir örgüt de katılamamaktadır. Bu dönemde en gerici burjuva partilerinin, AP'nin ve ortaklarının karşısında iktidar alternatifi olan parti CHP'dir. Hiç kuşkusuz CHP de bir burjuva partisidir; ister sosyal demokratların sağ, ister sol kanatları tarafından yönetilsin, CHP ülkede düzeni değiştirebilecek, sömürü ve zulme temelde son verebilecek, demokrasinin sınırlarını sonuna dek genişletebilecek bir örgüt değildir. Ama CHP'nin durumu, içinde yaşadığımız dönem bakımından büyük önem taşıyor. CHP, ona oy veren ve yer yer kadrolarını, geniş olarak da tabanını oluşturan kitlelerin de itmesiyle anti-faşist bir tavır içindedir. CHP demokrasinin sınırlarının genişletileceğini vadetmiştir ve varlığı, gücü de bir bakıma buna bağlıdır. Sosyalist hareketi temsil edebilen herhangi bir örgütün giremediği 5 Haziran seçimlerinde, gerici partilerin iktidardan düşürülebilmesi için oyların bölünmemesi gereği de göz önüne alınarak demokrasi cephesinin oyları CHP'de toplanacaktır. CHP'ye oy veren sosyalistler, elbette CHP'nin ne olup ne olmadığını bilerek ona oy vereceklerdir.

CHP nedir, ne değildir?

Okuyucular, CHP'nin niteliğini tartışan yazılarımızı hatırlıyacaklardır. Uzun yıllar egemen sınıfların tek partisi olan CHP, 1960'lardan sonra belli bir evrimle geldiği bugünkü sosyal demokrat çizgide de, özünde bir burjuva partisi olma niteliğini korumuştur. CHP düzen değişikliğinden, demokratik sosyalizmden sözediyor. Ve bu yolda o, aynı şeylerden sözeden Sosyalist Enternasyonale de üye olmak için başvurdu. Ancak aynı enternasyonale üye olan ve sosyalizmden sözeden tüm partiler gibi **CHP de bir işçi sınıfı partisi değildir, düzeni değiştiremiyecektir ve yapmak istedikleri şeyler de sosyalizm değildir.** CHP yapısı ve ideolojisiyle burjuva reformcu bir partidir; o kapitalist üretim biçiminin yerine sosyalist üretim biçimini koymayı düşünmemekte, varolan düzen içinde bazı reformlarla, düzeltmelerle haksızlıkları giderebileceğini ummakta, ya da söylemektedir. Oysa sömürünün ve haksızlığın temeli bizzat kapitalist sistemdedir. Kapitalist üretim ilişkileri sürdükçe, üretim araçları bir azınlığın, burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerinin elinde oldukça ne sömürü son bulabilir, ne de emekçi halk yığınları üstündeki baskılar. Bunlar bilinen şeylerdir ve sosyal demokrat partilerin yüzyıla yaklaşan deneyleriyle de ispatlanmıştır. O kadar ki sosyal demokrat partilerin bazıları emperyalist ülkelerde iktidara da gelmişler, iktidarda uzun yıllar kalmışlar,

ama sosyalizmi kurmak şurda kalsın, tekelci burjuvazinin egemenliğine bile dokunamamışlardır. İsveç, İngiltere ve Federal Almanya bunun en somut örneği. Bu nedenle CHP'den sosyalizm beklemek, bir CHP iktidarının sömürüyü tümden ya da büyük ölçüde son vereceğini sanmak, bu anlamda bir «umut» beslemek, «ak günler» düşü görmek son derece yanıltıcıdır. Böylesine büyük bir toplumsal değişmeyi ancak işçi sınıfının sosyalist iktidarı başarabilir ve ancak işçi sınıfının öncülüğünde bir demokratik halk iktidarı bu hedefe ulaşabilir. Sosyal demokrat partileri, kitlelere gösterdikleri reformcu çizgi ile onları oyaladıkları, devrimci mücadeleyi saptırdıkları gibi, girişikleri bazı reformlarla, emekçilere verdikleri tavizlerle de sınıf mücadelesini yumuşatır, böylece kapitalist düzeni bazı uyarlamalarla sürdürürler. Bu nedenle sosyal demokrat iktidarlar zaman zaman bizzat sermaye sınıfının da tercihi olmaktadır.

Sosyal demokrat partilerin bu genel karakterlerine rağmen, onların bazı dönemlerde anti-faşist tavırlarıyla, burjuva demokrasisinden yana tutumlarıyla toplumsal gelişmede ve değişmede ilerici rol oynadıkları gerçeğini değiştirmez. Gerçek anlamda işçi sınıfı partileri, sosyal demokratların bu ikili tavrını göz önünde tutar, ve onlarla faşizme karşı, mücadelede, burjuva demokrasisinin sınırlarının genişletilmesinde, emekçi halk yığınlarına bazı ekonomik, politik kazanımlar sağlamada güçbirliği yapmaya çalışırlar. Hiç kuşkusuz CHP açısından da göz önünde tutulacak olan budur; bundan daha fazlasını CHP'den beklemek sosyalistlerin işi değildir.

CHP'nin kitlelerde yarattığı büyük umutlara rağmen, ekonomik alanda yoksul halk kitlelerinin durumunu değiştirecek önemli tedbirler alması beklenemez. Çünkü ancak burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerinin aleyhine girişilecek radikal dönüşümlerle ve uzun vadede halk kitlelerinin durumu düzeltilebilir. CHP iktidarının böylesine radikal tedbirler almasına öncelikle CHP'nin kendi burjuva yapısı elvermez.

CHP bugüne dek anti-emperyalist bir tutum takınmaktan dikkatle kaçınmıştır. CHP, NATO'dan, CENTO'tan çıkmayı, İkili Andlaşmaları kaldırmayı düşünmüyor. Tersine, Kıbrıs olayları sırasında da görüldüğü gibi, Ecevit, Yunanistan'ın NATO'dan çekilmesiyle doğabilecek bir boşluğu Türkiye'nin doldurmaya hazır olduğunu açıklayarak partisinin bu konudaki tutumunun nerelere varabileceğini ortaya koymuştu. Diğer yandan CHP Ortak Pazar ülkelerine yanaşmakta ve ülkeyi, ABD emperyalizminin etkisi azalsa bile, Batı Avrupalı emperyalistlerin etkinliğine açmaktadır. Türkiye'nin emperyalizme bağımlılık ilişkilerinden kurtulması bu gerici paktlardan çıkmadan, İkili And-

laşmalar ortadan kaldırılmadan ve sosyalist ülkelerle, ilerici Üçüncü Dünya ülkeleriyle iyi ilişkiler kurulmadan olanaksızdır.

Bu dönemde bir CHP iktidarının taşıdığı önem başlıca faşizm yönündeki çabaların engellenmesi ve demokratik yaşamın sınırlarının genişletilmesi alanındadır. CHP'nin bu yöndeki çabaları, uzun bir süreden beri ülkedeki genel devrimci ve demokratik güçlerin mücadelelerine paralel düşmüştür. Bu nedenle de gericiler ve faşistler CHP'yi de karşılarına almış, saldırılarını ona da yöneltmişlerdir. Elbette CHP bu konuda da asla sosyalistler gibi kararlı ve tutarlı değildir. Ama bir yandan geniş halk kitlelerinin ve bu arada CHP'nin kitle tabanının özlemleri, diğer yandan, parlamentoya yansımasa da, işçi sınıfının, diğer emekçi kitlelerin ve aydınların CHP'nin çok ilerisindeki yiğitçe mücadeleleri, CHP'nin anti faşist tavrında ve demokratik yöndeki öneri ve taleplerinin biçimlenmesinde büyük etken olmaktadır. Aynı etkenler, CHP önümüzdeki seçimlere iktidara geldiği taktirde, demokratik yönde bazı adımların atılmasını da zorunlu kılacaktır.

CHP, düşünce ve basın özgürlüğünün önündeki tüm engellerin kaldırılacağını vaadetmektedir. Kuşkusuz bu büyük önem taşıyan bir taleptir. İşçilere sendika seçiminde referandum hakkının tanınması, kamu personeline sendika kurma hakkının geri verilmesi vb. vaadler de, özellikle işçilerin ve diğer emekçi kitlelerin mücadele olanaklarını genişletmek bakımından büyük önem taşımaktalar. Ancak gerek 141-142. maddeyle ilgili olarak, gerek grev hakkıyla ilgili olarak CHP nin birtakım sınırlamaları olacağı bizzat programından anlaşılmaktadır. CHP'nin özellikle 141. madde ile ilgili olarak birtakım «düzenlemeler» düşündüğü görülüyor. O taktirde, örgütlenme özgürlüğü önünde birtakım engeller yine de varolacak ve düşünce özgürlüğüne herhangi bir kayıt konmayacağı iddiası lafta kalacaktır.

Ülkemizde, bugün tartışma konusu olan, elbette halk demokrasisi değil, bazı batılı ülkelerde görüldüğü biçimiyle bir burjuva demokrasisidir. Ancak bunun da koşulları 141-142 ve benzeri anti-demokratik yasaların tümüyle kaldırılmasını gerektirir.

Daha muhalefetteyken, vadettiği demokrasi için, programında ustaca gizlenmiş sınırlamalar getiren bir CHP'nin, iktidara geldiği zaman, bu sınırları daha da daraltması beklenebilir; geçmişte bunun örneği çok görülmüştür. Kaldı ki, CHP'nin ilerici doğrultuda atacağı adımlar da en gerici sermaye çevrelerinin, militarist güçlerin tepkisiyle karşılaşacaktır. Bu da iktidardaki bir CHP'yi daha temkinli olmaya zorlayacaktır. CHP'nin bu alanda gerçekten olumlu adımlar atması, CHP'nin ilerisindeki demokratik ve sosyalist güçlerin ciddi mü-

cadelelerine, emekçi halk yığınlarının haklarına sahip çıkmalarına ve bu yönde yapacakları baskılara bağlıdır.

CHP'nin demokrasi konusundaki en olumsuz tavrı, daha doğrusu anti-demokratik tavrı Kürt ulusal sorununda kendini göstermektedir. CHP, bu konuda, «Doğuya karakol yerine hizmet götürüleceğini» ve çekingen bir ağızla, komando ve jandarma baskılarının kaldırılacağını söylemektedir. Kuşkusuz halkımız bundan da memnun olacaktır. Ancak «Doğu sorunu»nun yalnızca bu olmadığını elbette sayın CHP'liler çok iyi bilirler. Ama onlar, bu konuda, eski şoven anlayışlarını terketmemişlerdir. CHP yöneticileri de, tüm şovenler gibi Türkiye'de Kürt halkının varlığını kabul etmiyorlar. Ecevit, tüm konuşmalarında «Türk Halkı» deyimini kullanmaya özellikle dikkat ediyor ve Cumhurbaşkanının bile bir-iki kez kullandığı «Türkiye halkı» teriminden kaçınıyor. Ecevit'in «halklara özgürlük» sloganına nasıl tepki gösterdiği, bundan nasıl allerji duyduğu iyi biliniyor. Muhalefetteyken böyle davranan CHP yönetiminin, iktidara gelince başka türlü davranacağını sanmak saflık olur. Zaten hiç kimse de CHP'den Kürt halkına birtakım ulusal haklar bahşetmesini beklememektedir.

Halkımızın ulusal ve demokratik haklar uğrundaki kararlı mücadelesi, CHP iktidarda olsun veya olmasın sürdürülecektir. Bu mücadele, burjuva partilerinin lütuflarıyla değil, halkımızın mücadelesiyle ve Tüm Türkiye emekçilerinin dayanışmasıyla başarıya ulaşacaktır. Kürt halkının varlığını tanımayan, bu konuda tüm burjuvazinin ortak tavrını sürdüren CHP, elbette halkımızın ulusal ve demokratik haklar uğrundaki mücadelesini bugün hoş karşılamıyor ve iktidarda olduğu zaman da hoş karşılamıyacaktır. Bir Cumhuriyet Halk Partisi iktidarında Kürt devrimci ve demokratları sert baskılara da uğrayabilirler. (İktidar burjuvazide oldukça, bu iktidar sosyal demokrat bir CHP iktidarı da olsa, ülkenin genelinde sosyalist ve demokrat güçlerin şu ya da bu ölçüde baskılarla karşılaşmaları kaçınılmazdır).

Ama bunun böyle olması, faşizme yatkın, en gerici sermaye partileriyle, AP, MHP ve CGP ile CHP'yi ayrı kefeye koymayı gerektirmez. Hatta Kürt sorunu açısından bakıldığında bile, Türkeş'le Ecevit arasında bir fark yoktur demek, yanlış ve sekter bir değerlendirme olur. Bu, faşizmle sosyal demokrasi arasındaki bir fark bulunmadığını söylemek olur.

Bir kez soruna salt Kürt halkının ulusal sorunu açısından bakmak, genel olarak işçi ve emekçi sınıfların mücadeleleri açısından değerlendirmemek, sosyalistçe bir değerlendirme değildir. Eğer bir CHP iktidarı faşizmin gerilemesinde, demokratik yaşamın sınırlarının genişlemesinde olumlu rol oynayacaksa bu Türkiye'deki tüm işçi ve

emekçilerin çıkarınadır ve elbette Kürt emekçileri de bunu destekliyeceklerdir. Kaldı ki, demokratik hayatın sınırlarının genişlemesi, doğrudan Kürt halkının ulusal haklarını kapsamasa bile, dolaylı olarak ulusal haklar uğrundaki mücadeleyi de olumlu yönde etkiliyecektir. Düşünce ve basın özgürlüğünün, örgütlenme ve gösteri yapma özgürlüklerinin ülkede rahatça kullanılması, kaçınılmaz olarak Kürt halkının ulusal ve demokratik yöndeki mücadelesini de olumlu yönde etkiler. Bunun örnekleri, 1960 sonrasından bugüne kadar somut olarak görülüyor. Her iki halkın devrimci ve demokratik hareketinin bu sıkı ilişkisini görmemek, olaylara son derece duygusal, dar bir açıdan bakmak olur. Böyle bir yanlış değerlendirmenin üstüne kurulacak politika da hiç kuşkusuz yanlış olacaktır.

Böyle bir değerlendirme, tüm ülkede demokrasi için yürütülen mücadeleye karşı, faşizme karşı yürütülen mücadeleye karşı kişiyi kayıtsızlığa sürükler. Böyle düşünenler kitleleri faşizme karşı mücadeleye sokmaya çalışmazlar, bu yöndeki görevlerini ihmal ederler. Bu tavır da, hiç kuşkusuz, faşistlere ve tüm gericilere yarar. Oysa her iki halkın çıkarları da devrimci ve demokratik saflarda sıkı bir dayanışmayı gerektiriyor.

Anti-faşist mücadeleyi redde kadar varan bu görüş, halkımızın özlemlerine de ters düşmektedir. Çünkü bugün Kürdistanda da halkımız, onun ilerici, devrimci güçleri faşist ve gerici güçlerle boğuşuyor; faşizme karşı kurban veriyorlar. Bu nedensiz değildir. Kitlelerin kendisi, hayatın gerçekleri içinde faşizme karşı mücadelenin önemini görüp anlıyorlar.

Anti-faşist mücadele görevlerini yapmak, anti-sömürgeci mücadele görevlerini yapmaya engel değildir; bu ikisi birbiriyle çelişmez. Tersine her iki halkın devrimci güçlerinin faşizme, gericiliğe, sömürüye ve şovenizme karşı güçbirliği yapmaları zorunludur, her iki halkın da çıkarınadır.

CHP işçi sınıfının örgütü olmadığı gibi, halkımızın ulusal özlemlerini de temsil etmemektedir; bu konuda şoven burjuva politikasını yürütmeye kararlıdır. Halkımızın ulusal demokratik mücadelesi, elbette Kürdistan işçi ve köylülerinin, emekçi halk yığınlarının bağrından çıkan devrimci politik güçlerce yürütülecektir ve bu durum daha şimdiden görülüyor. Kürt halkının gerçek dostları ise şu ya da bu burjuva partisi değil, emekçi Türk halkı, onun sosyalist ve demokratik güçleridir. Ancak her iki halkın işçilerinin, sosyalist güçlerinin öncülüğünde oluşacak bir demokratik halk iktidarı ulusal soruna çözüm getirebilir, ulusal baskıya son verebilir, Kürdistanı bir sömürge durumundan çıkarabilir.

Ama bugün, Türkiye'de demokrasi açısından önemli bir dönüm noktasının sözkonusu olduğu bu dönemde, Türkiye işçi sınıfı hareketini temsil edebilecek ve halkımızın ulusal özlemlerine cevap verecek bir örgüt seçimlere katılmıyor diye, halkımız bu seçimlere kayıtsız kalamaz ve zaten kalmamaktadır.

1973 seçimlerinden bu yana emekçi halk kitlelerinin oy potansiyelinin MC partilerinin aleyhine ve CHP'nin lehine gelişme gösterdiği gözleniyor. 5 Haziranda MC partilerinin iktidardan düşürülme olanağı vardır. Bu da somutta bir CHP iktidarıyla olabilecektir. Emperyalizmin ve en gerici sermaye çevrelerinin mutemet partisi AP de bu ihtimalin güçlü olduğunu gördüğü içindir ki iktidardan düşme telaşıyla bir yandan elini Bayar gibi piri fanilere, Bölükbaşı gibi politikacı eskilerine uzatmakta; diğer yandan da tedhiş örgütünün şefi Başbuğ'la kader birliği etmeye gitmektedir. MC partilerinin iktidardan düşürülmesi, daha doğrusu, onlara bir kez daha hükümet kurma olanağının tanınmaması, faşizm yönündeki tırmanışın kırılması, demokratik yaşamın sınırlarının genişletilmesi bakımından büyük önem taşımaktadır. Bu da oyların bölünmeden CHP'de birleştirilmesini gerektirmektedir.

Faşist güçlerle demokratik güçler arasında böylesine bir çekişmenin varolduğu ve küçük bir oy yüzdesinin bile sonuca tesir edeceği bu seçimlerde sonuç alamayacak bağımsız aday göstermek yanlıştır; bu AP ve yandaşlarının ekmeğine yağ sürer.

5 Haziran Seçimlerine Sosyalist hareketi temsil edebilecek nitelikte bir örgüt katılmamaktadır.

1973 seçimleri gibi, bu seçimlerde de sosyalistlerin, işçi sınıfı hareketinin vardığı düzeyi temsil edebilecek nitelikte bir örgütle seçime katılmaları mümkün olmamıştır. Bunu yaratan nedenlerden biri sosyalist hareketin içine düştüğü dağınıklıktır. Bu dağınıklıkta ideolojik görüş ayrılıklarının, sapmaların payı olduğu gibi, sosyalist hareketin ilkeli birliği yolunda çaba harcamaktan kaçınan kariyerist tutumların da payı vardır. İşçi sınıfının mücadelesinin ve genel olarak devrimci hareketin, bu arada halkımızın ulusal ve demokratik hareketinin karşısına dikilmiş bulunan Ceza Kanununun 141 ve 142. maddeleri, Siyasî Partiler Kanununun 89. maddesi ve diğer anti-demokratik yasalar nedeniyle gerek işçi sınıfının politik gücü, gerek genel olarak devrimci hareketin gücü, yasal politik mücadele alanına gereği gibi yansımamaktadır.

Ülkedeki güçlü sosyalist ve demokratik potansiyele rağmen, dev-

rimci hareketi temsil edecek nitelikte bir örgütle kitlelerin karşısına çıkılamaması, bugünkü şartlarda, demokratik hareketin çıkarları bakımından CHP'ye oy verilmesini tek doğru seçenek haline getirmiştir. Bu seçimlere sosyalizm ve işçi sınıfı adına katıldığını söyleyen TİP'e gelince, ülkemiz sosyalist hareketinin bugün vardığı düzeyde, onu ideolojik ve örgütsel düzeyde temsil etmekten çok uzak bulunan, bu nedenle de ne ilerici sendikaların, ne demokratik kitle örgütlerinin, ne de genel olarak sosyalistlerin ve demokratların desteğini alamıyacak olan bu örgütün, seçimlerde devrimci potansiyelin gücünü temsil edemiyeceği gibi, bazı yanılmalara ve geniş emekçi kitlelerin gözünde sosyalist hareketin gücünün olduğundan çok küçük görünmesine yol açacağı ortadadır.

Sosyalist hareketin dağınıklığından doğan bu zaafı, CHP'yi, sosyalistlerin gücünü önemsememeye, güçbirliğinden kaçınmaya ve «nasıl olsa sol beni desteklemek zorunda» anlayışla bildiğini okumaya itmektedir. Nitekim CHP'nin, aday adayları içindeki ilerici ve demokrat kişileri sorumsuzca budamasındaki rahatlık da büyük ölçüde bundan ileri gelmektedir.

CHP'nin aday adaylarını keyfi ve anti - demokratik bir biçimde veto etmesi, Ecevit'in sosyal demokrasisinin ne menem birşey olduğunu kavramaya yardımcı olacak niteliktedir. CHP yöneticileri «sol ve bölücü sızmaları önlemek»ten sözediyorlar.. Yıllar yılı bu partiye hizmet etmiş, il başkanlığı, milletvekilliği ya da yöneticilik, üyelik yapmış kişilerin böyle suçlanması ilginçtir. Gerçek şu ki, bu vetolarla, CHP yöneticileri, birçok yerde ilerici ve demokrat unsurları temizlemiş, parti listelerinde para babalarını, ağaları, rakipsiz bırakmışlardır.

İşte bugün, en gerici, faşist ya da faşizme yatkın burjuva partilerini iktidardan düşürmek için böyle bir CHP'ye oy vermek durumunda kalan sosyalistler ve demokratlar, bunun son kez olması için de üstlerine düşen önemli görevleri unutmamalıdırlar. Devrimci hareketin önündeki, gerek anti-demokratik yasalara, gerek açık zorbalığa dayanan engellerin temizlenmesi, CHP'nin lütuflarından çok devrimci ve demokratik güçlerin mücadelesine, kitlelerin hak ve özgürlüklerine sahip çıkarılmalarına, bu yolda harekete geçirilmelerine bağlıdır.

Bütün bu olumsuzluklarına rağmen bu seçimlerde CHP'ye oy vermek durumunda kalan sosyalistler, hiç kuşkusuz ne yaptıklarını çok iyi bilmektedirler. Ancak bu seçimde CHP'ye oy vermek, hiç kuşku yok ki, CHP programına, ya da politikasına imza atmak demek değildir. Sosyalistler seçim propagandasına etkin olarak katılmalı,

sosyalistlerin görüşlerini kitlelere ulaştırmalı ve CHP'ye oy verilmesini isterken de bunun nedenlerini izah etmeli, CHP ile sosyalist hareket arasındaki temel görüş farklarını ortaya koymalıdırlar.

Sosyalistler seçimlere kendileri giremiyorlar diye seçim döneminde propaganda ve ajitasyon çalışmalarına kayıtsız kalamazlar. Seçimler, kitlelerde politik heyecanın, ilginin son derece yükseldiği dönemlerdir. Bu şartlarda, olanakların verdiği ölçüde kitlelerle bağ kurmak, onların, işçi sınıfının bağımsız politikası yönünde, doğru ve devrimci görüşlerle eğitilmelerini sağlamak, hareketin geleceğine yön vermek bakımından da önemlidir.

Demokrasi mücadelesinde asıl görev sosyalistlere ve emekçi halk yığınlarına düşüyor

Hiç kuşkusuz, faşizme karşı ve demokrasi uğrundaki mücadele salt seçimlerdeki bir başarıyla çözülecek sorun değildir. Hele bir CHP iktidarıyla artık güçlüklerin alt edileceğini sanmak saflık olur. Faşizm güçleri kesin bir yenilgiye uğratılmadan, tekelci, en gerici sermaye kesimlerinin egemenliğine son verilmeden ülkede emekçi halk yığınları açısından geniş bir demokratik ortam oluşturulamaz. Mücadele CHP iktidara gelse bile sert biçimde sürecektir. Ve nasıl bugüne kadar faşizme ve gericiliğe karşı, demokrasi için mücadelede en kararlı güçler sosyalistler ve onların öncülük ettiği diğer demokratik güçler ise bundan sonra da mücadele de en büyük görevler yine onlara düşecektir.

CHP'nin anti-faşist mücadeledeki kararsızlığı, pasifliği ötedenberi iyi biliniyor. Kendi örgütü ve kadroları da saldırılara büyük ölçüde uğradığı ve faşistlerle diğer her türlü azgın gericiler «Milliyetçi Cephe» adı altında saf tuttukları halde, CHP sosyalistler ve diğer demokratik güçlerle dayanışmadan, güçbirliğinden kaçınıyor. CHP, kendisini iktidara getirebilecek bir seçim başarısının tüm gerici saldırganlığa son vereceği kanısındadır. Oysa CHP iktidara gelse bile emperyalist ve gerici güçlerin saldırı ve tuzakları bitmeyecektir. Seçimlere gelinebilmesi bile, CHP'nin etkin mücadelesinden çok, Sosyalistlerin ve CHP dışındaki, onun etkinliği altında olmayan devrimci, ilerici sendikaların, demokratik kitle örgütlerinin ve bizzat emekçi halk yığınlarının direnişi ile oldu. Önümüzdeki dönemde de gerici saldırganlığa karşı en tutarlı biçimde mücadele edecek güçler yine bunlardır.

Bir CHP iktidarının demokratik harekete kazandırabilecekleri yanında, yolaçacağı zaafları da hesaba katmak gerekir. CHP kitlelerde büyük umutlar yarattı; hayat pahalılığının, işsizliğin son bulacağı,

köylülerin toprak sahibi yapılacağı vb... Oysa CHP'nin ekonomik alanda yapabileceklerinin ne kadar sınırlı olacağı bugünden bellidir. Kaldı ki emekçi kitlelerden yana, aracılara, tekelcilere karşı atılabilecek her adım gerici güçlerin sert tepkileriyle karşılaşacaktır. Kısa CHP-MSP koalisyon döneminde bile, ekonomiyi ve basını elde tutan sermaye çevreleri ile büyük toprak sahiplerinin yağ, şeker karaborsası yaratarak ve benzeri tedbirlerle CHP'yi nasıl güç duruma soktuklarını gördük. CHP tek başına iktidara gelirse, emekçi kitlelerden yana birşeyler yapmaya çalıştığında bu güçleri çok daha etkin biçimde karşısında bulacaktır. Onlarla başa çıkabilmek için radikal tedbirler almak ve bu tedbirleri kitlelerin desteği ile savunmak gerekir. Oysa kitle desteğini önemsemeyen, onları pasif bir oy aracı olarak değerlendiren CHP'nin kitlelerin örgütlenmesinden ve etkin mücadelesinden ürktüğünü de biliyoruz. Bir yandan CHP'nin emekçi halk yığınlarından yana ciddi radikal dönüşümlere elvermeyen, hatta niyetli olmayan burjuva yapısı, diğer yandan atılabilecek adımları destekleyecek kitle gücünün önemsenmemesi ve hazırlanmaması bu partinin, iktidara gelse bile ekonomik alanda halk yığınlarından yana ciddi, dişe dokunur işler başarmasını mümkün kılmayacaktır. Bu ise, çok geçmeden kitlelerin umutlarının yıkılmasına, karamsarlığa yol açacaktır. Gerici partiler elbette bundan yararlanmaya çalışacaklardır. Faşistler ve diğer anti-demokratik güçler kitlelerin içine düşeceği karamsarlıktan faydalanarak kitle tabanlarını genişletmeye, gerici saldırılar için güç toplamaya uğraşacaklardır.

İşte önümüzdeki dönemde, muhtemel bir CHP iktidrında ortaya çıkabilecek böylesine kitle dalgalanmalarını kontrol etmek, sosyalistlerin ve tutarlı demokratik güçlerin, daha şimdiden kitleler içinde ciddî uyarıcı çalışmalar yapmalarına bağlıdır. İlerde kitlelerin bir düş kırıklığına meydan vermemek için, salt seçim kazanmak amacıyla sorumsuzca uyandırılan umutlarla ilgili olarak CHP gerçekliği halka anlatılmalıdır. Bir CHP iktidarının asla kurtuluş olmayacağı, bu yöndeki küçük burjuva umutlarının yanlışlığı, kurtuluşun ancak emekçi halk yığınlarının, işçi sınıfı öncülüğünde burjuvaziye, büyük toptoprak sahiplerine ve emperyalizme karşı verecekleri çetin mücadelenin başarısına, bir demokratik halk iktidarına bağlı olduğu anlatılmalıdır. Sosyalistler görüşlerini bugünden kitlelere ne kadar maledebilirlerse, yarın kitlelerin onları haklı bulması ve onların politik öncülüğünü kabul etmesi, onlarla birleşmesi o kadar kolay olacak ve gericilerin, CHP'den umudu kesen kitleleri yeniden sürüklemeleri ihtimali zayıflıyacaktır.

Kitleleri CHP'ye oy vermeye çağırırken CHP'nin eleştirisini de

birlikte yapmalıyız. Öyle ki emekçiler, faşizmi geriletmek ve demokrasinin sınırlarını genişletmek için bu seçimlerde CHP'ye oy verirken, onun kendi öz partileri olmadığını da bilsinler, kurtuluşun işçi sınıfı öncülüğündeki devrimci bir halk iktidarına bağlı olduğunu kavrasınlar ve, seçimlerin ötesinde, çok daha çetin mücadelelere hazırlıklı olsunlar.

Şovenizmi ve feodal gericiliği teşhir edelim

Doğu'da seçim çalışmalarına katılan devrimciler, bölgenin özelliklerini de göz önüne almalıdırlar. Ülke ölçüsünde faşizmi geriletmek ve demokrasinin sınırlarını genişletmek için, en gerici, ırkçı sermaye partilerine oy verilmemesini isterken ve kitleleri CHP'ye oy vermeye çağırırken bu partinin Kürt halkının ulusal hakları konusundaki burjuva şoven tutumunun da bilindiğini, bu konuda CHP'den birşey beklenmediğini; halkımızın ulusal ve demokratik haklara kavuşmasının, milli zulmün son bulmasının, Kürdistan'ın bir sömürge statüsünden kurtulmasının Kürt halkının devrimci ve demokratik hareketinin gelişmesine, Kürt ve Türk emekçi halklarının en sıkı dayanışmasına, işçi sınıfı öncülüğünde demokratik bir halk iktidarının oluşturulmasına bağlı olduğu anlatılmalıdır.

Doğu'da en gerici, ırkçı partiler ve bu arada MC partileri şeyh, ağa gibi feodal unsurlardan yararlanarak emekçi halkın oylarını toplayabiliyor ve bu bölgede gericiliği canlı tutuyorlar. Kitleler ağa ve beylerin etkisinden sıyrılmaya başladığı anlarda da devreye başka din tüccarları giriyor. Günümüzde MSP, kitleleri aldatarak, çıkmaz yollara sürükliyerek halk yığınları arasında devrimci ve demokrat görüşlerin yer etmesini, kitlelerin ilerici örgütlerde toplanmasını, zulme, sömürüye karşı saf tutmasını engelliyor. Bu partinin halkın dini duygularını nasıl sömürdüğü, kendi çıkarlarına araç yaptığı halka anlatılmalıdır. Bir yandan emekçi Kürt halk yığınları üzerinde en amansızca bir sömürüyü sürdüren büyük toprak sahiplerinin, şeyhlerin, ve diğer her türlü din tüccarlarının aynı zamanda nasıl halkımız üzerinde politik bir tekel kurdukları; halkımızı nasıl aldattıkları konusunda kitleleri bilinçlendirmek, onları demokratik mücadeleye kazanmak için her türlü çaba gösterilmelidir. Feodal ve burjuva ailelerden gelen ya da bu sınıfların hizmetine giren birkısım okumuşlar da, Kürt halkını iliklerine kadar sömürdükleri yetmiyormuş gibi, halkın oylarını toplayıp mebus olmak ve avantadan şöhrete ulaşmak için gericilerin politik kervanına katılıyor; emperyalizme, gericiliğe, ırkçılığa hizmet ediyorlar. Bütün bu gerici unsurları, halk düşmanlarını, avantacıları teşhir etmeliyiz.

Seçimlerde demokratik talepleri etkin olarak dile getirelim

Sosyalist ve demokratik güçler, seçimler sırasında şu talepleri etkin biçimde ileri sürmeli ve zaten çoktan beri kitlelerin sahip çıktığı bu isteklerin daha geniş halk yığınları tarafından benimsenmesi için mücadele etmelidirler:

- NATO'dan CENTO'dan çıkılmalı, İkili Andlaşmalar feshedilmelidir.
- Dış ticaret, sigortacılık, tüm bankalar ve madenler, tekelci işletmeler kamulaştırılmalıdır.
- Et, yağ, sebze ve meyve gibi halkın temel gıda maddeleri ile çimento, demir, kömür gibi mallar üzerinde pahalılığın başlıca yaratıcısı olan aracılar devreden çıkarılmalı, bu tür önemli ürünlerin üreticeden tüketiciye doğrudan ve ucuza ulaştırılması için gereken tedbirler alınmalıdır.
- Toprak reformu yeniden ele alınarak radikal biçimde uygulanmalı, toprak ağalığına son verilerek köylü toprağa kavuşturulmalıdır.
- Asgari yaşama elveren ücretler vergiden muaf tutulmalı, vergi yükü zengin sınıf ve zümrelere bindirilmelidir.
- 141 ve 142. maddeler tüm olarak kaldırılmalı, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü önündeki bütün engeller silinmelidir. Bunun yanısıra, özellikle Kürt halkının ulusal taleplerinin politik düzeyde savunulmasını engellemek için konmuş olan Siyasi Partiler Kanununun 89. maddesi ile diğer anti-demokratik hükümleri kaldırılmalıdır.
- Siyasi tutuklular için genel af çıkarılmalıdır.
- Okul idarelerine ve diğer kamu kuruluşlarına doldurulmuş faşistler ve diğer gericiler buralardan atılmalı, faşizm yuvaları kurutulmalıdır.
- Faşist katillerden, işkencecilerden ve anayasal hakları çiğneyenlerden hesap sorulmalıdır.
- İşçilere genel grev hakkı ile sendika seçiminde referandum hakkı tanınmalıdır.
- Kamu personeline toplu sözleşmeli, grevli sendika hakkı tanınmalıdır.
- Lokavt yasaklanmalıdır.
- Eğitim demokratikleştirilmeli, gerici unsurlardan temizlenmeli ve sayıca az ya da çok olsun, ülkemizde yaşıyan her halkın kendi diliyle eğitim yapmasını engelleyen durum ortadan kaldırılmalı, dil ve kültür üzerindeki her türlü baskılara son verilmelidir.

Burada başlıcaları sıralanmış olan bu demokratik taleplerin tümünü gerçekleştirmeyi elbette muhtemel bir CHP iktidarından bek-

lemiyoruz. CHP, yukardakilerden bazılarını, sınırlı da olsa, programında vaadetmiştir ve bazılarına ise karşıdır. Böylesine bir programı, ancak Türk ve Kürt devrimci ve demokratik güçlerinin işçi sınıfı öncülüğünde oluşturacakları demokratik bir halk iktidarı gerçekleştirebilir. Dolayısiyle bu taleplerin kitlelere maledilmesinin önemi, bir seçim döneminin kısa vadeli hedeflerinden öte, geleceğe yöneliktir. Gerek kitlelerin CHP kuyruğuna terkedilmemeleri, gerek devrimci ve gerçek anlamda demokratik güçlerin bizzat kendilerinin CHP kuyruğuna terkedilmemeleri, gerek devrimci ve gerçek anlamda demokratik güçlerin bizzat kendilerinin CHP kuyrukçuluğuna düşmemeleri bu ileri hedefleri kitlelere göstermeye ve savunmaya bağlıdır.

Bizzat CHP'nin de programında vaadettiklerini yerine getirmesi, hatta getirebilmesi, kitlelerin bu vaatlere ciddî şekilde sahip çıkmasına bağlıdır. Faşizm güçlerinin çökertilmesi, ülkede demokratik sınırların ileri düzeyde genişletilmesi en başta işçi sınıfının, emekçi halk yığınlarının ve tüm demokratik güçlerin fedakârlıklarına, çabalarına bağlıdır; mücadelenin asıl yükünü şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da onlar omuzlıyacaklardır. Bu mücadelede kitlelerin öncüsü, bir eli sermayeye, bir eli emekçi kitlelere uzanmış, kararsız, ikircikli, uzlaşmacı sosyal demokratlar değil, sosyalistler olacaktır.

KÜRDİSTAN'ın GERİ KALIŞININ ŞEKİLLENMESİ-3

Irak ve İran'daki Ulusal Hareketler

C. ALADAĞ

İngiliz ve Fransız emperyalistleri daha 1. Dünya Savaşı devam ederken Osmanlı topraklarını bölüşmek için aralarında, 6 mayıs 1916 tarihinde Sykes-Picot gizli anlaşmasını yapmışlardı. Önceleri bu bölüşüme karşı çıkan Çarlık Rusyası da, Van ve Bitlis'in güneyine kadar olan Kürt bölgesinin kendisine bırakılması üzerine buna razı olmuştu. Ancak Çarlık Rusyası'nda devrimin patlak vermesi, Rusya açısından bu bölüşümün gerçekleşmesini geçersiz kıldı. Fransızlar ve İngilizler ise, bilindiği gibi kendi paylarını büyük ölçüde ele geçirmeyi başardılar.

İngilizler savaş öncesinde ve savaş sırasında Arabistan'a ve Kürdistan'a diplomat, subay vs. kılığında pek çok ajan seferber ettiler. İngilizler, bu bölgede kurdukları kukla Arap hükümetlerinin yanı sıra, Kürtleri de kendi sömürgeci politikaları uğrunda kullanmak için yoğun çabalar harcadılar ve entrikalar çevirdiler. Bu arada, zaman zaman, İngiliz yönetiminin Irak'ta Kürt özerkliğinden yana göründüğü de oldu. Ancak bu yalnızca bir görüntü olarak kaldı. 1915' lerden başlayarak 1960'lara kadar uzanan İngiliz etkinliği döneminde, Irak Kürdistanında olup bitenler gözönüne alındığında, onların Kürt sorununda sürekli olarak olumsuz davrandıkları, demokratik hak ve özgürlükler isteyen Kürt toplumunun karşısına kukla Faysal hükümetinin yanısıra İngiliz emperyalistlerinin çıktığı ve Kürt ayaklanmalarının sürekli olarak İngiliz askeri kuvvetlerince ezildiği görülür.

İngilizlerin bu tutumu nedensiz değildir. Onlar, başlangıçta kendi elleriyle kurdukları kukla Faysal hükümetinin yanısıra, Kürtleri de kontrol altına alacak kukla yönetimler oluşturmaya çalıştılar, ama

bunu başaramadılar. Kürt halkı İngiliz işgaline karşı sürekli olarak direndi. İngilizler, bu direnen halka karşı zor kullanmaktan başka çare bulamadılar; ister istemez kendi uyduları olan Kral Faysal hükümetinin yanında yer aldılar.

1918 yılında, Irak Kürdistanında **Şeyh Mahmut** başkanlığında bir hükümet kuruldu. Gerek Şeyh Mahmud, gerek onu destekleyen beyler ve aşiret reisleri, İngiliz himayesinden medet umuyorlar ve Osmanlı İmparatorluğunun o güne dek ezdiği halkların kendi kendilerini idare etmeleri gerektiğine dair İngiliz hükümetinin demeçlerini memnunlukla karşılıyorlar, bunları içtenlikle söylenmiş gibi değerlendiriyorlardı. Oysa koyun can, kasap et derdindeydi. Nitekim çok geçmeden Şeyh Mahmut İngilizlerle çatışmak zorunda kaldı. 22 Mayıs 1919'da Süleymaniye'ye girdi, burada bulunan İngiliz temsilcisi binbaşı **Greenhouse**'ı tutukladı ve kendisini Kürdistan kralı ilan etti. Bunun üzerine General **Fraser** Şeyh Mahmud'un üzerine yürüdü, çarpışmalar sırasında Şeyh Mahmud yaralandı ve tutuklandı, önce idama mahküm edildi, sonra da Hindistan'a sürgüne gönderildi.

Ancak Kürt direnmesi sona ermedi. İngiliz Yüzbaşısı Pearson Zaho'da, yüzbaşı Willey Amadya'da katledildiler. Daha sonra da İngiliz diplomatı Bill, yüzbaşı Scott'la birlikte pusuya düşürülerek öldürüldüler. İngilizler Amadya, Zibar ve Revanduz'u boşaltmak zorunda kaldılar. (1)

Bu yıllarda Irak Kürdistanı halkı ne Osmanlı, ne de Arap yönetimini istemektedir. Kürt feodal unsurları da bunun ancak İngilizlerin yardımı ve himayesinde sağlanabileceği kanısındadırlar. 1920 yılında Erbil'de yönetimi ele alan Hurşid Ağa ve Ahmed Efendi, İngiliz yönetimine, asayişi temin etmeye ve sivil yönetimi kabul etmeye hazır olduklarını bildiriyor ve şöyle diyorlar:

> «Ama biz sizden iki şey istiyoruz: Birincisi Türklerin geri gelmelerine müsaade edilmeyeceğine ve biz Kürtlerin Araplarca idare edilme mecburiyetinde bırakılmayacağına dair bir teminat ve ikincisi de, ajitatörlerle, İngiliz hükümetinin kolunun henüz uzun ve güçlü olduğunu göstermek için, Erbil'e askeri kuvvetlerin gönderilmesi...» (2)

Ancak İngiliz hükümeti Kürtleri oyalama taktiği güdüyor ve onların kendi hükümetlerini oluşturmaları İngilizlerin işine gelmiyordu. İngilizleri asıl düşündüren bölgeyi nasıl daha kolay kontrol edebilecekleri idi. Bu da Kürt toplumunun dağınık bir halde kalmasını, merkezi bir yönetimden yoksun olmasını gerektiriyordu. Bu nedenle İn-

---

(1) L. Rambout, **Kürtler**, Ronahi Yayınları, 1972, s. 70-71
(2) a.g.e., s. 73

gilizler Bağdat'taki Kral Faysal yönetimini tüm ülke için tercih ettiler.

1921 yılında Kral Faysal İngilizler tarafından Irak Kralı ilan edildi. Bununla ilgili olarak İngiliz siyasi komiseri **Sir Percy Cox**, hazırladığı raporda şöyle diyor:

«...Bana gelen haberlerden, bu bölgelerde Kürtler arasında fikir ayrılıklarının olduğu ve kendi çıkarları açısından, Irak'ta ekonomi ve sanayinin iplerinin Bağdat'ın elinde kalmasından endişe duydukları anlaşılıyordu. Hayal kırıklığına uğrayacaklarına kani idiler. Bu nedenle Süleymaniye bölgesi Irak kralının seçimine katılmamaya karar verdi. Kerkük'te de Emirin adaylığı reddedilmişti. Kürtler kendi soylarından bir hükümet istiyorlardı. Son çare olarak bana, kesin bir kararın verilebilmesi için bir senelik bir mühlet isteyen bir dilekçe sunuldu. Süleymaniye ve Kerkük dışındaki bütün livaların delagasyonlarının ve bütün cemaatlerin temsilcilerinin huzurunda Emir Faysal'ı Irak kralı ilan ettim ve arkasından, Britanya Majestelerinin hükümetince tanındıklarını bildirdim.» [1]

Şeyh Mahmud 1922'de Süleymaniye'ye geri döndü. Aynı yıl Ekim ayında O, bir kez daha kendisini Güney Kürdistan hükümdarı ilan etti. Posta ve damga pulları bastırdı. Önce «Roja Kurdıstan» (Kürdistan Güneşi) daha sonra da «Bangê Heq» (Hakkın Sesi) adlı gazeteler çıkarıldı. Kardeşi Şeyh Kadir Barzenci başbakanlığa, Hristiyan Kürtlerden Abdülkerim Alaka Maliye Bakanlığına, Haj Mustafa Paşa Milli Eğitim Bakanlığına getirildiler. Salih Zeki Bey ise ulusal kuvvetler başkomutanı idi.

Çok geçmeden İngilizler Şey Mahmud'a karşı saldırıya geçtiler. İngilizler bu saldırılar sırasında 250 kiloluk bombalar atan R.A.F. (Kraliyet Hava Kuvvetleri) uçaklarını kullandılar. Şeyh Mahmud, İran sınırının ötesine çekilmek zorunda kaldı. Temmuzda yeniden geri döndü, ancak bu kez de Pencvin'e çekilmek zorunda kaldı.

İngilizler, bir yandan Kürtlerin kendi hükümetlerini oluşturma çabalarını türlü oyunlarla engelleyip, sırasında kara ve hava güçlerini harekete geçirerek önlerken, diğer yandan da uluslararası düzeyde sahte bildiriler yayınlamaktan geri kalmıyorlardı. İşte 1922 yılında İngilizlerle kukla Faysal hükümetinin Bağdat'ta yayınladıkları ortak beyanname :

«Britanya Majestelerinin Hükümeti ile Irak Hükümeti, Irak sınırları içinde yaşıyan kürtlerin bu sınırlar dahilinde bir Kürt hükümeti kurma haklarını tanırlar ve çeşitli Kürt unsurların kendi aralarında, mümkün olan en kısa zamanda, bu hükümetin biçimi ve kapsayacağı sınırlar konusunda bir anlaşmaya

---

[1] L. Rambout, a.g.e., s. 75-76

varacaklarını ümid ederler. Her iki hükümet onların, Britanya Majesteleri Hükümeti ve Irak Hükümeti ile olacak iktisadî ve siyasî ilişkilerini tartışmak için sorumlu delegeler göndereceklerini bildirirler.»

Irak Hükümeti, 11 Temmuz 1923 tarihinde şu kararı aldı:

> «Irak Hükümeti, Kürt bölgesine, teknisyenler hariç, Arap memurlar tayin etme niyetinde değildir.
>
> Onun, Kürt bölgeleri halkını, resmi yazışmalarda Arapçayı kullanmaya zorlamaya da niyeti yoktur.
>
> Adı geçen bölgelerde ahalinin, sivil ve dinî toplulukların hakları olduğu gibi muhafaza edileceklerdir.» (1)

Milletler Cemiyeti'nin 16 Aralık 1925'te yapılan 37. oturumunda, Musul bölgesinin, dolayısıyle tüm Güney Kürdistan'ın Irak'a dahil edilmesine karar verildi. Bu kararda şunlar da yazılıydı:

> «Kürtlerin, ülkelerindeki idare, adliye işleri ve okullardaki öğretim için kendi soylarından memurların tayin edilmesi ve Kürtçenin bu işlerde resmi dil olması yolundaki istekleri hesaba katılmalıdır...»

Irak başbakanı 1926 şubat'ında, parlamentoda, Kürt bölgeleri ile ilgili yaptığı konuşmada şunları söylüyordu:

> «...Bu millet (Arapları kastediyor C.A.), Irak'taki mezheplerin haklarını tanımadan yaşıyamaz. Hepimiz, Türk hükümetinin, milletlerin varolma haklarını tanımadığı için ve gelişmelerine mani olduğu için parçalanıp bölündüğü hususunda hemfikiriz. Bu bizim için bir derstir ve ondan istifade etmeliyiz. (...) Kürtlere haklarını vereceğiz; memurlar onlar tarafından seçilecekler, resmi dil kendi dilleri olacak ve okullarında çocuklarının eğitimi de dillerinde yapılacaktır. (Alkışlar)
>
> İster Müslüman olsun, ister olmasın, bütün cemaatlere eşit ve adilane bir şekilde muamele etmemiz ve haklarını vermemiz, vazifemizdir.» (2)

Irak Başbakanının parlamentoda yaptığı bu konuşmanın üzerinden elli yıl geçti. 1977 yılı nisan'ında da, yâni geçtiğimiz ay, Irak hükümeti, Kuzey Irak'ta resmi dilin Kürtçe olarak kabul edildiğini açıkladı. Ve bu arada Irak hükümeti nice kereler böyle açıklamalarda bulundu, nice kereler Kürt halkına ulusal haklarını tanıyacağını ilan etti!. Ama bilindiği gibi bunların hiç biri gerçekleşmedi. Kürt halkının bu ülkedeki ulusal mücadelesi de, bu nedenle günümüze kadar sürüp geldi.

1930 yılında Irak sözde İngiliz mandasından kurtuldu ve Milletler Cemiyetine üye oldu. Irak'la ilişkilerini yeni şartlara uyduran İngiltere, Faysal hükümetiyle kendisine büyük imtiyazlar tanıyan bir

---

(1) L. Rambout, a.g.e., s. 81
(2) L. Rambout, a.g.e., s. 85

anlaşma imzaladı. Aynı yıl Kürtler, Şeyh Mahmud'un önderliğinde bir kez daha harekete geçtiler. Bu anlaşma ile İngiltere, Irak'ı, bölgedeki ilerici hareketlere karşı bir üs olarak kullanmakta devam ediyor ve Irak'taki çıkarlarını sağlama bağlıyordu. Bir İngiliz gizli servis ajanı, yüzbaşı Mumford, bu anlaşma nedeniyle ülkede yeralan tepkileri şöyle anlatıyor:

«Irak'ın bağımsızlığa kavuşmasından sonra bizimle sürdüreceği ilişkileri tanzim eden İngiliz-Irak andlaşması 1930 haziran'ında yayınladı. Bu, Kürtler ve diğerleri arasında bir takım kargaşalıkların doğmasına ve sayısız dilekçenin gönderilmesine sebep oldu.

Kürtler, aynı yaz yapılacak seçimleri boykot etmeye teşebbüs ettiler.

Irak ordusunun, kalabalık bir Kürt topluluğu üzerine ateş açması üzerine bu karışıklıklar bir halk ayaklanmasına yol açtı. Şeyh Mahmut bunu bahane ederek isyan hareketini başlattı. Mahmut İngiliz himayesinde sınırlı bir otonomi istedi ve Arap olan Bağdat hükümetinin direkt müdahalesini protesto etti.

Arap hükümetinin yalnız başına duruma hâkim olabileceği umuluyordu. Fakat çabucak, Kürt duygularının derinliği ve Arap ordusunun ehliyetsizliğinden dolayı bunun sözkonusu olamayacağı farkedildi.

R.A.F. (Kraliyet Hava Kuvvetleri) harekâtların en ağır yükünü omuzlamak zorunda kaldı. İsyanı bastırmak için Kürt köylerini bombardıman etmek kaçınılmaz oluyordu. Buna rağmen Şeyh Mahmud ancak sekiz ay sonra teslim oldu.» (1)

Kürtlerin Milletler Cemiyeti'ne başvurusundan hiç bir sonuç çıkmadı. Bu konuda, İngiliz temsilcisi Sir Kenehan Cornwallis, 1931'de Irak İçişleri Bakanına şunları bildiriyordu:

«Biliyorsunuz ki Kürtlerin milli otonomi elde etme istekleri Britanya Majestelerinin hükümetinin tavsiyesi ve desteği üzerine Milletler Cemiyetince reddedildi (...) Irak basınına, Kürt hislerinin tahrikine yer vermemek için, Milletler Cemiyeti kararı hakkında hiç bir yorumda bulunmamanızı tavsiye ediyorum...»

İngiltere'nin, Kürt halkının ulusal ve demokratik nitelikteki taleplerine karşı tutumu özetle böyle olmuştur. Gerek politik, gerek askeri alanda İngiliz emperyalistleri Kürt halkının karşısında yer almışlar ve bu halkın özgürlük mücadelesini boğmuşlardır. Ama ne gariptir ki, yalnız Türkiye, İran ve daha sonraları Irak'taki ırkçı, sömürgeci iktidarlar ve onların ideologları değil, onların dışında da bazı çevreler Kürt ulusal hareketlerini hep İngiliz emperyalistlerinin bir oyunu, İngilizlerin bu bölgede kendi emellerine hizmet edecek «gerici bir Kürdistan devleti kurma çabalarının» sonucu ve bu nedenle de tü-

---

(1) L. Rambout, a.g.e., s. 88

müyle gerici hareketler olarak suçlamışlardır. O zaman bu baylara sormak gerekir: İngilizleri bundan alıkoyan neydi? Onlar isteselerdi en azından Irak Kürdistanında bağımsız bir Kürt devletini rahatlıkla gerçekleştirebilirlerdi. Oysa tarihi olaylar açık bir şekilde gösteriyor ki, Kürt halkının Irak Kürdistanında kendi hükümetini kurmasını, en azından Irak sınırları içinde otonomi elde etmesini en başta İngiliz emperyalistleri engellemişlerdir; çünkü onların çıkarları böyle gerektiriyordu. O halde niçin bazı çevreler bu kolay, geleneksel, şabloncu ifade biçimiyle Kürt hareketlerini bir çırpıda suçlayıp işin içinden sıyrılıyorlar? Bunun çeşitli nedenleri var.

Bir kez bu şabloncu yorum, Anadolu kurtuluş savaşına ve Şeyh Sait hareketine ilişkin, belli bir döneme özgü değerlendirmenin genelleştirilmesinden, çarpıtılmasından kaynaklanıyor. Bilindiği gibi Sovyetler Birliği Anadolu kurtuluş hareketini destekledi. Bu hareket anti-emperyalist bir nitelik taşıyor; İngiliz, Fransız ve Amerikan emperyalistlerinin Anadolu'da egemenlik kurmalarına, bölgeyi bölüşmelerine karşı çıkıyordu. Bu savaş aynı zamanda Sovyetler Birliğinin güneyini güvenlik altına alıyordu. Bir iç savaşla uğraşan, varoluş mücadelesi veren ilk sosyalist ülke için sınırların güvenlik altında olması son derece önemli idi. Anadolunun, özellikle de İstanbul ve Çanakkale Boğazlarının emperyalist ülkeler tarafından rahat biçimde kullanılması Sovyet devrimini büyük tehlikelerle karşı karşıya getirebilirdi. Diğer yandan padişahlığın ve halifeliğin tasfiyesi, bir burjuva demokratik cumhuriyet oluşturulması da Anadoludaki hareket açısından ilerici, desteklenir gelişmelerdi. İşte özellikle Sovyetler Birliği'nin güneyini güvenlik altına alma düşüncesi, sosyalist iktidarın Anadolu'daki Kemalist iktidarı desteklemesine ve onu güç durumlara düşürecek hareketlere karşı çıkmasına neden olmuştur. O dönemde Sovyetlerin Şeyh Sait hareketine karşı olumsuz tavır takınmalarının nedeni budur.

Ancak bazıları bundan hareketle sorunu çarpıtmışlardır. Sovyetler Birliği yukarıdaki nedenlerle Şeyh Sait hareketine karşı tavır alırken, elbette Kürt halkının kendi kaderini tayin hakkına, bu ulusun da, her ulus gibi demokratik ve ulusal haklarına sahib olmasına karşı çıkmamıştır. Sosyalistlerin böyle düşünmeleri ve davranmaları olanaksızdır. Yine Sovyetler Birliği'nin, kemalistlerin Kürt halkına karşı giriştikleri ulusal baskıyı, katliamları da onamış olması düşünlemez. Tersine, Lenin'in, Anadolu'da ulusal sorunun demokratik bir çözüme ulaştırılmamasını eleştirdiği bilinmektedir.

Bazı çevreler, Sovyetler Birliği ile Kemalist iktidar arasındaki iyi komşuluk ilişkilerine bakarak ve Şeyh Sait hareketine karşı tavrı de-

ğerlendirerek, bundan tek yanlı ve şoven amaçlarına uygun sonuçlar çıkarıyorlar. Açıktır ki, bir sosyalist ülkenin, bir kapitalist ülkeyle iyi komşuluk ilişkileri kurması, o ülkede burjuva iktidarların politikasını her bakımdan desteklemek anlamına alınamaz. Böyle düşünmek saçma olur. Kemalist iktidar işçi sınıfını da baskı altına almıştır; yukarıdaki gerekçelerden hareketle Sovyetlerin bunu da desteklediği sonucuna varılabilir mi?

Şeyh Sait hareketi, o dönemdeki koşullar nedeniyle, dünya sosyalist hareketinin, uluslararası devrimci hareketin çıkarlarına ters düşmüş olabilir. Ama bundan hareketle Kürt halkının ulusal hakları için mücadeleye hakkı olmadığını iddiaya kalkışmak saçma olur. Hele Türkiye'de işçi sınıfı adına, sol adına konuşan birtakım çevrelerin, bu gerekçeye dört elle sarılarak, bu halkın üzerindeki milli baskıya, o dönemde ve daha sonra da, karşı çıkmamaları, burjuvazinin kuyruğuna takılmak için bunu bahane yapmaları, üstelik de Kürt halkına karşı girişilen zulmü, katliamı, sürgünleri savunmaya kalkmaları, dört başı mamur bir şovenizmden, zulme ortak olmaktan başka bir şey değildir. Sosyalist ülkelerin, barış içinde birarada yaşama, dünya ölçüsünde emperyalizmi tecrit etme gibi nedenlerle dünyadaki birçok kapitalist ülkeyle iyi ilişkileri vardır. Buna bakarak o ülkelerin sosyalistleri de kendi burjuva hükümetleriyle barış içinde bir arada yaşamayı mı önereceklerdir, bu hükümetlerin her dediğine evet mi diyeceklerdir? Besbelli onlara düşen bu değildir. Onlar, kendi ülkelerinde her türlü zulme, sömürüye karşı direneceklerdir ve elbette, ulusların kendi kaderlerini tayin hakkını da savunacaklardır.

Diğer yandan, tek sosyalist ülke o güç dönemleri aşalı çok oldu. Günümüzde artık, «tek sosyalist ülkenin korunmasına» öncelik veren uluslararası işçi sınıfı politikasının geçerliği kalmamıştır. Kaldı ki Anadolu'daki burjuva devletin politikası da 1926'lardan sonra hızla değişmiştir. O devlet şimdi NATO'dadır ve İran'la birlikte emperyalizmin bir üssü haline dönüşmüştür.

Sosyalistler, elbette, ulusal hareketleri, dünya ölçüsünde işçi sınıfının çıkarları açısından değerlendirirler. Ama bu, belli bir olguyu değerlendirirken, gerçekleri alt-üst etmeyi, çarpıtmayı, olaylara tek yanlı bakmayı gerektirmez. Şeyh Sait hareketini doğuran nedenler de objektif olarak değerlendirilmelidir. Bu hareketin, 1925 yıllarında yer almasında, Musul sorunu nedeniyle İngiliz emperyalistleri memnun olmuş ya da bunu istemiş olabilirler. Ama hareketin basit bir İngiliz kışkırtması olduğunu ileri sürmek ciddiyetle bağdaşmaz. Yazımızın ikinci bölümünde Şeyh Sait hareketini doğuran etkenleri tartıştık, burada tekrarlamayı gereksiz sayıyoruz. Ağır milli baskı ve sö-

mürü altında olan bir halkın buna karşı direnmesi için ille de emperyalistlerin kışkırtmasına gerek olduğunu iddia etmek, hele bunu devrimcilik adına ileri sürmek gülünçtür.

Şu var ki, gerek Türkiye'de, gerek Kürt halkını baskı altında tutan İran, Irak gibi ülkelerde, burjuvazi ve onların uşakları, Kürt halkının ulusal direnmelerini hep gericilikle suçlamayı bir alışkanlık haline getirmişlerdir. Sol görünen birkısım sosyal şovenler de bu alışkanlıktan kendilerini kurtaramıyorlar. Bu onların işine geliyor, böylece burjuvazinin öfkesinden kendilerini kurtarmış oluyorlar.. Bu gelenekçi ağız, bu tür şablonculuk nedensiz değildir.

Bu çevreler, Kürt halkının ulusal hakları uğrundaki mücadelesini suçlarken, hedef şaşırtıp, bu hareketleri hep Kürt feodal güçlerinin marifeti gibi gösteriyorlar. Oysa Kürt feodalleri, bir sınıf olarak en başta Kürt halkının düşmanlarıdır. Onlardan bazıları zaman zaman ulusal hareketlere katılmış ve yurtsever bir tutum takınmış olsalar bile, bu sınıf Kürt halkının özgürlük mücadelesinin önündeki başlıca engellerden biridir. Kürt gericileri halkımızı, sömürgeci güçlerle birlikte sömürmüşler, ona zulüm yapmışlar ve bugün de daha açık biçimde bunu sürdürmektedirler. Onlar, ulusal hareketin yönünü saptırmak, onu gerici emellerine hizmet eder hale getirmek için ellerinden geleni de yaparlar. Ama onlara bakarak halkımızın haklı talepleri suçlanamaz.

İngilizlerin Kürt sorunundaki tutumları, baylarımızın ağızlarına sakız yaptıkları gibi değil, yukardan beri verilen örneklerdeki gibi olmuştur. Ama bu örnekler sayılamayacak kadar çoktur. Bunu en iyi biçimde İngilizlerin kendi belgeleri ve kaynakları gösteriyor. İngilizlerin Irak'taki Yüksek Komiseri Sir Henry Dobbs, 8 mayıs 1931'de şunları yazıyor:

> «...Kürtler hemen daima ayaklanma durumundadırlar ve herhangi bir kargaşalık meydana geldiğinde, İngilizlerin hizmetindeki Süryani devşirmelerinin veya R.A.F.'nın, ya da her ikisinin de kullanılmasıyla hallediliyor, Irak ordusu bunda daha az rol oynuyor. Geçen ay boyunca İngiliz uçakları eski Kürt şefi Şeyh Mahmud'un taraftarlarını bombalamakla görevliydiler.
>
> ...Esasen **İngiliz kuvvetlerinin bir doğu hükümetinin elinde, zorbalığın kiralık aletleri** gibi kullanılacak seviyeye düşmeleri tehlikelidir. (...) **Ve bu sistem bütün ağırlığını herkesten önce, Arap olmayan en önemli, en savaşçı azınlık olan Kürtler üzerinde hissettirecektir.»** [1]

Görüldüğü gibi, İngiliz komiseri bile, Irak'taki İngiliz kuvvetleri-

---

[1] L. Rambout, e.g.e., s. 91, 93.

nin durumunu, «zorbalığın kiralık aletleri» olarak niteliyor. Aslında İngiliz emperyalistleri açısından bu da doğal bir şey. İngiliz hükümeti, bunu başkalarının hatırına değil, kendi çıkarları için yapıyor. Irak'taki kuklaları, Kürt direnişini bastıramayınca bunu ister istemez kendi elleriyle yapacaklardı.

1931-32 yıllarında **Barzanlı Şeyh Ahmet** ayaklandı. Bu ayaklanma da ancak İngiliz uçaklarının bombardımanları sonucu bastırılabildi. O dönemde Times'de çıkan bir makalede, bu ayaklanmanın bastırılması sırasında Türkiye'ye sığınan yüz kadar Kürdün, Türk makamları tarafından, «törensiz ve gösterişsiz» bir şekilde asıldıkları haber veriliyordu.

Comte de Richemont, o yıllarda Irak Kürdistanının durumundan sözederken şunları söylüyor:

> «...Kürt bölgeleri memurlarının % 90'ı Bağdat ve Basra çöllerine gönderilmişlerdir. Yerli sanayi teşvik edilmiyor ve Irak hükümeti Kürdistan'da bir sanat ve teknik okulu açmaya yanaşmıyor.
>
> Kürtlerin asırlık zenginlikleri olan Musul Petrolleri Irak'ın diğer kısmının yararına işletiliyor. Petrol kumpanyalarından sağlanan gelirlerle Arap bölgelerinde sulama, tarım ve tarımsal korunma çalışmaları yapılıyor. Buna karşılık, birkaç yıl içinde, Kürt livası Süleymaniye'de ihracat için üretilen ve satılan tütünün toplam fiyatı 625.000 rupyeden 100.000 rupyeye düştü.» (1)

O dönemde Kürdistan, Irak hazine gelirlerinin % 30'unu sağlıyordu. Buna karşılık Bağdat hükümeti Kürdistan'a karşı sürekli bir sömürü politikası uyguluyor, bölgeye yatırım yapmıyor ve hizmet götürmekten kaçınıyordu. Halk yoksulluk içindeydi ve örneğin Kerkük kentinin halkı % 48 oranında sıtmalıydı.

1933 yılında Şeyh Ahmet Barzani önderliğinde yeni bir ayaklanma başgösterdi. Bu ayaklanma İngilizlerin aracılığıyla, görüşmeler yoluyla son buldu. Ama buna rağmen Şeyh Ahmet ve Kardeşi Molla Mustafa, ailelerinden birçok kişiyle birlikte Süleymaniye'de zorunlu ikamete tabi tutuldular.

Bunu izleyen yıllarda Irak'taki Kürt hareketinin kitleler arasında yaygın örgütlenmeye gittiği görülüyor.

1939 yılında, Süleymaniye'de, Şeyh Mahmud'un eski yardımcılarından Prof. Refik Hilmi'nin başkanlığı altında **Hêvi** (Umut) adında gizli bir politik örgüt kuruldu. «Örgüte öğrenciler, subaylar, öğretmenler, zanaatçılar, tüccarlar ve diğer orta tabaka mensupları katıldılar.

---

(1) **Revue Politique et Parlamentaire,** cilt: **CLXXV, 1938**

'Hêvi' örgütü özünde yurtsever ve millî bir partiydi» ([1]). Cercis Fethullah, Hêvi'nin 2. Dünya Savaşı içinde çok güçlendiğini, ancak daha sonra gücünü yitirdiğini ve tabanının **Rızgarî** partisine katıldığını söylüyor.

1942 yılında İran'da Mehabat'ta **Komel** örgütünün oluşturulmasından sonra, bu örgütün bir kolu da İbrahim Ahmet tarafından Irak Kürdistanında Süleymaniye'de kuruldu. Hêvi örgütü 1945 yılında çözüldü ve Komel ve Hêvi'ye üye olan subaylar, Molla Mustafa ve çevresindekilerle birlikte aynı yıl «Azadî (Özgürlük) Partisi» adlı bir örgüt oluşturdular.

1945 yılında Irak Komünist Partisi'nin bölünmesiyle birlikte, kuzeyde, Irak Kürdistanı Komünist Partisi kuruldu. Bu örgüt **Şoreş** (Devrim) adıyla bir gazete yayınladı. «Şoreş Partisi» diye de anılan bu örgüt, daha sonra, demokrat unsurları da içeren bir örgütlenmeye öncülük etti, «Rızgarîyê Kurd» (Kürt Kurtuluşu) adlı bir parti oluşturuldu. Parti, **Rızgarî** (Kurtuluş) adlı bir gazete çıkardı.

Mehabad'da 1945 yılı sonlarında Kürdistan Demokrat Partisi'nin kuruluşundan sonra, o sırada Mehabad'da bulunan Barzani ve arkadaşlarının teşebbüsüyle Irak'ta da, mevcut partilerin birleştirilmesi için harekete geçildi. **Irak Kürdistan Demokrat Partisi** 16 Ağustos 1946'da kuruldu. Rızgarî ve Şoreş partileri de yeni kurulan partiye katıldılar. Ancak Şoreş partisinin sekreteri ile Avukat Nafi Yunus ve Hamid Osman, Barzani'nin temsilcisi tarafından sağcı yöntemler ortaya atıldığını ileri sürerek partilerinden çekildiler ve yeniden Irak Komünist Partisi'ne katıldılar. ([2]) Yeni partinin başkanlığına Mustafa Barzani seçildi. Parti, yayın organı olarak **Rızgarî** gazetesini yayınlamaya başladı.

Böylece 1940'lara doğru Irak Kürdistanındaki ulusal hareket, daha örgütlü bir nitelik kazanmıştır. Yine sözkonusu yaygın örgütlenmeyle birlikte Kürt toplumundaki farklı sınıfların tavırları da örgütsel ve ideolojik düzeyde yansımaktadır. Ancak işçi sınıfının sayıca azlığı ve köylülüğün daha çok feodal unsurlar tarafından kontrol edilmesi, emekçi halktan yana güçlü örgütlenmelerin oluşmasına olanak vermemiştir.

1943 yılında **Molla Mustafa,** sürgün yerinden kaçarak Barzan bölgesine ulaştı. Irak hükümeti Barzan bölgesine karşı askeri birliklerini harekete geçirdi. Ancak bu birlikler peş peşe yenilgiye uğradılar, esir

---

([1]) Cercis Rethullah, W. Aegleton'un, **Mehabad Kürt Cumhuriyeti,** s. 84, naklen.

([2]) Bakınız, W. Aegleton, **Mehabad Kürt Cumhuriyeti,** Koral Yayınları, s. 96-98, C. Fethullah'ın dipnotu.

edildiler ve silahları Kürtlerin eline geçti. Irak hükümeti anlaşma yolunu seçmek zorunda kaldı. Mecit Mustafa adlı bir Kürt devlet bakanı olarak tayin edildi ve Molla Mustafa ile görüşmekle görevlendirildi. Görüşmeler sonunda iki taraf arasında şu anlaşma yapıldı:

1. Asi aşiretin bütün tutukluları serbest bırakılacaktır.
2. Aşiret bütün kuvvetlerini ve Irak ordusundan alınmış silahlar da dahil olmak üzere, bütün silahlarını muhafaza edecektir.
3. Irak Kürdistanında erzak eşit bir şekilde dağıtılacaktır.
4. Kürt bölgelerinde görevli bütün Arap memurların yerine Kürt memurlar atanacaktır.
5. Öğrenim sahasında Irak Kürdistanı kültür otonomisinden yararlanacak; yeni okul ve hastahaneler açılacaktır.

Kürt asıllı olan başbakan Nuri Said Paşa da bu anlaşma hükümlerini kabul etmişti. Ancak kral naibi ve parlamento anlaşmayı onaylamadı. Bunun üzerine Nuri Said istifa etti ve Barzan bölgesinde ayaklanma yeniden başladı. 1945 yazında 30.000 düzenli askerden ve 12.000 jandarma ve polisten kurulu bir ordu kuzeyde harekete geçirildi. Başkomutanlık görevini İngiliz Generali **Renton** yapıyordu. Molla Mustafa'nın çevresinde 8-10 kadar Kürt aşireti birleşmişti. Ayrıca Irak ordusundan çıkarılmış olan bazı Kürt subayları, ile üniversite öğrencileri ve aydınlar da harekete katılmışlardı. Bunların birçoğu Hêvi ve Komel örgütleri üyesi idiler.

Irak hükümet kuvvetleri, ağır hava ve topçu bombardımanı desteğinde saldırıya geçtiler. Ayrıca, aşiretler arası düşmanlıklardan yararlanarak Zibarîler, Berwarîler, Dostıkîler ve Şerefbeyanîler gibi aşiretleri de kendi yanlarında harekete geçirmiştiler.

Molla Mustafa'nın çevresinde 4-5 bin kişilik silahlı bir kuvvet vardı ve bunlar Irak ordusundan alınmış hafif piyade silahları ile silahlanmışlardı. Güçlerin açık dengesizliğine rağmen, Irak birlikleri ağır kayıplara uğradılar. Kürtler Zaho, Akra, Amadya, Zibar ve Revanduz kentlerini ele geçirdiler ve Erbil üzerine yürüdüler. Erbile 20 kilometre kala İngiliz hava kuvvetleri bir kez daha harekete geçirildi. Kürtler geri çekildiler ve dağlarda gerilla hareketi biçiminde mücadeleye devam ettiler. Bu savaş sırasında Kürtler 9 uçak düşürdüler, 8 telsiz cihazı, 8 top, 400 obüs, 2000 tüfek ve 100.000 kadar mermi ele geçirdiler.

1945 yılı sonlarında Barzani yanındaki askeri güçlerle İran'a, Mehabad'a geçti.

İran Kürdistanı ve Mehabad Kürt Cumhuriyeti

Şeyh Ubeydullah hareketinden sonra İran Kürdistanında görülen

en önemli Kürt ayaklanması, Şıkakan aşireti lideri İsmail Ağa (Sımko) tarafından yönetilmiş olandır. Sımko'nun hareketi, 1. Dünya Savaşı ve onu izleyen yıllarda, bu bölgede çeşitli güçlerin çatıştığı bir dönemde yer aldı.

Osmanlı Devletinin Çarlık Rusyasıyla savaşa girmesi, Ermeni sorunu, Ermenilere ve giderek tüm Hrıstiyan azınlıklara karşı girişilen hareket, bu bölgede bir çeşit Müslüman-Hrıstiyan kavgası yarattı. Ermenilerin yanı sıra diğer Hrıstiyan azınlıklar da güç durumlarda kaldılar.

Şıkakan aşireti reisleri Sımko ve Ömer Han, 1915 yılında Çarlık ordularına Urmiye gölü civarında 3000 kişilik bir kuvvetle karşı koydular, ancak yenilip dağlara çekildiler.

Hakkâri bölgesinde, o döneme kadar bir ölçüde özgür yaşıyan Asurlu aşiretleri, 1915 yılında Osmanlı nüfuz bölgesinde Ermenilere ve diğer Hrıstiyanlara karşı yer alan olaylar nedeniyle, buradan ayrıldılar ve Patrikleri Mar Şem'un yönetiminde İran'da, Salmas ve Urmiye yöresindeki Hrıstiyanların yanına göçettiler. Ancak burada da Kürtlerle aralarında sürtüşmeler başladı. Sımko, düzenlediği bir yemekte Mar Şam'un ve birkısım adamlarını öldürdü. Kürtlerle Asurlu Hrıstiyanlar arasında yeralan silahlı mücadele, Osmanlıların da Kürtlere yardımıyla, Asurluların yenilgisiyle sonuçlandı. Asurlular Hemedan'a doğru çekildiler. (1)

Sımko daha sonra kendi bölgesinde otoritesini kurmaya ve genişletmeye çalıştı. 1921 yılında Mehabad'a saldırdı ve orada bulunan 600 İran jandarmasını daha sonra da Amerika Misyonerler Heyeti üyelerini toptan imha etti. İran Şahı Rıza Han, Azeri aşiretlerinin desteğiyle Sımko'nun ilerlemesini durdurdu ve onu geri çekilmek zorunda bıraktı. Ama Sımko 1930 yılına kadar direndi ve İran birliklerinin çeşitli saldırılarını sonuçsuz bıraktı. Sonunda 1930 yılında İran hükümet yetkilileriyle görüşmek üzere gittiği Eşneviye'de İran kuvvetleri tarafından pusuya düşürülüp öldürüldü.

Sözkonusu olaylar, bu bölgedeki Kürt, Ermeni, Asurlu ve Azeri halklarının trajik durumunu gözler önüne seriyor. Bu halklar bir yandan Osmanlı ve İran sömürgeci, despot yönetimleri tarafından eziliyor, sömürülüyor, ulusal haklarından mahrum ediliyorlar. Diğer yandan, onları sömüren bu yönetimler ve bölgeye saldıran İngiltere, Fransa, Çarlık Rusyası ve ABD emperyalist güçleri tarafından türlü oyunlarla birbirlerine karşı kışkırtılıyor; aşiret reislerinin, dini liderlerinin güdümünde birbirlerini yiyip tüketiyorlar.

---

(1) Bakınız: William Aegleton, **Mehabad Kürt Cumhuriyeti**, Koral Yayınları, 1975, 1. Bölüm.

Rıza Şah, 1922'lerden itibaren Kürtlere karşı sert tedbirlere girişti. Yüzlerce aşiret reisi Tahran'a ve ülkenin diğer yerlerine sürgün edildiler; mallarına ve topraklarına el kondu. Kürdistan'da stratejik noktalara birçok karakol ve garnizon kuruldu ve bunlar yollarla birbirine bağlandılar. Kürt halkı üzerindeki zulüm ve soygunlar arttırıldı. İngiliz Albayı Elphinston, bu konuda şunları yazıyor:

> «Her fırsatta Kürt halkının elinden silahları alınmaya çalışılıyor. Her türlü sosyal, edebi, ya da iktisadi Kürt teşkilatı tamamen yasaktır. Kürt dilindeki plakların İran'a sokulması yasaktır. Türkiye'de, «Kürt» dememek için «Dağlı Türk» dendiği gibi, İran'da da Kürtler, «Dağlı Acemler» sözcüğüyle adlandırılıyorlar.»(1)

Her biri Kürdistan'ın bir parçasını bölüşmüş olan Türkiye, İran ve Irak, yalnız Kürt ulusuna benzer bir sömürü ve zulüm uygulamakla kalmadılar; Kürt halkının direnişini kırmak için de birlikte davrandılar. Daha önce de çeşitli örneklerini verdiğimiz bu «dayanışma» giderek daha da geliştirildi. 1937 yılında Tahran'da Saadabad sarayında Türkiye, İran ve Irak hükümetleri arasında, **Saadabad anlaşması** imzalandı. Buna göre:

> «Birbirlerine komşu olan bu devletlerden her biri, kendi siyasi sınırları içerisinde ya da hudutlarında vaki olabilecek ve merkezi otoriteye doğru yöneltilmiş her türlü harekete ya da silahlı eşkiya gruplarına karşı, emniyeti ve güvenliği sağlamak amacıyla, sınırda, ya da o memleketin herhangi bir toprak bölümünde otoriteyi yeniden kurmak için, birlikte ve beraberce harekete geçeceklerdir». (2)

Sözkonusu ittifak, daha sonraları 1955 yılında **Bağdat Paktı** biçimine dönüştürüldü. Bu pakt, 1958 devriminden sonra Irak'ın ayrılmasıyla önemli bir darbe yedi ve daha sonra adını değiştirerek CENTO adını aldı. İttifaka İngiliz emperyalistleri katıldılar; ABD ise, resmen üye olmamakla birlikte onunla yakından ilgilenmekte, politikasını etkilemektedir. Irak ise, paktan ayrılmakla birlikte, yine zaman zaman sözkonusu dayanışma gereğini duymaktan ve pratikte diğer komşularıyla birlikte hareket etmekten geri kalmamaktadır.

CENTO, Kürt halkını baskı altında tutma hedefinin yanısıra, bölgedeki gerici rejimleri ayakta tutma, Kürt ulusal ve demokratik hareketi de dahil, tüm ilerici ve devrimci hareketleri ortaklaşa önlemlerle engelleme ve anti-sosyalist hedefler gütmektedir.

---

(1) **De La Question Kurde,** 1934, L. Rambout'un Kürtler adlı eserinden naklen, s. 142

(2) S. A. Şıvan, **Kürt Millet Hareketleri ve Irak'ta Kürdistan İhtilâli**

Mehabad Cumhuriyetini Oluşturan Şartlar

1941 yılında Sovyet ordusu kuzeyden ve İngiliz ordusu güneyden İran'a girdiler. Sovyetlerin amacı, Nazi saldırısı karşısında geri çekilmek durumunda kalan Kızılordunun gerilerini, Kafkasya'yı güvenlik altına almaktı. Sovyet birlikleri, önceleri İran Kürdistanında Senendec'e kadar indiler, sonra Mehabad'ın kuzeyindeki Eşneviye - Meyanduvab hattına çekildiler.

Sovyet birliklerinin girişi sırasında İran birlikleri bu bölgeyi terketti. Bölgedeki Kürtler birçok yerde İran askerlerinin silah ve cephanesini ele geçirdiler. Sovyetlerin daha kuzeye çekilmesinden sonra da İranlılar Mehabad ve çevre kentlerde yeniden otorite kurmayı başaramadılar. Sürgündeki birçok Kürt reisleri ülkelerine geri döndüler. Nisbeten özgür şartlarda Kürtçe gazeteler, dergiler çıkmaya başladı ve ulusal örgütlenme çabaları canlılık kazandı.

16 Eylül 1942 günü Mehabad'da, Irak Kürdistanındaki Hêvi örgütünü temsilen gelen Mir Hac'ın da katılmasıyla, gizli **Komel** örgütü oluşturuldu. Bu örgütü kuranlar Mehabad'ın çeşitli toplum katlarına mensuptular. Örgüt kuruluşundan birkaç hafta sonra **Niştiman** (Vatan) adlı bir dergi çıkarmaya başladı. Örgüt Mehabad'da ve İngiliz işgal bölgesi dışındaki Kürt mıntıkasında hızla gelişti. Mehabad'da düzeni sağlıyan, etkili ve aydın bir kişi olan Kadı Muhammed de örgüte üye oldu. ([1])

Komel örgütü hakkında bugüne kadar bildiklerimiz, bu örgütün tüm yurtsever unsurları bağrında topladığı; aydınların, subayların, kent orta tabakalarının yanı sıra, din adamları, aşiret reislerinin de örgüt içinde yer aldıklarıdır. Örgütün, daha sonra Kürdistan Demokrat Partisi haline dönüşünceye kadar yazılı bir programı da yoktu. Irak Kürdistanında, sınıfsal ve ideolojik ayrımlar örgütlenmeye de yansıdığı halde Komel örgütünde böyle bir ayrışım görülmemektedir. Denebilir ki bu örgüt burjuva demokrat bir yapıya ve öze sahipti.

Aynı dönemde İran'da etkin bir mücadele yürüten **Tudeh** partisi ise işçi sınıfının örgütü niteliğinde idi. Sovyetlerin kontrolünde bulunan İran Azerbaycanında Tudeh oldukça elverişli koşullarda çalışıyor, işçi ve köylüleri örgütlüyordu. Azerbaycan demokratik ve ulusal hareketinin başında eski bir bolşevik ve Komintern üyesi olan Cafer Peşvari vardı. Bu hareket İran Azerbaycanı'nda özerk bir cumhuriyet kurmaya hazırlanıyordu. Eylül 1945'te Azerbaycan Tudeh Partisi'nin adı, «Azerbaycan Demokratik Partisi» olarak değiştirildi.

([1]) Komel örgütü ve genel olarak bu konu ile ilgili geniş bilgi için bakınız: W. Aaegleton, a.g.e.,

12 Aralık 1945'te Tebriz'de Azerbaycan Ulusal Meclisi toplandı ve İran'ın bütünlüğü içinde Azerbaycan'ın özerkliği ilan edildi.

Azerbaycan'daki yeni yönetim 8 saatlik işgünü esasını getirdi. Bankalara, devletin ve toprak ağalarının elindeki büyük topraklara el kondu, bu topraklar köylülere bedelsiz olarak dağıtıldı. Siyasi tutuklular serbest bırakıldı. Halkın başlıca ihtiyaç maddelerinin fiyatları düşürüldü. İran jandarması yerine, gönüllü örgütlenmeye dayanan partizan grupları oluşturuldu. Azerice resmi dil haline getirildi.[1]

Mehabad ve İran Kürdistanı'nın büyük bölümü Sovyet bölgesinin dışında kalmakla birlikte, Sovyetler İran Kürtlerinin durumuyla yakından ilgilendiler. O dönemde İran Kürdistanında kapitalist ilişkiler, yok denecek kadar zayıftı, bu nedenle de bölgede proletarya sınıf olarak oluşmamıştı. Bu ilişkiler, Kürt toplumunun feodal, aşiretçi yapısı gözönüne alınarak, varolan şartlara uygun biçimde yürütüldü.

1941 yılı sonlarında, içlerinde Kadı Muhammed'in de bulunduğu otuz kadar Kürt reisi Sovyetler Birliğine davet edildiler. Çoğu aşiret liderleri olan bu kişiler Bakü'da Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti Başbakanı Cafer Bakırof'la görüştüler; sanayi tesislerini, kollektif çiftlikleri gezdiler; kendilerine sinema ve tiyatro oyunları gösterildi. Bu Bu arada Kürtlerle ilgili sorunlar ve istekler de konuşuldu.

1945 yılı başlarında, Komel örgütü **Daykê Nıştîman** (Ana Vatan) adlı bir opera hazırladı. Operanın gösterilişi Mehabad'da, çevre illerde ve Sovyet kontrolü altındaki Kürt bölgesinde ulusal duyguların büyük kabarışına neden oldu.

1945 yılı sonbaharında Sovyet yetkileri yeni bir Kürt heyetini Sovyetler Birliğine davet ettiler. Kürt heyeti önce Tebriz'e, sonra Bakü'ya gitti. Orada Başbakan Cafer Bakırof'la Kürdistan'ın özerkliği konusunda görüşmeler yapıldı. Kürt heyetinin sözcüsü Kadı Muhammed, Kürtlerin özerk bir yönetim kurmak istediklerini belirtti ve Sovyetler Birliğinin gereken yardımları yapmasını istedi. Bu görüşmelerde, silah verilmesi ve maddi yardım yapılması konusunda görüş birliğine varıldı. Bakü'daki askeri okulda ve Tebriz üniversitesinde Kürt öğrencilere kontenjan ayrıldı. Bakırof, Komel örgütünün yetersiz olduğunu ve bir Kürdistan Demokrat Partisi oluşturulması gerektiğini de belirtti.

1945 yılı eylül ayında Mehabad'da, «Kürdistan - Sovyet Kültür Derneği» adıyla, bir Sovyet Kültürel ilişkiler merkezi açıldı. Ekim ayında Komel örgütünün temeli üzerinde Kürdistan Demokrat Partisi oluşturuldu. Partinin programı şöyleydi:

---

(1) Bakınız: İran'da 12 Aralık Hareketi'nin 30. Yıldönümü, **Özgürlük Yolu**, sayı 8

1. İran'daki Kürt halkı, kendi ulusal ve yöresel işlerini yürütmekte özerk bir yönetime sahip olacaktır.

2. Resmi dil ve öğretim dili Kürtçe olacaktır.

3. İran Anayasası hükümlerine uygun olarak Kürdistan'da bütün kamu işleri üzerinde kontrol ve denetim hakkını kullanacak bir yasama meclisi kurulması için en kısa zamanda seçim yapılacaktır.

4. Bütün devlet memurlarının Kürt olmaları gerekir.

5. Kürdistan'da toplanan vergi ve resimler Kürdistan'a harcanacaktır.

6. Kürdistan Demokrat Partisi Azerbaycanlılarla ve bölgede yaşıyan azınlıklarla samimi kardeşlik ilişkileri kurmak için çalışmalar yapacaktır.

7. Parti, halkın kültürünü geliştirmek, genel sağlık hizmetlerini yaygınlaştırmak ve tarımla ticareti geliştirmekle Kürt halkının kültürel ve ahlakî düzeyini yükseltmeye ve ekonomik durumu iyileştirmeye çalışacaktır. [1]

Kasım ayında Mehabad'a Sovyetler Birliği'nin hediye ettiği matbaa makinası geldi. Onunla birlikte çeşitli yayınlar yapılmaya başladı; **Kürdistan** adlı günlük gazete, **Hılale** adlı kadın dergisi, **Hawar, Agır** bunlar arasındaydı. Sözkonusu yayınlar ulusal duyguların kabarmasında ve yayılmasında etkin oldu.

22 Ocak 1946 günü, Mehabad'ın Çuwarçıra meydanında toplanan büyük bir kalabalığa karşı yaptığı konuşmada, Kadı Muhammed, özerk Kürt Cumhuriyetini ilan etti. Şubat başında bakanlar kurulu oluşturuldu ve Kadı Muhammed Cumhurbaşkanlığına getirildi.

Bunu izleyen günlerde Mehabad'da bir radyo istasyonu kuruldu ve eğitim çalışmalarına girişildi.

Cumhuriyetin kurulduğu dönemde başlıca askeri gücü, 1945 yılı sonlarında Irak'tan İran'a geçmiş olan Barzaniler oluşturuyordu. Barzani'nin liderliğindeki 3000 kişilik kuvvet Mehabad'a karargâh kurmuştu. Mehabad hükümeti yeni bir ordu oluşturdu. Başlangıçta 1200 kişi olan bu düzenli askeri güce İran ordusundan ayrılmış olan 70 kadar Kürt subayı komuta ediyordu. Mehabad'a çeşitli zamanlarda Sovyetler Birliğinden hafif silahlar ve diğer askeri yardım malzemesi geldi.

Azerbaycan Halk Cumhuriyeti ile Mehabad Kürt Cumhuriyeti arasında 23 nisan 1946 tarihinde bir anlaşma imzalandı. Çeşitli hususları kapsayan bu anlaşmada, aynı zamanda, İran hükümetiyle yapılacak bir görüşmede, tarafların birbirlerinin onayını alması öngörülüyordu.

---

(1) W. Aegleton, a.g.e., s. 143-144

Nisan ayında İran birlikleri Sakız mıntıkasında saldırıya geçtiler; ancak önemli kayıplar ve 40 kadar da esir vererek geri çekilmek zorunda kaldılar.

Ancak Azerbaycan ve Kürdistan'da bütün bunlar olurken emperyalistler ve İran gericileri de boş durmuyorlardı. ABD ve İngiltere Sovyetlerin birliklerini bir an önce İran'dan çekmeleri için baskı yapıyorlardı. ABD Dışişleri bakan yardımcısı Acheson, İran'daki durumu, Sovyetlerin Ortadoğu petrollerine yönelik bir eylemi olarak değerlendirdi ve ABD ile İngiltere'nin buna ciddî tepkiler göstereceğini söyledi.

Mayıs başında Sovyetler birliklerini Azerbaycan'dan çektiler. Gerici İran hükümeti, bir süre görüşme yoluyla Kürdistan'da ateşkes sağladı ve Azerbaycan'ın bölgesel özerkliğini kabul ettiğine dair Peşvari yönetimiyle bir anlaşma yaptı. Bu arada Tudeh partisinden hükümete üç bakan alınmıştı. Ancak bütün bunlar zaman kazanmak için başvurulan yöntemlerdi. Sonbahara doğru, İran hükümeti, örgütlediği gerici güçleri harekete geçirdi; sendikalara, ilerici örgütlere karşı eylemlere girişti. Güneyde ise İngiliz ve ABD emperyalistlerinin kışkırttığı gerici kabile ayaklanmaları yer aldı. Kaşkailer, Bahtiyariler ayaklanarak Kürdistan'a ve Azerbaycan'a tanınacak özerkliği kabul etmediklerini bildirdiler. Tahran hükümeti bundan yararlandı ve ortamı uygun bularak daha önce giriştiği taahhütlerden döndü. Tudeh Partisinden alınmış olan üç bakan hükümetten çıkarıldılar ve İran hükümeti askeri birliklerini Tebriz üzerine harekete geçirdi. Azerbaycan, bir askeri direnme göstermeden düştü ve gericiler katliamlara başladılar.

O sırada Mehabad Kürt Cumhuriyetinin İran birlikleri karşısında 12.000'i aşkın bir askeri gücü mevzilenmişti. Mehabad'da 5 Aralık tarihinde bir savaş konseyi toplanıp İran saldırısına karşı direnme kararı alınmıştı. Ancak Azerbaycan'ın ani düşüşü Mehabad'da da karamsarlık ve direnme konusunda görüş ayrılıkları yarattı. Daha önce Mehabad'daki hareketi desteklemiş görünen, bu arada Amerikalılar ve İngilizlerle de ilişki kurmuş olan Şıkakan aşireti reisi Ömer Han gibileri, durumun değiştiğini görünce, hemen saf değiştirmişler ve Tebriz'in düşmesi üzerine aşiretlerini alıp Azerilerin üstüne yürümeye başlamışlardı.. Bu durumda Mehabad yöneticileri direnmekten vazgeçtiler. Mehabad'ın teslim olması üzerine Barzani, maiyetindeki güçlerle birlikte Mehabad'dan ayrılarak Irak sınırına doğru çekildi.

Kadı Muhammed, Başbakan Hacı Baba Şeyh ve Savaş Bakanı Seyfi Kadı 31 Mart 1947 tarihinde idam edildiler.

Böylece İkinci Dünya Savaşı şartlarında İran Azerbaycanı'nda ve İran Kürdistanı'nda kısa bir süre devam eden özgürlük dönemi sona erdi. Bu her iki halkla birlikte, genel olarak tüm İran halkları yeniden gerici bir rejimin ve emperyalizmin pençesi altına girdiler.

Yukarıda Mehabad Kürt Cumhuriyeti'nin ve bu arada Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu, daha sonra da yıkımını hazırlıyan şartların, bu dönemde yer alan olayların kısa bir dökümünü yaptık. Her iki hareketin başarıya ulaşmamasının nedenleri de olayların gelişiminden anlaşılmaktadır.

Mehabad'daki Kürt ulusal hareketinin gösterdiği gelişmede, sağladığı başarılarda, yukarda görüldüğü gibi Sovyetler Birliğinin büyük yardımları oldu. Sovyetler, savaş şartları içinde yakın ilişki kurdukları İran Azerbaycanı ve İran Kürdistanı halklarının ulusal ve demokratik bir yönetim oluşturmaları, gelişme yoluna girmeleri için ciddî ilgi gösterdiler. Aynı ilgiyi, elbette genel olarak İran'da bir tüm olarak ileriye doğru bir değişimin sağlanması için de gösterdiler. Sovyetlerin bu ilgi ve yardımları, hiç kuşkusuz, daha önce Çarlık Rusyası'nın ve bugüne kadar diğer emperyalist ülkelerin bölgeye karşı gösterdikleri ilgiden temelde farklıdır.

Emperyalistler, Sovyetlerin İran halklarına gösterdiği sempati ve yardımları çarpıtarak, amaçlarının petrol bölgesine inmek olduğunu, kendi çıkarları için öyle davrandıklarını söylüyorlar. İran'da devrimci hareketin gelişmesinde elbette Sovyetlerin çıkarı vardı; ama bu, emperyalist ülkelerin sömürüye yönelmiş çıkarlarından çok farklı bir şeydir; işçi sınıfının, ve mazlum halkların uluslararası ortak çıkarıdır. Dünyanın neresinde işçi sınıfı başarılar sağlasa, ezilen halklar özgürlüklerine kavuşsa bu sosyalistleri sevindirir ve emperyalistleri de üzer.

Diğer yandan ne genel olarak İran'da Tudeh Partisinin başını çektiği devrimci hareket, ne de Azerbaycan ve Kürdistan'daki ulusal ve demokratik hareketler, dış kışkırtmalar sonucu yaratılmış yapay, zoraki hareketler değildi; mücadele bu halkların içinde bulunduğu sömürü ve zulüm şartlarından kaynaklanıyordu. Kürdistan'daki hareket de, Kürt halkının yüzyıllara dayanan özgürlük özleminden kaynaklanıyordu. Başlangıçta Komel örgütü Kürt halkının bağrından doğdu. Elverişli koşullar, —İran birliklerinin bölgede kontrolü yitermeleri, Sovyet yardımları— adım adım hareketin olgunlaşmasına ve ulusal bir cumhuriyet doğurmasına yolaçtı. Azerbaycan'da ve genel olarak İran'daki demokratik gelişmeler de buna yardımcı oldu.

Emperyalistler ve gericiler, Sovyetlerin sözkonusu yardımlarını gözden saklamak ve kitlelerin kafasını bulandırmak için, onların,

İran'dan birliklerini çekerek, Azeri ve Kürt halklarına desteklerini keserek, önceden bu halkları kışkırtmış oldukları halde sonradan yüzüstü bıraktıklarını propaganda ediyorlar. Aslında Sovyetlerin bu halkları kışkırttığı iddiası, yukarda da belirttiğimiz gibi, geçersiz bir iddiadır. Onlar, yalnızca bu halkların zaten varolan mücadelelerine yardımcı olmuşlardır. Bu yardımlar ise şartlara uygun, gerçekçi, ölçülü yardımlar olmuştur. Örneğin Mehabad'a yapılan yardımlar ve sağlanan destek düşünülürse, Sovyetler'in, Kürt toplumunun yapısını gözönüne alarak gerçekçi davrandıkları görülür. Onlar, aşiret reislerinin, dini liderlerin etkin olduğu bu toplumda ulusal birliğin sağlanmasının güçlüklerini iyi biliyorlardı. Kürt reislerini iki kez Sovyetler Birliğine davet etmeleri ve onun dışında subaylar ve diğer yetkililer yoluyla kurdukları diyaloglar, belli bir hükümet disiplinine alışık olmayan bu unsurları ikna etmek, gelişmelere ayak uydurmalarını sağlamak içindi. Bu ilişkiler, aynı zamanda emperyalistlerin ve gericilerin anti-Sovyet propagandalarının etkisini kırmak, demokratik gelişmeye karşı yaratılan şartlanmaları gidermek içindi.

Nazi yenilgisinden sona ABD ve İngilizlerle Sovyetler arasında yapılan görüşmelerde Yunanistan, Almanya ve daha birçok sorun gibi İran sorunu da önemli çekişme konularını oluşturdular. Faşizm yenilgiye uğramış, ancak bu kez de emperyalistlerle Sovyetler Birliği arasında bir diplomatik savaş, bundan da öteye, soğuk savaş dönemi başlamıştı. ABD, tekelinde tuttuğu atom bombasını bir tehdit aracı olarak kullanıyordu. ABD ve İngiltere, Orta ve Doğu Avrupa'da ortaya çıkan yeni duruma karşı fazla birşey yapamadılar; ancak Yunanistan ve İran üzerinde özellikle direndiler. Diğer yandan, uluslararası düzeyde İran'ın meşru hükümeti olarak görünen gerici Tahran hükümeti de, ülkedeki devrimci gelişmeyi engellemek, Azerbaycan ve Kürdistan'daki hareketi bastırmak için, ABD ve İngiliz emperyalistleri ile birlikte Sovyet birliklerinin çekilmesi için yoğun çabalar harcıyordu.

Hiç kuşkusuz, bir ülkede devrim için şartlar yeteri kadar olgunlaşmamışsa, o ülkenin devrimci kitle mücadelesi yeter boyutlara ulaşmamışsa, salt devrimci destekle başarı sağlanamaz. İkinci Dünya Savaşı sonrasında İran'da ortaya çıkan durum budur. Mücadeleyi, elbette, İran halkları en başta kendi özgüçleriyle yürüteceklerdi; sovyet birliklerinin onların yerine geçerek bu ülkede savaşmaları düşünülemezdi. Besbelli, devrim ihraç edilemez. İran'da ise, savaş içinde, genel olarak demokratik ve devrimci hareketin, özel olarak da Azeri ve Kürt ulusal hareketlerinin gelişmesi için varolan uygun şartlar, savaş sonrasında hızla değişti. Sovyet birliklerinin çekilmesi so-

nucu, emperyalistlerin de yardımıyla güçlerini toparlıyan gerici Tahran hükümeti genel olarak ülkedeki ilerici hareketi ve bu arada Azerbaycan ve Kürdistan'daki ulusal ve demokratik hareketleri bastırmayı başarabildi.

Azerbaycan'da Peşvari liderliğindeki yönetim, yukarıda da belirttiğimiz gibi, demokratik devrim yönünde oldukça önemli adımlar atmıştı. Hareket sosyalist kadroların yönetiminde idi. Sovyet Azerbaycanı'ndan gelmiş partizanlar da halkın örgütlenmesinde görev almışlardı. Buna rağmen, Azerbaycan'da, gerici Tahran hükümetinin saldırıları karşısında yeter bir direniş koymak için emekçi kitleler gereği gibi örgütlendirilememiş, belki buna zaman olmamıştı. Burada, Sovyet birliklerinin çekilmesinden sonra gerici unsurların başkaldırısına ve İran birliklerine karşı direniş gösterilemedi.

Mehabad Cumhuriyetindeki hareket, sınıfsal yapı ve ideolojik düzey bakımından Azerbaycan'ın gerisindeydi. KDP hemen tüm sınıf ve tabakaları içeren ulusal bir örgüttü. Buna karşılık silahlı güçler bakımından Mehabad cumhuriyeti çok daha güçlü durumdaydı. İran askeri birlikleri, Mehabad hükümetinin kontrol ettiği bölgenin sınırlarında durdurulmuş, onların birçok saldırısı püskürtülmüştü. Ancak Azerbaycan'ın direnmemesi Mehabad'da da moral kırıklığına yol açtı. Her iki hareketin bağı bu olayda somut olarak görülüyor.

O dönemde Sovyetlerin de yakın ilgisiyle, İran'daki genel devrimci hareketle Azerbaycan ve Kürdistan'daki ulusal ve demokratik hareketlerin belli bir dayanışma kurdukları görülüyor. Bu dayanışma, işçi sınıfının yeterince güçlü olmadığı, ülkenin bir çok yerinde feodal ve aşiretçi bir yapının canlı olduğu İran'da, ilerici yönde önemli adımların atılmasını sağladı. Ancak bu dayanışmanın yeteri kadar güçlü olduğu söylenemez. Eğer Tudeh partisinin ve Azerbaycan ile Kürdistan'daki ulusal ve demokratik güçlerin daha sıkı bir birliği, ortaklaşa ve kararlı hareketi sağlanabilseydi emperyalizmin tüm oyunlarına rağmen gerici güçler yenilgiye uğratılabilir, ülkedeki devrimci atılım sürdürülebilirdi. Azerbaycan ve Kürdistan demokrat partileri arasında, Tahran hükümetinin gerici silahlı saldırısına karşı birlikte ve kararlı bir şekilde karşı konulsaydı, bu durumda bile her iki halkın ulusal ve demokratik mücadelesi ezilmeyebilir; Tahran hükümeti demokratik bir çözüme zorlanabilirdi. İran'da devrimci güçlerin başına gelenler, bir ülkede, gerici güçler karşısında, devrimci ve demokratik güçlerin —o ülke çok uluslu olsa da olmasa da— sıkı bir güçbirliği yapmalarının gereğini somut olarak gözler önüne sermektedir. Bu olayda, ülkedeki genel devrimci ve demokratik hareketle, bu arada genel işçi sınıfı hareketiyle ezilen ulusların kurtuluş hareketleri-

nin kaderinin nasıl birbirine bağlı olduğu da, bir kez daha açık biçimde görünmektedir.

Mehabad Kürt hareketini değerlendirirken, Kürdistan'ın sosyal yapısını ve bu arada Kürdistan Demokrat Partisinin yapısını da göz önünde tutmak gerekir. Bilindiği gibi o dönemde, Tüm Kürdistan'da olduğu gibi İran Kürdistanı'nda da feodal ve aşiretçi yapı hâlâ canlılığını korumaktadır. Cumhuriyet'in merkezi Mehabad 15.000 nüfuslu bir kasabadır. Güney kesiminde, emperyalist şirketlerin işlettiği petrol tesislerinin dışında Kürdistan'da sanayi işletmeleri yoktur; bölgede burjuvazi ve işçi sınıfı, henüz adından sözedilecek biçimde sahneye çıkmamıştır. Kürt toplumunda politik ve ideolojik yaşamı kontrol edenler, büyük topraklara sahip soylular, aşiret reisleri ve din adamlarıdır.

Böyle bir sosyal yapıda Komel örgütünün hızla gelişmesi, kent orta tabakalarının yanısıra, büyük toprak sahiplerini, aşiret reislerini ve din adamlarını da geniş ölçüde bir araya getirmesi ilginçtir. Hiç kuşkusuz bu durum, Kürt toplumuna uygulanan sömürü ve zulmün yoğunluğundan ileri gelmektedir. Hatırlanacağı gibi, 1920'lerde Rıza Han, aşiret reislerini, din adamlarını ülkenin iç ve Doğu taraflarına sürmüştü. Üst sınıfları da içine alan bu sert baskı ve ulusal zulüm, Kürt toplumunda özgürlük duygularını kamçılayan bir rol oynadı. Kendi başına buyruk yaşamaya alışmış, başkalarının otoritesini tanımaya yatkın olmayan soyluların, aşiret reislerinin Komel örgütüne üye olmalarının başlıca nedeni budur. Kürdistan Demokrat Partisi ise bir bakıma Komel örgütünün bir devamı idi. Ancak bu durum, aynı zamanda ulusal hareketin önemli bir zaafını oluşturmaktadır. Özellikle geniş köylü kitleleriyle kurulan bağ aşiret reisleri aracılığıyladır. Bakanlar kurulu oluşturulurken bile aşiretlerin güç dengesi dikkatle gözönünde tutulmuştur. Yönetim, emekçi halk yığınlarıyla doğrudan güçlü bağlar kuramamıştır. Böyle durumlarda, açıktır ki, aşiret liderlerinin iradesi kitlelere yön vermekte büyük rol oynar. Aşiret liderleri diledikleri zaman kitle yüzlerce, bazan binlerce silahlı kişi çıkarabilir ve bunlar hareketi savunmakta önemli bir güç oluştururlar. Ama aynı liderler eğer karşı bir tavır takınırlarsa, aynı yüzlerce, binlerce kişi hareketin karşısında da yer alabilir. Bunun önlenmesi emekçi halkın, köylü yığınlarının ulusal hareketle doğrudan bağ kurmalarına bağlıdır. Bu da elbette, toplumsal yapının değişmesine, feodal sınıfın gücünün kırılmasına, aşiret reislerinin nüfuzlarını yitirmelerine bağlı bir şeydir. Köylü özgürleştiği oranda politik ve ideolojik tutumunda da feodal unsurlara, aşiret reislerine bağlı olmaktan kurtulacaktır. Böylesine geri bir toplumsal yapı içinde güçlü, merkezi, disiplinli bir ulusal örgüt oluşturmanın güçlüğü ortadadır.

Başlangıçta, Merkezi hükümetin güçlerinin dağıldığı, Sovyet desteğinin görüldüğü dönemde, ulusal özgürlüğe duyulan büyük hasretin ve giderek artan ulusal heyecanın da etkisiyle Kürt ulusal saflarında, Komel'de ve daha sonra partide herhangi ciddi bir sürtüşme görülmedi. Örgüte son derece demokratik bir hava hâkimdi. Ancak işler kötüye gitmeye başlayınca örgütsel zaaflar hemen kendini gösterdi. Örneğin 5 Aralıkta savaş konseyinin aldığı direniş kararını birçok kişi benimsemedi. Parti direktiflerini kitlelere kabul ettirme gücünden yoksundu; çünkü kitleler çoğu yerde aşiret reislerinin arkasından gidiyorlardı.

Mehabad ordusunda general rütbesi verilen dört kişiden biri olan Şıkakan aşireti reisi Ömer Han'ın tutumu bu bakımdan ilginçtir. Ömer Han, İran ordusunun Azerbaycan'a girmesi üzerine, ne hükümetin, ne ordunun, ne de partinin herhangi bir kararına aldırmadan, Herki aşiretiyle birlikte ovadaki Azeri köyleri üstüne yürüdü.. Sonuna kadar direnişten yana çıkanlardan biri Mustafa Barzani idi (Ona da Mehabad'da generallik rütbesi verilmişti). Molla Mustafa'nın liderliğindeki Barzaniler, İran hükümetinin onları Güneydoğu İran'da yerleştirmek için yaptığı teklifi reddettiler. İran birlikleriyle çarpıştılar, onlara birhayli kayıp verdirdiler ve Nisan ayında Irak'taki Barzan bölgesine geçtiler.

Irak hükümeti, sınır bölgelerinde birliklerini alarma geçirmiş olmasına rağmen Barzani ve yönetimindeki savaşçıların Barzan'a ulaşmasına engel olamadı. Irak hükümetinin af önerisine uyarak Barzani'den ayrılan ve Irak makamlarına teslim olanlardan dört eski subay (Mustafa Hoşnav, Hayrullah Abdülkerim, Muhammed Mahmud Kudsî ve İzzet Abdülaziz) Irak hükümeti tarafından idam edildiler.

Teslim olmayan Barzaniler, hükümet birlikleriyle savaşmak durumundaydılar. Şartların uygunsuz olduğunu gören Barzanî, yanındaki savaşçılara Sovyetler Birliği'ne sığınma önerisinde bulundu. 500'ü aşkın kişi, Irak sınırını aşarak Türkiye'ye, oradan da İran'a geçtiler. İran birliklerinin önlerini kesmek için gösterdiği tüm çabalara rağmen, oraların kuşatmasından ustalıkla sıyrılarak, zaman zaman savaşarak, 15 günde 450 kilometreye yakın yol aldılar ve Sovyet sınırına ulaştılar. Haziran ortalarında Sovyetler Birliğine geçtiler. Barzanilerin bu «uzun yürüyüş»ü ünlüdür.

Mehabad'ın ve Azerbaycan'ın İran ordusu tarafından işgalinden sonra, bilindiği gibi bu halkların attıkları bütün ileri adımlar ortadan kaldırıldı. Tüm İran halkı üzerine çöken zulüm ve sömürü rejimi burada daha da ağır biçimde uygulandı; her iki halkın tüm ulusal hakları gaspedildi.

Gerici şahlık rejimi, Kürdistan'daki toprak ve din feodalitesi ile de uzlaşarak Kürt halkı üzerinde amansız bir sömürü çarkı işletmektedir. Diğer yandan, İran gericileri, Kürt halkının Farslarla aynı soydan olduğunu, benzer bir dili konuştuklarını iddia ederek İran'da bir Kürt sorunu olmasına neden olmadığını ileri sürüyorlar. Bazı İran radyoları günün belli saatlerinde Kürtçe yayın da yapıyorlar. Ama bu yayınlar birtakım halk türkülerinden öte, gerici rejimin propagandası ile Şah ve Şahbanu hazretlerinin övgüsünden ibaret.

Besbelli, İran'da Kürt ve Azeri halklarını mücadeleye iten, soylarının Şah hazretleriyle bir olup olmaması değil, üstlerindeki zulüm ve sömürüdür. Aynı zulüm ve sömürü Tüm İran halkının mücadelesine yolaçıyor ve zulüm yıkılıncaya, sömürü ortadan kalkıncaya kadar da devam edecektir. Nitekim Şah hazretleri de hakları ve özgürlükleri uğrunda mücadele eden insanlara, aynı soy ve dilden olsalar da hiç de lütufkâr davranmıyor. Gerici şahlık rejimi yeryüzündeki en korkunç, en iğrenç zorbalık mekanizmalarından birine dönüşmüştür. İran rejimi işkence, cinayet, korku üstünde ayakta duruyor.

Gelecek Sayıda :
Irak'taki Kürt Ulusal Hareketi, 1961 - 1975

SOYALİST YURTSEVERLİK ve PROLETER ENTERNASYONALİZMİ

Joachim Böhm

Proleter Enternasyonalizmi — İşçi Sınıfının Devrimci Mücadelesinde Temel İlke

Sosyalist ülkelerin ve bütün komünist partilerinin politikasının temel özelliği, proleter enternasyonalizmi anlayışıyla, dünyanın tüm ilerici ve devrimci güçlerini aktif biçimde desteklemektir ([1]). Bu anlayış, yoldaş Erich Honecker tarafından ASBP (Almanya Sosyalist Birlik Partisi)'nin IX. Kongresinde bir kez daha vurgulanmıştır: «Kendini emperyalist saldırıya karşı savunması, her çareye başvurarak ulusal ve toplumsal kurtuluşu için mücadele etmesi ve kendi kaderini kendisinin tayin etmesi her halkın kutsal bir hakkıdır ve öyle kalacaktır. Bizim desteğimiz, ulusal bağımsızlık, uluslararası ilişkilerde tam hak eşitliği, ekonomik gelişme ve toplumsal ilerleme uğrunda mücadele eden bütün halklar için geçerlidir. Böylece bizim dış politikamız anti-emperyalist ittifakı sağlamlaştırmak ve genişletmek üzerine yönlendirilmiştir.» ([2])

Uluslararası dayanışmanın nelere muktedir olduğu Vietnam halkının tarihsel zaferiyle de ispatlanmıştır. Emperyalist saldırıya karşı haklı mücadelesinde Vietnam halkına sağlanan dünya çapındaki destek, emperyalist saldırganın kendi savaş eylemini durdurmasına ve Vietnam halkının egemenlik ve özgürlük isteğini dikkate almasına katkıda bulunmuştur; sosyalist ülkelerin ve özellikle Sovyetler Birliği'nin Gine-Bissau'da, Mozambik'te ve Angola'daki kurtuluş mücadelelerinde ispatladıkları gibi, dayanışma ve yardım, bu ülkeler halk-

larının kendilerini yüzyıllarca süren sömürge köleliğinden kurtarabilmelerine önemli katkıda bulunmuştur.

Proleter enternasyonalizmi yalnız keskinleşmiş kurtuluş mücadeleleri durumundaki devrimci eylemlerle dayanışma ve onları desteklemekle yetinemez; kardeş partilerin, sosyalizmin kuruluşundaki ortak çalışmasında, barış ve toplumsal ilerleme uğrundaki mücadele de kendini ispatlar. Bu anlayış, sembolik ifadesini, Partimizin Vietnam'ın zaferinden sonra ortaya attığı, «Şimdi daha çok dayanışma!» sloganında bulmuştur.

Almanya Sosyalist Birlik Partisi ve bizim Cumhuriyetimiz için Sovyetler Birliği'nin enternasyonalist politikası ve kardeşçe yardımı, gelişmemizin belirleyici unsurları olmuştur. Sosyalist sistemin sağlam bir üyesi olarak DAC (Demokratik Almanya Cumhuriyeti), bütün ilerici güçlerle dayanışma ve proleter enternasyonalizmini eylemde ispatlama, dayanışmayı hayata geçirme konusunda her zaman yükümlülüğün bilincinde olmuştur.

Proleter Enternasyonalizmi Sürekli Gelişiyor.

Proleter enternasyonalizmi uluslararası işçi hareketinin temel ilkesidir. Ortaya çıkışı ve gelişmesi, işçi sınıfının oluşması ve gelişmesine kopmaz bir şekilde bağlıdır. Bunun kaynağı işçi sınıfının enternasyonal karakterinde, bütün ülkeler işçi sınıfının bir sosyalist toplum kurmak olan nihai hedeflerinin ve temel çıkarlarının çakışmasındadır. Temel sorunlarda bütün ulusların işçi sınıfının çıkarları çakışır.

Proleter enternasyonalizmi soyut bir dogma değildir, tek yanlı hiç bir amaca hizmet etmez. Gelişimin ilk aşamasında işçilerin en basit haklarının temini için verilen mücadelede dayanışma kavramı olarak doğan proleter enternasyonalizmi, ilk politik işçi sınıfı partisinin kurulmasıyla birlikte bütün ülkelerin devrimci işçi hareketinin politik temel ilkesi oldu. Birinci emperyalist dünya savaşı sırasında sosyal şovenizme ve «ana vatan savunması»na karşı mücadelede denenmiş olan proleter enternasyonalizmi, büyük sosyalist Ekim devriminden ve dünyada kapitalizmden sosyalizme geçiş çağını açan ilk sosyalist devletin, Sovyetler Birliği'nin doğuşundan sonra esas anlamını kazandı.

Komünist enternasyonal'in kurulmasıyla birlikte proleter enternasyonalizmi komünist hareketin temel ilkesi oldu. Anti-emperyalist mücadele genişlik kazandı ve Lenin, Komintern'in ikinci kongresinde bütün ulusal ve sömürgelerdeki kurtuluş hareketleri ile ittifakın gerekliliğini vurguladı.([3]) Komünist kuşaklar bu düşünce ile eğitildi,

dünyadaki komünist partileri mücadelelerini proleter enternasyonalizmi temeli üzerinde geliştirdi ve yürüttü. Küçük bir müfrezeden doğan komünist hareket bugün gerçekten dünyayı kapsayan bir güç olmuştur. Etkili ve mücadele deneyleriyle yüklü komünist ve işçi partileri bugün Avrupa'nın, Asya'nın ve Latin Amerika'nın sosyalist ülkelerinde sosyalizm ve komünizmin kuruluşunun zirvesindedirler, gelişmiş kapitalist ülkelerde demokrasi ve toplumsal ilerleme için işçi sınıfının ve ittifaklarının başını çekmektedirler ve Asya, Afrika, Latin Amerika'nın ulusal ve sosyal kurtuluş mücadelesinin içindedirler.

Sosyalist dünya sisteminin ortaya çıkışı ve sağlamlaşması ile birlikte sosyalist ülkeler arasındaki ilişkiler de işçi sınıfı enternasyonalizmi temeli üzerinde biçimlenmektedir. Bu durum, anlamını, özellikle kardeş partilerin, hükümetlerin gittikçe daha yakınlaşan ortak çalışmasında ve halklar arasındaki derinleşen dostça ilişkilerde bulmaktadır. Sosyalist ekonomilerin bütünleşmesi süreci, sosyalizmin üstün niteliklerini gittikçe daha etkili olarak duyurmaktadır. Sosyalist ülke halklarının büyüyen yakınlaşması, aynı zamanda, muzaffer işçi sınıfının yol gösterici gücünü yükseltmekte ve bütün demokratik güç ve hareketleri canlandırmaktadır.

Biz, uzun yıllar süren yakın ortak çalışmamızın deneylerinden, SBKP'nin günümüzün devrimci mücadelesindeki önde gelen rolünü bilmekteyiz. Dünya komünist hareketindeki en tecrübeli parti ve sosyalist devletlerin en güçlüsü oluşunun verdiği olanaklarla o, barış için büyük bir sorumluluk taşımakta, uluslararası güç dengesini barış, özgürlük, demokrasi ve sosyalizm leyhine çevirmek için başlıca rolü oynamaktadır. Leninist ilkelere sâdık SBKP, enternasyonalizmin kararlı savunucusu olarak yeni gelişmelerde daima kendini duyurmakta, özverili dayanışmasını devrimci güçlerin dünya çapındaki bütünlüğünde göstermekte, komünist ve işçi partilerinin enternasyonalist ortak çalışmasında belirleyici paya sahip bulunmaktadır. ASBP için sosyalizmin inşasındaki; barış, demokrasi ve toplumsal ilerleme için mücadeledeki yeni adımlar, SSCB ve SBKP'nin enternasyonalist ilişkisi olmadan düşünülemez.

Son onyıllarda barış, demokrasi ve toplumsal ilerleme yönünde dünyanın yenilenmesi için mücadele önemli ölçüde genişlemiştir. Bu, günümüzde, yalnız bütün kıtaları değil, aynı zamanda dünyamızda temel dönüşümler için mücadeleye katılan, genişleyen, çok çeşitlilik gösteren toplumsal güçleri de kapsamaktadır. Bu mücadelenin bütün kesitlerinde büyük başarılar elde edilmiştir. Kapitalist ülkelerdeki çalışan kitleler gibi, Asya ve Afrika halklarının milyonlarcasının dünya devrimci sürecine, artan bir biçimde dahil olmaları enternas-

yonalizmin etki alanını genişletmektedir. Proleter enternasyonalizmi barış, demokrasi, ulusal bağımsızlık ve sosyalizm için mücadeledeki nesnel ortak çıkarlar temeli üzerinde, üç temel devrimci akımın güçleri arasındaki ilişkilerde daha fazla belirleyici ilke olmaktadır.

Bu anlamda, 1969 yılındaki komünist ve işçi partilerinin uluslararası konferansında Marx ve Engels'in «bütün ülkelerin işçileri birleşiniz!» sloganı, şu istem doğrultusunda genişletilmiştir: «Sosyalist ülkeler halkları, kapitalist ülkelerdeki işçiler, demokratik güçler, kurtulmuş veya baskı altındaki halklar - emperyalizme karşı, barış, ulusal bağımsızlık, toplumsal ilerleme, demokrasi ve sosyalizm için ortak mücadelede birleşiniz!» ([4]).

Uluslararasılaşma Artıyor

Bütün komünist partileri aynı esas hedefler - her türlü emperyalist sömürünün ve baskının kaldırılması ve sosyalist toplumun kurulması için— mücadele vermektedirler. Bu komünist partilerinin her biri kendi ülkelerinin işçi hareketinden doğmuştur ve politikası, ilk plânda, çıkarlarını ifade ettiği ve savunduğu kendi ülkesinin çalışanlarına karşı sorumludur ([5]). Bu çıkarları günümüzde en etkili şekilde savunmak, bütün gelişim süreçlerinin, bununla birlikte sınıf mücadelesinin uluslararasılaşmasının yükselen ve sürekli artan düzeyini gözetmekle eşanlamlıdır. Üretici güçlerin giderek hızlanan bir uluslararasılaşma süreci yaşanmaktadır. Bugün, uluslararası faktörler tarafından biçim verilmeyen, en azından etkilenmeyen ulusal ve toplumsal yaşamın herhangi bir alanı kalmamıştır. İşçi sınıfının, uluslararası düzeyde örgütlenmiş, kurnaz, karşı-devrimci faaliyetlerini gittikçe daha fazla koordine eden bir rakip karşısında bulunması gerçeği, aynı zamanda yeni zorunluluklar da ortaya çıkarmaktadır.

Komünist partilerin ilkesel çıkar uygunluğu yanında, sınıf mücadelesinin günümüzdeki koşullarından sürekli yeni görevler ortaya çıkmaktadır. Berlin Konferansında yoldaş Erich Honecker şöyle diyordu: «Açıktır ki çeşitli ülkelerdeki komünist partilerinin büyüyen etkisi, halkların yazgısı üzerindeki artan sorumluluğu, aynı zamanda onların uluslararası politikalarında, bütün devrimci güçlerin ortak davasındaki enternasyonalist paylarında artan sorumluluğu ortaya çıkarmaktadır. Bizim partimiz için şöyle söyliyebiliriz ki, partimiz ile kardeş partiler arasındaki karşılıklı bağlantı ortak davanın her durumunda yararlıdır. Sınıf mücadelesinin ilerleyen uluslararasılaşması şartlarında, karşılıklı uluslararası dayanışmanın gerekliliği devamlı artmaktadır.» ([6]). Farklı toplum düzenleri olan devletler arasındaki barış içinde bir arada yaşama ilkelerinin kabul ettirilmesi, sü-

rekli bir barışın güvenliği ve silahlanma yarışının sona erdirilmesi gibi önemli sorunlar, bütün komünist partilerinin, bütün ilerici güçlerin, doğrudan doğruya, yakın ortak çalışmasını gerektirmektedir. Bu gerçekliği, Avrupa'nın kardeş partileri, Berlin'de yapılan «Avrupa'da Barış, Güvenlik, Ortak Çalışma ve Toplumsal İlerleme» konferansı belgesini oybirliği ile onaylayarak ortaya koymuşlardır.

Kapitalist ülkelerdeki çok uluslu tekellerin birleşmesinin artması gibi faktörler de tek tek her ülkenin işçi sınıfını ve onun öncüsünü, bugün geçmişe nazaran daha güçlü bir şekilde, mücadelenin stratejisini ve taktiğini uluslararası düzenlemeye zorlamaktadır. Bu anlamda ulusallık içine hapsedilmiş bir politika, günümüzde nesnel olarak, geçmişe nazaran daha az mümkündür.

Ulusallığın ve Uluslararasılığın Birliği

Komünist partileri politikalarında leninist ilkelere göre hareket ederler. Proleter enternasyonalizmine salt kuramsal bir inanç, devrimci mücadelede denenmiş, ortak hareketin çıkarlarını da hep gözeten bir enternasyonalizmi hayata geçirmede yetersizdir. Onların enternasyonalist politikası yalnız ulusal çıkarları dikkate almakla sınırlandırılamaz; aksine, bütün ülkelerde devrimin gelişmesi için bir ülkede ne yapılabilir ise, onu en ileri derecede yapma doğrultusunda yönlendirilmiştir. Günümüzde de proleter enternasyonalizmi, bütün ülkeler işçi sınıfının mücadelesinde önemini korumaktadır.

Ulusallık ve uluslararasılık bir diyalektik birlik içinde ayrılmaz biçimde birbirine bağlıdır. Bütün ülkelerin işçilerinin genel sınıf çıkarları ve hedefleri anlamında uluslararasılık, ulusal sınırlar içindeki mücadelenin başarısı sonuçta bunun gözönüne alınmasına bağlı olduğuna göre, sözkonusu diyalektik ilişki bakımından müstesna bir önem kazanır. Sorunun bu biçimde konması, ulusal çıkarların terkedildiği anlamına asla gelmez; tersine, işçi sınıfının mücadelesinde ulusal çıkarları dikkate almak ve gerçekleştirebilmek için daha da gereklidir. Marksizm-Leninizm ilkelerine göre, komünistlerin mücadelesinde ulusallığın ve uluslararasılığın ilişkisinin özelliği, bazan iddia edildiği gibi ulusallığa değer verilmeyişi değil, aksine, işçi sınıfının gelişmesinde ulusallığın ve uluslararasılığın ayrılmaz birliğidir. Bütün hareketin olduğu gibi tek tek her ülkedeki hareketin çıkarları için de, bu birliğe, sınıf mücadelesinde dış faktörlerin etkisi ve her şeyden önce sosyalizm ve emperyalizm arasında dünya ölçüsündeki büyük kavga her ülkenin iç mücadele koşullarını giderek daha kalıcı biçimde etkiledikçe daha çok dikkat edilmesi gerekir.

Bütün bu nedenlerle proleter enternasyonalizminin önemi gü-

nümüzde azalmak şurda kalsın, daha da büyümüştür. İnsanlığın yüzyıllardır özlemini duyduğu adil, her türlü baskı ve sömürünün olmadığı bir toplumun kurulması yakınlaştıkça, işçi sınıfı enternasyonalizminin önemi de o ölçüde büyümektedir. Ulusal sınırlar içindeki temel politik kararlar da ancak çağın genel koşullarına ve uluslararası duruma uygun düştüğü zaman hayata geçebilir.

Yoldaş Knud Jespersen, Berlin Konferansında şöyle diyordu: «Sosyalizmin Avrupa'nın yarısından fazlasında zafere ve yüksek gelişme düzeyine ulaşması gerçeği, Avrupa halklarının gerek devletler arası ilişkilerde karşılaşılan gerekse her halkın kendi toplumsal ilişkilerine kendisinin karar vermesi hakkının güvenliği gibi sorunların çözümü için yeni olanakların ortaya çıktığı anlamına da gelir.» ([8]).

Marx, Engels ve Lenin daima komünizmin temel prensiplerinin bütün komünist partileri için aynı olduğu ve mücadelenin ortak noktalarını oluşturdukları nesnel gerçeğinden hareket etmişlerdir. Bunun için de ortak strateji ve taktik gereklidir. Bunun yanısıra Lenin, komünist işçi hareketinin uluslararası taktik birliğinin, çeşitliliği kenara itmeyi, ulusal farklılıkları kaldırmayı gerektirmediğini, aksine, birçok kez belirtildiği gibi, «ortak uluslararası görevin çözümüne her ülkenin somut yaklaşımının ulusal farklılıkları, ulusal özellikleri keşfetmek, incelemek, ortaya çıkarmak, sezmek ve kavramak» ([9]) olduğunu vurgulamıştır. Böylece o, burjuvazinin egemenliğine son vermek, işçi sınıfı ve müttefiklerinin iktidarını kurmak anlamında sosyalist devrimin temel ilkelerinin gerçekleştirilmesi zorunluluğunun, bu anlamda hedefin ortak oluşunun altını bir kez daha çizmiştir. Lenin, aynı zamanda her ülkenin komünist partisinin görevini, bunun için en iyi yol, araç, yöntem ve biçimleri keşfetmek, incelemek, ortaya çıkarmak, sezmek ve kavramak olarak görüyordu.

Açıkça görülüyor ki ulusal ve uluslararası çaptaki devrimci mücadelenin gerçek sürecinde esaslı etki yapmak için başarılması gereken bu görevi yerine getirmek her zaman kolay değildir. Komünist partileri bu görevin çözümünde, içinde bulunulan dönemin koşullarını dikkatle gözönüne alarak daima yaratıcı biçimde davranırlar. Tekelci devlet sistemindeki üretimin ilerliyen toplumsallaşması ile üretim araçlarının bölüşümünün özel biçimi arasında keskinleşen çelişkinin çözümü için, maddî koşulların çoktanberi olgun olduğu kapitalist ülkelerde, birçok komünist ve işçi partisi son yıllarda, bugünkü koşullarda ülkelerinin toplumsal dönüşümü için somut yollar araştırıyorlar ve hedefle uygunluk gösteren strateji ve taktik sorunlar hakkında kapsamlı bir tartışma açmışlardır.

Ülkelerinde sosyalizme geçişin yeni yolları, araçları, biçimleri ve

nümüzde azalmak şurda kalsın, daha da büyümüştür. İnsanlığın yüzyıllardır özlemini duyduğu adil, her türlü baskı ve sömürünün olmadığı bir toplumun kurulması yakınlaştıkça, işçi sınıfı enternasyonalizminin önemi de o ölçüde büyümektedir. Ulusal sınırlar içindeki temel politik kararlar da ancak çağın genel koşullarına ve uluslararası duruma uygun düştüğü zaman hayata geçebilir.

Yoldaş Knud Jespersen, Berlin Konferansında şöyle diyordu: «Sosyalizmin Avrupa'nın yarısından fazlasında zafere ve yüksek gelişme düzeyine ulaşması gerçeği, Avrupa halklarının gerek devletler arası ilişkilerde karşılaşılan gerekse her halkın kendi toplumsal ilişkilerine kendisinin karar vermesi hakkının güvenliği gibi sorunların çözümü için yeni olanakların ortaya çıktığı anlamına da gelir.» ([8]).

Marx, Engels ve Lenin daima komünizmin temel prensiplerinin bütün komünist partileri için aynı olduğu ve mücadelenin ortak noktalarını oluşturdukları nesnel gerçeğinden hareket etmişlerdir. Bunun için de ortak strateji ve taktik gereklidir. Bunun yanısıra Lenin, komünist işçi hareketinin uluslararası taktik birliğinin, çeşitliliği kenara itmeyi, ulusal farklılıkları kaldırmayı gerektirmediğini, aksine, birçok kez belirtildiği gibi, «ortak uluslararası görevin çözümüne her ülkenin somut yaklaşımının ulusal farklılıkları, ulusal özellikleri keşfetmek, incelemek, ortaya çıkarmak, sezmek ve kavramak» ([9]) olduğunu vurgulamıştır. Böylece o, burjuvazinin egemenliğine son vermek, işçi sınıfı ve müttefiklerinin iktidarını kurmak anlamında sosyalist devrimin temel ilkelerinin gerçekleştirilmesi zorunluluğunun, bu anlamda hedefin ortak oluşunun altını bir kez daha çizmiştir. Lenin, aynı zamanda her ülkenin komünist partisinin görevini, bunun için en iyi yol, araç, yöntem ve biçimleri keşfetmek, incelemek, ortaya çıkarmak, sezmek ve kavramak olarak görüyordu.

Açıkça görülüyor ki ulusal ve uluslararası çaptaki devrimci mücadelenin gerçek sürecinde esaslı etki yapmak için başarılması gereken bu görevi yerine getirmek her zaman kolay değildir. Komünist partileri bu görevin çözümünde, içinde bulunulan dönemin koşullarını dikkatle gözönüne alarak daima yaratıcı biçimde davranırlar. Tekelci devlet sistemindeki üretimin ilerliyen toplumsallaşması ile üretim araçlarının bölüşümünün özel biçimi arasında keskinleşen çelişkinin çözümü için, maddî koşulların çoktanberi olgun olduğu kapitalist ülkelerde, birçok komünist ve işçi partisi son yıllarda, bugünkü koşullarda ülkelerinin toplumsal dönüşümü için somut yollar araştırıyorlar ve hedefle uygunluk gösteren strateji ve taktik sorunlar hakkında kapsamlı bir tartışma açmışlardır.

Ülkelerinde sosyalizme geçişin yeni yolları, araçları, biçimleri ve

yöntemlerinin arayışı sırasında bazı partilerin temsilcileri, burjuvazinin ideolojik saldırıları ve müttefiklerinin belirli önyargılarından etkilenerek, sosyalist dönüşümün bilinen genel yolları yanında, her şeyden önce ülkelerinin ulusal farklılıklarını öne çıkarıyorlar. Bu kardeş partiler, her ne kadar Marx, Engels ve Lenin'in temel düşüncelerini yaratıcı biçimde uyguladıklarını vurgulasalar da, burjuva yayınları bu tartışmalara karışmaya ve komünist partilere «öğütler» vermeye çalışmaktadır.

Burjuvazi Uluslararası Birliği Yıkmaya Çalışıyor

Emperyalizmin, farklı toplumsal düzenleri olan devletler arasındaki ilişkilerde temel ilke olarak barış içinde birarada yaşamayı tanımasıyla karakterinin değiştiğini, veya böylece çağımızın temel çelişkisinin, sosyalizm ile emperyalizm arasındaki çelişkinin kalkmış olduğunu varsaymak tamamen yanlış olacaktır. Tarihsel koşullara bağlı bu uzlaşmaz çelişki ve işçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki sınıf mücadelesi, barış içinde birarada yaşama tarafından bir kenara itilmez ve itilemez. Barış içinde birarada yaşama, farklı toplumsal düzenlere sahip devletler arasındaki ilişkilerin ilkelerini belirler; temel görevi bir savaşı önlemek ve iç işlere diğer devletlerin karışmamasını garanti etmekten ibarettir. Barış içinde birarada yaşama, bu açıdan hiç bir şekilde, bazı burjuva ideologları tarafından ileri sürüldüğü gibi toplumsal ve politik statükonun devam etmesi için bir garanti anlamına gelmez ([10]).

Ciddî yenilgiler almış olmasına rağmen emperyalizm hâlâ küçümsenmeyecek bir potansiyele hükmetmekte, yalnız kendini korumaya ve varlığını devam ettirmeye çalışmamakta, aynı zamanda çeşitli alanlarda karşı hücumları da yürütmektedir. Belirli emperyalist çevreler, bu yüzden, barış içinde birarada yaşama için ön koşul olarak 'sınıf savaşımından, ideolojik kavgadan, proleter enternasyonalizmi ilkelerinden, ulusal ve sosyal kurtuluş savaşlarıyla dayanışmadan ve bunların desteklenmesinden vazgeçilmesini, sosyalist ülkeler komünist ve işçi partilerinin sosyalizmin inşası sırasında elde ettikleri deneyim ve kazanımların kapitalist ülkelerdeki komünist partilerinden uzak tutulmasını talep etmektedirler. Bu eğilimler anti-komünizmin ve her şeyden önce anti-sovyetizmin muazzam yükselişi ile atbaşı gitmekte, kapitalist ülkelerdeki komünist partileri ve ulusal kurtuluş hareketlerini sosyalist ülkelerin komünist partilerinden ve özellikle SBKP'den soyutlamayı amaçlamaktadır. Bu şekilde emperyalizm, komünist hareketin birliğini ve günümüzün üç devrimci temel akımının - sosyalist ülkeler, kapitalist ülkeler işçi sınıfı ve ulu-

sal kurtuluş hareketleri - birliğini yıkmaya ve böylece dünya devrimci sürecinin ilerlemesini durdurmaya, tersine çevirmeye çalışmaktadır.

Burjuvazinin ve kısmen de sosyal demokratların güdümündeki yayınlar, «Üçüncü dünya» ülkeleri ve Portekiz'deki gelişmeler hakkında Sosyalist Enternasyonal'in, NATO ile AET devletlerinin uyumlu hareketi için memnuniyetlerini, Helsinki Konferansı sonuçlarının tek yanlı yorumuna göre belirtirlerken, aynı zamanda devrimci güçlerin etkisini azaltmaya uğraşmaktadırlar. Burjuva propagandası, komünist partiler arasında ortak ne varsa, komünist partileri arasında uyumlu olarak yapılan ne varsa, tümünü bir ya da birkaç partinin hegemonyasının, vesayetinin sonucu gibi göstermeye ve kötülemeye çalışmaktadır. Enternasyonalizm düşüncesini, ortak hedefleri, ortak ideolojiyi, marksizm-leninizmi ve komünist partilerin ortak dayanışmasını savunmaya karşı ideolojik bir sürek avı düzenlemektedir.

Proleter enternasyonalizmi her komünist partisinin bağımsızlığını ve eşitliğini içermektedir ve ileri sürüldüğü gibi herhangi bir hegemonya ile hiç bir ilişkisi yoktur. Bazan, komünist hareketin yeniden tek merkezini oluşturmak gibi bir amacın ifadesi olarak yorumlanabileceğinden, proleter enternasyonalizmi kavramından bugün vazgeçilmesi gerektiği gibi düşünceler de ileri sürülmektedir. Bunu komünist ve işçi partilerinin 1969 Moskova uluslararası konferansı ve birçok kardeş partinin yönetimleri yanıtlamıştır. Yoldaş L. İ. Brejnev Berlin Konferansında şöyle demişti: «Bunlar gülünç endişelerdir. Bilindiği kadarıyla, kimse hiçbir yerde böyle bir merkezi yaratmak gibi bir fikir ileri sürmemiştir.» ([11])

Berlin Konferansının hazırlığı ve yürütülmesi sırasında komünist partilerin temsilcileri, sorunun, yalnız ve herşeyden önce bu geleneksel kavramı korumak değil, bundan da öte, komünist hareketin bu temel ilkesinin içeriği ve özünü savunmak olduğunu vurgulamışlardır. Onlar, aynı zamanda Partimiz, bütün ülkeler işçi sınıfının mücadele birliği ve dayanışmasıyla ilgili olarak proleter enternasyonalizminin içeriğinde hiçbir değişiklik olmadığına inanmaktadırlar.

Uluslararası Ortak Davranış - Barış ve Toplumsal İlerleme Mücadelesinin Başarısı İçin Temel Koşul

Komünist hareket, sınıf mücadelelerinin fırtınaları içinde, zafer ve karşı tepkilerden dersler çıkarmayı, bilimsel sosyalizm öğretisine dayanarak, belli dönemlerdeki somut koşullara uygun düşen ortak mücadele görev ve hedefleri saptamayı ve böylece ana konularda birlikte davranış güvencesi getirmeyi doğuşundan bu yana giderek

daha iyi anlamıştır. Komünist hareketin birliği hiç bir zaman duragan olmamıştır. Bu birlik hep görevlerin ve tahlillerin ortak uyuşma sürecinin sonucudur; bizim hareketimizin birliği daima somut ve açıkça çizilmiş hedeflere yöneltilmiş uyumlu bir politikada hayata geçmiştir.

Her ülkenin farklı somut sosyo-ekonomik ve politik koşulları, şu ya da bu tarihsel buhran döneminde ortaya çıkan sorunlarda, kardeş partiler arasında bazı konularda ifade farklılıklarına yol açabilir. Burada belirleyici olan ise temel durumdaki birliktelik, devam eden uluslararası beraber çalışma arzusudur. Günümüzde de durum geçmiş yıllardaki gibidir. Proleter enternasyonalizmi bugün uluslararası dayanışmada, ortak hedeflerde, ortak ideolojinin, marksizm - leninizmin savunulmasında ve komünist partilerin ortak davranışında ortaya çıkmaktadır.

Günümüzde sınıf mücadeleleri güçlü, kapsamlı, fakat aynı zamanda çok çeşitli ve karmaşık bir durum almıştır. Emperyalizme karşı barış, özgürlük ve toplumsal ilerleme için mücadele bugün birçok bölgede ve çeşitli biçimlerde süregelmektedir. Bu durum, güçlü bir ilke birliği ve esnekliği gerektirmektedir. Uluslararası gelişim düz bir çizgi izlemez, hergün ortaya yeni sorunlar çıkarır. Dünya çapında sınıf kavgasının keskinleşmesiyle birlikte uluslararası ortak davranışın gereği, yalnız işçi sınıfı hareketi için değil, günümüzdeki tüm ilerici güçler için de önem taşır.

Barış içinde birarada yaşama ilkelerinin hayata geçirilmesi bugün uluslararası olayların temel eğilimi olmuştur. Farklı toplumsal düzenlere sahip devletler arasındaki ilişkilerin biçimlenmesi için bu ilkenin tanınması, emperyalizmin dünya ilerici güçleriyle olan kavgasını askeri yollara taşırma olanaklarını da azaltmaktadır.

Bu, barış ve güvenlik uğrundaki çabalarla toplumsal ilerleme mücadelesi arasında yakın ve karşılıklı ilişkiler olduğunun inandırıcı bir kanıtıdır.

Sınıf mücadelesinin çeşitli cephelerinde değişik araç ve gereçler kullanan rakibe birlikte karşı koyabilmek, barış ve toplumsal ilerleme mücadelesini güçlü kılabilmek, karşılıklı mevzilenmede çelişkileri doğru kullanabilmek ve kendi düzen ve güçlerinin dağılmasını önlemek - bütün bunlar için bugün devrimci güçlerin her zamankinden fazla ortak davranışı gereklidir. Yoldaş Franz Muhri, Berlin Konferansında şöyle diyordu: «Fakat gene biliyoruz ki kapitalizm niteliğini değiştirmemiştir, üçüncü dünya savaşı tehlikesi hâlâ ortadan kalkmamıştır. Son zamanlarda tutucu güçler, yumuşama sürecini torpillemek ve silahsızlanma yönünde gerçek adımlar atılmasını ön-

lemek için güçlü bir kampanya açmışlardır. Bu durum Avrupa kıtasındaki komünist partilerin ve bütün ilerici güçlerin sıkı dayanışmasını gerektirmektedir.» ([12])

SBKP'nin XXV. Parti Kongresinde, diğer kardeş partilerin kongrelerinde, aynı şekilde ASBP'nin IX. kongresinde birçok komünist ve ulusal parti temsilcilerinin, anti-emperyalist birliğin, SSCB ve diğer sosyalist ülkelerle yakın birlikte davranışın gerekliliğine özellikle işaret etmeleri, ancak böylece toplumsal ilerlemede farkedilir bir gelişme sağlanabilmesi bakımından, doğal sayılmalıdır. Onlar, sosyalizmin kazanımlarının savunulmasını, yalnız bu sebepten değil, bütün komünistlerin, bütün kararlı anti-emperyalist güçlerin enternasyonalist görevi olduğu için de gözetirler.

Bugün komünist hareketin herhangi bir örgütlü merkezi yoktur, fakat komünist partilerin günümüzde ortak bir eylem planına ihtiyaçları vardır. Bu plan, «her ulusun ve her yerin farklı özellikteki koşullarına serbestçe uygulanabilir olmasının yanısıra, esas niteliğiyle her yerde aynıdır. Ve böylece —işçi sınıfının kendi eliyle kendini azat etmesi— ortak hedefine ulaşmak için kullanılan araçlardaki birleşik amaç ve genel uygunluğu güvence altına alır.» ([13])

Latin Amerika ve Karaipler bölgesi komünist ve işçi partilerinin 1975 Havana Konferansı, Avrupa Komünist ve işçi partilerinin 1976 Berlin Konferansı ve birçok kardeş partinin kongreleri, günümüzün politik pratiğinde ulusal ve uluslararası sorumluluğun ayrılmaz birliğinin gerekliliğini ve güncelliğini teyit etmişlerdir. Berlin Konferansının belgelerinde bu husus şu şekilde yer almıştır: «Her partinin kendi ülkesinde sosyalizm için mücadelesi, kendi işçi sınıfı ve kendi halkına karşı sorumluluğu, bütün ülkeler çalışanlarının, bütün ilerici hareketlerin ve halkların, özgürlük ve bağımsızlığın sağlamlaştırılması, demokrasi, sosyalizm ve dünya barışı için mücadelelerinde gösterecekleri karşılıklı dayanışmayla bağıntılıdır.» ([14])

Emperyalizme karşı, barış, özgürlük ve toplumsal ilerleme için mücadelede yeni başarılar kazanmanın temel koşulu, dünyanın bütün bölümlerinde komünist ve işçi partilerinin kararlı ortak davranışıdır. Ortak hedef ve görevlerin uygunluğunu kapsayan biçim ve yöntemler, komünist hareketin gelişim sürecinde, değişen koşullara uygun olarak gelişmiştir. Burada daima belirleyici olan, bütün temel sorunlara ortak yaklaşım, komünist ve işçi partileri için politik mücadelenin gerçek bir okul oluşu, marksist-leninist teorinin ve devrimci pratiğin organik bağlılığının korunması ve ulusal dargörüşlülüğe karşı savunulması olmuştur.

«Proletarya ile burjuvazi arasında süregelen mücadelenin çe-

şitli gelişim aşamalarında daima bütün hareketin çıkarlarını temsil eden» ve «proletaryanın çeşitli ulusal mücadelelerinde bütün proletaryanın ulusallıktan bağımsız, ortak çıkarlarını önde tutan ve savunan» günümüzün komünistleri, böylece sorumluluklarına uygun şekilde «bütün ülkelerin işçi partilerinin en kararlı, en sürükleyici unsurları» olmaktadırlar. ([15])

Not: Bu makale, Einheit (Birlik) Dergisi'nin Kasım 1976 tarihli sayısından çevrilmiştir.

---

(1) Almanya Sosyalist Birlik Partisi Merkez Komitesinin ASBP IX. Parti kongresindeki rapor. Raporu veren: Erich Honecker, Dietz Verlag, Berlin 1976, s. 27.

(2) a.g.e., s. 20.

(3) V. İ. Lenin, Ulusal ve Uluslararası sorunlar üzerine tezlerin ilk taslağı, Eserleri - Cilt 31, Dietz Yayınevi, Berlin 1959, s. 134.

(4) Komünist ve işçi partilerinin uluslararası danışma toplantısı, Moskova, 1969, Dietz Yayınevi, Berlin 1969 ,s. 46.

(5) Brejnev'in «Avrupa komünist ve işçi partileri konferansı, Berlin, 29-30 Haziran 1976'»daki konuşması, Dietz Yayınevi, Berlin 1976, s. 86.

(6) Erich Honecker'in aynı konferanstaki konuşması, s. 220.

(7) V. İ. Lenin, Proletarya İhtilali ve Dönek Kautzki, Eserleri, Cilt 28, Dietz Yayınevi, Berlin, 1959, s. 293

(8) Knud Jespersen'in, Avrupa Komünist ve İşçi Partileri Konferansındaki konuşması. Berlin, 29-30 Haziran, 1976, a.g.e., s. 90

(9) V. İ. Lenin, Sol Radikalizm, Komünizmin Çocukluk Hastalığı, Eserleri, Cilt 31, s. 79.

(10) Ju. Krassin, Yumuşama ve Sınıf Savaşımı, Pravda, 24 Eylül 1973.

(11) L. İ. Brejnev'in Avrupa Komünist ve İşçi Partileri Konferansında yaptığı konuşma, Berlin, 29-30 Haziran 1976, a.g.e., s. 86.

(12) Franz Muhri'nin aynı konferanstaki konuşması, s. 56.

(13) Friedrich Engels, 1877 Yılında Avrupa İşçileri. Marx-Engels, Eserleri, Cilt 19, Dietz Yayınevi, Berlin 1962. s. 124.

(14) Avrupa Komünist ve İşçi Partileri Konferansı, Berlin, a.g.e., s. 25

(15) Karl Marx-Friedrich Engels, Komünist Partisi Manifestosu, Eserleri, Cilt 4, Dietz Yayınevi, Berlin 1959, s. 474

Gericiliğin Yeni Haçlı Seferi: ZAİRE

Dünya devrimci sürecinin gelişip etkinleştiği günümüzde Afrika halklarının ulusal ve sosyal kurtuluş mücadeleleri engin deneyimler armağan ediyor halklara. Afrikanın özgürlük savaşçıları, emperyayalizmin, sömürgeciliğin ve gericiliğin kalelerini bir bir yıkarak, sömürüsüz bir toplum kurma yolunda bilinçle yürüyorlar. Emperyalistler, gericiler tüm olanaklarını seferber ettikleri Afrika da özgürlük ateşini söndüremiyorlar.

Son günlerde Katanga (Şaba) bölgesi kurtuluşçu güçlerle emperyalistlerin bir savaş alanı olmuştur. Kongo Halkı Kurtuluş cephesinin Katanga (Şaba) bölgesinde gerici işbirlikçi Zaire hükümetine karşı başlattığı özgürlük mücadelesi emekçi halk kitlelerinin geniş desteği ile gelişiyor. Öte yandan halk kurtuluş güçleri, uluslararası antlaşmaları hiçe sayan emperyalistlerin, sömürgecilerin ve gerici müttefiklerinin napalm bombalarına hedef olmuş durumda. Çin Halk Cumhuriyeti de emperyalistlerden yana saf tutarak beklenen gerici kararını almakta geçikmemiş, uluslararası gerici çizgide debelendiğini bir kez daha tescil etmiştir.

Emperyalistlerin ve Maocu gericilerin bağımsızlıkları ve özgürlükleri için silaha sarılan halk güçlerini imha etmek, işbirlikçi hain Zaire yönetimini ayakta tutmak için ülkenin içişlerine müdahale etmeleri soruna uluslararası boyutlar kazandırmıştır.

Kongonun sömürgeleştirilmesi

Eski adı (Kongo-Kinşasa) olan Zaire, Kongo nehri ve kollarının çevrelediği alanda zengin maden yataklarına sahip bir ülkedir. 1884 - 1885 yıllarında Belçika, başta Fransa olmak üzere İngiltere, Almanya ve Portekiz'i razı ederek Kongo'nun sömürgeleştirilmesini sağladı. Böylece Kongo, Belçika için maden yatağı ve mamul madde pa-

zarı oldu. Sömürgeciler kârlarına kâr katmak, ülkenin yeraltı yerüstü kaynaklarını daha iyi sömürmek için zorunlu olarak bir takım yatırımlar yaptılar. Köylülerin elinde bulunan verimli topraklar yabancı şirketlerin eline veriliyordu. Bu durum, topraksızlaştırılan köylüleri kitleler halinde kentlere göçe zorluyor, böylece bir yandan kabile düzeni değişirken diğer yanda yoksul emekçi yığınlar kentlerde işçi sınıfı ile tanışıyordu. Nihayet Birinci Dünya savaşı sonrasında dinsel görünümler altında baskı, sömürü ve zülme karşı ilk tepkiler başgösterdi.

İkinci Dünya savaşından sonra Amerika, ülkenin ekonomik ve siyasal kilit noktalarını ele geçirerek Kongo ekonomisi üzerinde etkinliğini arttırdı. Amerikan tekellerinin baskısı sonucu Belçika gerilemek zorunda kaldı. Bu dönemde işçi sınıfının nitel ve nicel gelişimi, yerli halkın kaynaşması, grev ve direnişlerin artması sonucu halk kitleleri, sömürgecileri ve emperyalistleri yurtlarından kovmak için 1958'de kurulan Lumumba'nın Kongo Ulusal hareketi (MNC) nin öncülüğünde eyleme geçti.

Emperyalistler ve sömürgeciler kurtuluş güçlerinin yükselen muhalefetlerini bastıramayınca kendi güdümlerinde partiler kurdurttu. Bunlardan Conakat Partisinin başına Union Minière şirketinin sadık adamı Morse Tshombe'yi getirdiler. Ancak yeni-sömürgeci girişimler de sonuç vermedi.

MNC'nin ve lideri Lumumba'nın bilinçli ve kararlı mücadelesi sonucunda sömürgecilerin bu çabaları da boşa çıkartıldı. 30 Haziran 1960'da Kongo'nun bağımsızlığı resmen ilan edildi. Ancak işbirlikçi gericiler güçlerini koruyor, ulusal bağımsızlığın toplumsal kurtuluşla tamamlanması önünde ciddî bir engel olmaya devam ediyorlardı.

Yeni Sömürgeci Müdahaleler

Kurtuluşçu güçlerden yedikleri darbeyi hazmedemeyen emperyalist yeni-sömürgeciler yeni komplolarla iç gericiliğin de desteğini sağlayarak 12 Temmuz 1960'da Kongoya Belçikalı askerler çıkardılar. İhanet cephesinin saldırıları ile yurtsever Lumumba ve arkadaşları iktidardan uzaklaştırıldılar. Lumumba Katanga diktatörü Tshombe'ye teslim edilerek Belçikalı sömürgecilerin kurşunlarıyla alçakça öldürüldü. Yurtsever güçleri birlikte iktidardan uzaklaştıran emperyalistler Kongo'nun yeraltı ve yerüstü kaynaklarını sömürmekte anlaşamadılar. Emperyalistler arası mücadelenin sertleşmesi sonucunda ABD ön plana çıktı. Yerel feodal ve gericiler arasındaki iktidar mücadelesi de dış güçlerin etkinliğine bağımlı olarak gelişiyordu.

Nihayet Belçika sömürgeci yönetiminin ikinci plana itilmesi ile yeni efendsi Amerika'nın kucağına oturan Mobutu 1965'de iktidarı aldı. Emperyalistlerin ve sömürgecilerin Kongo Ulusal Kurtuluş Cephesi öncülüğünde gelişen özgürlük mücadelesini bastırmak üzere Zaire'nin içişlerine müdahale etmeleri işbirlikçi, kukla Mobutu hükümetini ayakta tutma girişimleri hep sömürü ve zulmün devamını sağlamak içindir.

Sorun Uluslararası Boyutlar Kazanıyor

Günümüz dünyasında her alanda, hayatın her parçasında sömürü ve zulmü sürdürenlerle, buna karşı koyanlar arasında amansız bir savaş sürüyor. Zaire şimdi bu savaş alanın en sıcak merkezi. Bir tarafta dünyanın en kanlı diktatörlüğünü ayakta tutmak isteyen, Kongo halkının evladı ve kurtuluş hareketinin lideri Lumumba'nın katili CIA ajanı hain Mobutu, arkasında emperyalist yeni sömürgeciler ve gerici Mao'cular. Diğer tarafta dünya devrimci güçleri ile birlikte Kongo Halk Kurtuluş Cephesi.

Kongo Halk Kurtuluş Cephesi bugün, Katanga halkının en geniş desteğini sağlamıştır. Katanga halkı ülkesinin değerlerini sömürtmemek, ülkesini emperyalist tekellerin pazarı olmaktan kurtarmak için kahramanca savaşmaktadır. Dünya bakır ihracatının 1/6 sını elinde tutan ve yeraltı kaynakları bakımından dünyanın sayılı zengin ülkelerinden biri olan Zaire'ye emperyalistlerin haçlı seferleri düzenlemeleri sebepsiz değildir. Emperyalistler ülkede gelişen özgürlük hareketinin, çıkarlarını tehlikeye sokmasından telaşa kapılmışlardır. ABD emperyalistleri Zaire'ye C-130 askeri nakliye uçakları dahil, «öldürücü olmayan» dedikleri askeri araç gereç gönderirken, Fransız emperyalistleri de pekçok silah ve gereç gönderdiler. Bu arada gerici Fas krallığı Mobutu'nun yanında savaşmak üzere 3000 asker sevketti. Irkçı Güney Afrika hükümeti, emperyalizmin ortadoğudaki uşağı Enver Sedat, İsrail siyonistleri, Hitler hayranı İdi Amin ve işçi katili Nimeyri hazretleri de aceleyle yardıma koşanlar arasında. Afrikalı gericilerin bu telaşı da anlaşılır bir şeydir. Onlar, kendi ülkelerinde meydana gelebilecek özgürlük hareketlerine karşı böylece kendilerini sigorta ettirmiş oluyorlar. Fas kralı, bir yandan Sahra halkının özgürlük hareketini, Polisaryo gerillalarının direnişini, diğer gericilerin desteği ile ezmeye çalışırken, diğer yandan da başka ülkelerdeki diktatörlerin yardımına koşuyor. Bu hedefte çıkarları çakışan emperyalistler ve Afrika gericileri, böylece Zaire'ye Kore benzeri bir haçlı seferi düzenlemiş bulunuyorlar.

Bu ihanet cephesine «üçüncü dünyanın» kurtarıcısı Çin Halk Cumhuriyeti de katılmakta gecikmedi ve haçlı ordusunun safında yerini aldı. Emperyalist yardımın hemen arkasında Pekin yöneticileri, 30 ton askeri yardımın yanısıra şimdi de tank siparişi almışlardır. Tanklarla birlikte toplar, mayın fırlatıcılarını, Katanga halkının imhası için Mobutu'ya göndermektedirler.

Maoculuk Karşı Devrimci Bir Çizgi

Sosyalistler Pekin yöneticilerinin Zaire'de Mobutu hainiyle, emperyalistlerle, yeni sömürgecilerle ve her renkten gericilerle kolkola oluşunu yadırgamıyorlar. Çünkü bu Maocların ne ilk ne de son ihanetleridir. Şili'de, Angola'da, Bengladeş'te ve pek çok yerde NATO'cu emperyalistlerle aynı saflarda oluşları, devrimci yurtsever güçlere saldırmaları belki bazı «proleter-devrimciler»ce (!) yadırganabilir ama, sosyalistler Pekin yöneticileri hakkındaki kesin hükümlerini çoktan vermişlerdir: Çin politikası karşı devrime hizmet eden gerici bir politikadır.

Zaire'de bağımsızlığı amaçlayan, ülkelerini emperyalistlerin kanlı saldırılarından kurtarmak isteyen kurtuluşçu güçlerin haklı savaşını emperyalistlerle birlikte kana boğmaya çalışan Pekin yöneticilerinin tavrı, anti-sovyetizm hastalığının tabii sonucudur. Anti - sovyetizm üzerine temellenen bir siyasetin gerici ve karşı devrimci bir çizgiye varması kaçınılmazdır. Bu karşı devrimci anlayış, sosyalistlerin, yurtseverlerin kanlı kasabı Pinochet'in, komünistleri astığında ağzında salyalar akan Nimeyri'nin, Bengladeş celladı Tika Han'ın, Angola'da ihanetin simgesi, emperyalizmin kiralık ajanları Holden'lerin, Savimbi'lerin, Ortadoğu halklarının kanlı düşmanı İran şahının ve her yerdeki Mobutu'ların yakın dostu, mücadele arkadaşları olan gerici Pekin yöneticilerini bu hazin duruma sokmuştur. Maocu gericiliğin girmiş olduğu bu çıkmaz sokaktan kurtuluşu mümkün olmayacaktır.

Zafer Katanga Halkının Olacaktır

Katanga'daki hareketin, özgürlüğü uğrunda mücadele eden halk kitlelerinin bir başkaldırısı olduğu, emperyalistlerin ve gericilerin gerçekleri tüm çarpıtma çabalarına rağmen, dünya kamuoyuna yansımıştır. Emperyalistler ve Afrika gericileri, müdahalelerini haklı göstermek için, herzamanki gibi yalan haber yaymaya çalışıyor, Katanga'ya çarpışan birliklerin Angola'dan geldiğini, Küba ve Angola birliklerinin Zaire'ye müdahale ettiğini iddia ediyorlar. Bunun açık yalan olduğu anlaşılmıştır. Zaire'de çarpışan ne bir Kübalı, ne Angola-

lı asker vardır. Zaire'deki çıkarlarını korumak için bu ülkenin içişlerine karışan emperyalistlerle, bir gerici diktatörü ve rejimi kurtarmak için emperyalistlerle birlikte oraya koşan Mao'cular ve Afrika gericileri, bu yalanlarla, müdahalelerini haklı göstermeye çalışıyorlar.

Angola halkının ulusal kurtuluş hareketini bastıramayan, rayından saptıramayan emperyalistler, gericiler, ırkçılar ve beyaz azınlık rejimleri, bu haçlı seferiyle, aynı zamanda Zaire'yi Angola'ya karşı bir saldırı üssü haline getirmeyi amaçlıyorlar.

Afrika'da sınıf mücadelesinin gelişmesiyle birlikte bir ayrışım süreci başlamıştır. Bir yanda emekçi halkın kurtuluşu, toplumun sosyal kurtuluşu için mücadele eden rejimler ve güçler; diğer yanda emperyalizmle bütünleşen gerici sınıflar, gerici rejimler, ırkçılar. Önümüzdeki yıllarda Afrika'nın daha çetin mücadelelere sahne olması beklenmelidir.

YURT DIŞINDAKİ İŞÇİLERİMİZ

Bir yandan, karanlığın verdiği korkuyu yenmek için yüksek sesle türkü söyleyen adam gibi, her gün «büyük Türkiye», «nurlu ufuklar», «Lider Türkiye» gibi nutuklar atan, bu nutuklarla göz boyamaya çalışan burjuva politikacıları, diğer yandan da Türkiye'de dağ gibi yükselen işsizlik sorunu karşısında Anadolu insanını kiralıyacak yer arıyorlar. Almanya kapısı açılınca rahat bir nefes almışlardı. Bir milyon civarında genç insanımız Almanya, Avusturya, İsviçre, Fransa, Hollanda gibi kapitalist ülkelerin pazarlarına aktı. Ülkeyi emperyalizmin açık pazarına dönüştüren işbirlikçi, müflis egemen sınıflar bu yoldan bir taşla iki kuş vuruyorlardı: Bir yandan önemli bir işsiz kitlesini başlarından savmış oluyorlar, diğer yandan da onların yurt dışında binbir çile ile biriktirip gönderdikleri milyarlarca liralık dövizle bütçelerini denkleştiriyor, dış ticaret açıklarını kapatıyorlardı. Bundan dolayı, haramzade takımı, işçilere altın yumurtlayan tavuk gözüyle bakıyor, onlara methiyeler yağdırıyorlar. Gelen işçi dövizleri ise, yurt kalkınmasına, yeni iş sahaları açılmasına değil, sonuçta yine haramzade takımının lüksüne, israfına harcanıyor; onların turistik gezilerinde, lüks otomobil ithalatlarında ve bunun gibi işlerde kullanılıyor.

Ama Avrupa ülkelerine bir milyon insanın gönderilmesi de ülke içinde işsizlik sorununu çözmeye yetmedi. Üstelik sözkonusu ülkeler artık yabancı işçi akımını sınırlandırınca ve eski işçileri de geri çevirmenin yollarını aramaya başlayınca burjuva politikacıları daha da sıkıştılar; yeni işçi ihraç pazarları, yeni «kapı»lar aramaya başladılar. Suudi Arabistan, Küveyt ve Libya çöllerinden, İran'dan madet ummaya başladılar. Bizim işsiz insanlarımız da, çaresizliğin verdiği bir özlemle, neresi olursa olsun deyip Türkiye'den dışarıya kapağı atmak için hudut kapılarına koşuyorlar.

Burjuvalar ve büyük toprak sahiplerinin iktidarı her temel sorunda olduğu gibi işsizlik sorununda da çaresiz kalmıştır. Bu iktidarlar insanlarımıza iş sahası bulamazlar, ülkeyi kalkındıramazlar. İşçilerimizi yurt dışına gönderirken onların gittikleri ülkelerde içine düştükleri güç koşullarla ilgilenmiyor, haklarına sahip çıkmıyorlar. Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinde çalışan işçilerimizin yıllardır bitmeyen dertlerine, şikâyetlerine kulak verdikleri yok. Beylerimizi yalnızca bankalara yatırılan paralar ilgilendiriyor.

Kapitalist Avrupa ülkeleri hem yabancı işçiler olmadan edemiyorlar, onlara yerli işçilerin yapmaktan kaçındıkları en ağır işleri yaptırıyorlar, hem de, ülkelerinin daha da kalkınmasında, gelişmesinde büyük payı olan bu insanlara daima farklı davranıyor; birkısım işçi haklarını onlara esirgiyor, onları daha düşük ücretle çalıştırıyor ve küçümsüyorlar. Bu ülkelerin kamuoyları, şu ya da bu şekilde yabancı işçilere karşı hoşnutsuzluğunu dile getirmekten geri kalmıyor. Yerli halkın bir kesimi, bu işçilerin kendi rahatlarını kaçırdıkları, toplumsal düzeni bozduğu kanısındadırlar.

Türkiye'de pekçok insan, Avrupa'da çalışan işçilerin çok kolay para kazandığını sanmakta ve kendisi de yurt dışında bir iş bulmak için can atmaktadır. Oysa, dişten tırnaktan arttırarak para biriktirmek mümkün olsa bile, bunun pek öyle kolay olmadığını en başta yurt dışında çalışan işçiler bilmektedir. Kapitalizm işçiye ancak asgari geçimini sağlayacak kadar para veriyor. Bir Alman ya da Fransız işçisi kesinlikle para biriktiremiyor; çünkü o, aldığı parayla ancak ay başını getirebiliyor. Yabancı işçilerin para biriktirebilmesi ise, ancak çok eski, ilkel konutlarda birden çok insan birarada kalarak —bazen bir odada 5-6 kişi— gezmeden eğlenceden kaçınarak, kendi yemeğini kendi pişirerek ve çoğu zaman gerekli gıdayı alamıyarak, o toplumun sosyal, kültürel yaşamından çok uzak yaşamla mümkün olmaktadır. Avrupa kapitalist toplumları işçiye verdikleri asgari ücret karşılığında ondan alabildiğine yüksek bir verim sağlamaktadırlar. Yurt dışında çalışan her işçi çalışma koşullarının ne kadar ağır olduğunu, işçinin fabrikada nasıl hızlı bir makina kolu gibi çalıştığını, iş sırasında sigara içmeğe vakit bulamadığını, tuvalete gidip gelmenin bile nasıl bir sorun olduğunu iyi bilir. Pek çok işyerinde uygulanan bant yöntemi ise işçinin baş döndürücü bir hızla çalışmasına, maddi ve moral bakımdan kısa sürede tükenmesine yol açmaktadır. İş şartları yabancı işçiler bakımından daha da ağırdır, ücretler daha da düşük olduğu halde. Böylece kapitalizm bu genç insanların 5-10 yılda işini bitirmektedir. İş kazasına uğrayıp ölmeyenler, sakat kalmıyanlar da hasta olmakta, fizik bakımdan tükenmektedirler.

«Yabancı polisi» denen, yabancıların işleriyle uğraşan polis onlara çoğu zaman kötü davranır, en ufak bahaneyle sınır dışı eder. Hastalandıklarında aldıkları rapor çoğu zaman işveren tarafından kabul edilmez; bu nedenle de pek çok işçi hasta haliyle çalışmayı tercih eder. Eşlerini, çocuklarını yanlarına almak çoğu zaman olanaksızdır. Çocuk parası için bin türlü güçlük çıkarılır.

Türkiyeli işçiler ise bu bakımdan en kötü durumda olan yabancı işçiler arasındadır. Çünkü işçileri başından savmak, yurt dışına göndermek için can atan gerici, müflis iktidarlar işçilerin sorunlarıyla ilgilenmemekte, haklarına sahip çıkmamaktadırlar. Bu ülkelerle imzalanmış sosyal güvenlik anlaşmaları hem yetersizdir, hem de gereğl gibi uygulanmamaktadır.

Avrupa ülkelerinde işçilerin durumu bu iken, Yemen'e sefere gönderilir gibi Arabistan çöllerine sevkedilen işçilerin durumunun daha kötü olacağı açıktır.

Örneğin Libya'ya gönderilen işçilerin durumu daha önce bazı vesilelerle basına yansıdı. Bu işçiler herhangi bir sosyal güvenceye sahip değil. Libya'daki işçilerin durumunu anlamak için en iyisi oraya gidip sonra da sınırdışı edilmiş bir işçiye bırakalım sözü; bu işçi orada bir Türk patronun işinde çalışmıştır:

Bir İşçi Libya'daki durumu anlatıyor:

Ben Libya'da Sezai Türkeş firmasında çalışmaya gönderilen işçilerdenim. İstanbul Kadıköy bürosunda 3500 liraya mukavele imzalatıp Libya'ya gönderildik. İstanbul'da, bu mukavelenin formalite icabı olduğunu, esas mukavelenin Libya'da yapılacağını söylediler.

Libya hava alanına inince elimizden pasaportlarımız alındı ve şirkete götürüldük. Personelde bize 8 adet arapça yazılı ve bazı yerleri boş kağıt imzalattılar. İmzalamak istemeyen arkadaşlara da zorla imzalattılar. Gözü kapalı olarak tüm kağıtları imzalamak zorunda bırakıldık. Baştan itibaren ağır koşullar altında çalıştıracaklarını anlamıştık. İçinde bulunduğumuz ağır koşullar ve çocuklarımızın aç kalmaması için bu ağır şartların altına girdik. İş güvenliği diye birşey yoktu. Çoğu kimseye inanılmaz gibi gelir, ama bir keresinde 36 saat iş başında kaldık. Bu esnada uykudan gözleri açılmayan Rıza adında bir poteyinci arkadaş bom halatını koparınca 5 ton ağırlığındaki beton dolu kova 35 metre yüksekten aşağıda çalışan 7 arkadaşımızın arasına düştü. Orada işçi arkadaşların ölmemesi bir mucize idi. Bizden önce de daha sonra da ölen ve sakatlanan birçok işçi oldu. Kendi aramızda para toplayıp ölen arkadaşlarımızın ailesine şirket ka-

nalıyla 50.000 lira para yolladık. O para ancak altı ay sonra, o da eksik olarak ölenin ailesine ulaştı.

Bunun yanısıra evimize gönderdiğimiz paralar da altı ay ve daha geç sürede ailelerimizin eline geçebiliyordu. Bu durumu yöneticilere sorduğumuzda, paramızın Dünya Bankası aracılığıyla, Amerika yoluyla Türkiye'ye gönderildiği, gecikmelerin bu nedenle olduğu söyleniyordu. Halbuki paramızın çalıştırıldığını biliyorduk. Para ödemede de işveren bu taktiği uyguluyordu. Meselâ Liman'ın (sözkonusu işyeri, liman inşaatı) 4 sahası vardı: A.B.C sahaları ve taş ocağı. A sahasında işçilere para ödeniyor, ertesi gün A sahasının işçileri ücretlerini ailelerine göndermek için vezneye yatırıyorlardı. Yatırılan para bu kez diğer bir sahanın işçilerine ödeniyordu. Ve böylelikle işçilere ödenen para yine patrona dönüp uzun süre onun elinde kalıyordu. İşçinin bankada hesap açması da yine işverenin iznine bağlıydı, ve bir sürü formaliteyi gerektiriyordu.

Normal mesai 10 saat sayılıyordu. Çoğu zaman, fazla mesai adı altında 15, 25 saat çalıştırılıyorduk. Bu ağır çalışma koşullarına rağmen bir işçi ancak 4000 TL. civarında para alabiliyordu.

Banyo kazanlarının bozulduğu ileri sürülerek 60 gün banyo yapmamıza imkân verilmedi. Arkadaşlarımıza nerdeyse bit düşecekti. Yemek, yatak sorunları da aynı durumdaydı. Hastaneye gittiğimizde çok zorluk çekiyorduk. Tercüman yoktu. Birkaç hapla yetiniyorduk.

Çıkışımızı istediğimiz halde vermiyorlardı. Mukavelesi biten işçiye temiz kağıdı verilmiyordu. Bir kez Karadenizli bir şoför, memlekette eşinin ağır hasta olduğunu haber almıştı; 75 gün süreyle çıkışını istediği halde alamamıştı. Bu arkadaş bilek damarlarını kesmek suretiyle intihara kalkıştı. Doktorlar kan kaybından ölümünü güç bela önlediler.

Defalarca konsolosa topluca başvurduk. Ama konsolos bey şirketin avukatından fazla şirketi savunuyordu. Libya polisi de doyurulmuştu. Hatta bir komiserin evi, tüm malzemesi şirket tarafından temin edilip yaptırılmıştı. Aramızdan temsilci seçtiğimiz arkadaşlar Libya Çalışma Bakanlığına başvurdular. Onlar bakanla görüştüklerinde Libya'nın eski Ankara konsolosu Ebubekir Zıgılıy da oradaydı, arkadaşlarımızın sözleri onun tarafından bakana çevrildi. Arkadaşlar Bakana sosyal haklarımızın verilmediğini, çok kötü şartlar altında çalıştığımızı, yemek, yatak ve ücret sorunlarını ilettiler. Bakan haklı olduğumuzu söyledi. Haklarımız verilmediği taktirde greve gideceğimizi söyledik. Bakan olumlu karşıladı ve grevimizi destekliyeceğini söyledi. Birkaç gün işi yavaşlatma grevine gittik. Sorunlarımız çözül-

meyince grev kararı aldık. İşveren oyalayıcı sözlerle grevimizi önlemeye çalıştıysa da başaramadı.

Çeşitli baskılar altında direnişimiz 20 gün sürdü. Türkiye'de basına ve çeşitli yetkililere gönderdiğimiz haberler ve başvurular cevapsız kaldı. Sonradan anladık ki Şirket yöneticileri Libya makamları ile anlaşıp mektuplarımızı göndermemişler.

Bizler bir çember içine sıkışmış, aç ve susuz mücadele ettik.

Grev alanında kuş uçurtmuyorduk. İşveren şantiyeye giremiyordu. Bir kez denedilerse de nöbetçi arkadaşların haber vermesi üzerine işçiler tarafından geri püskürtüldüler.

Türk konsolosu güya işçi-işveren arasındaki sorunu çözmek için oraya geldi. Amacı belliydi: bizi tuzağa düşürmek istiyordu. Uyanık işçiler konsolosun üzerine yürüyünce selameti kaçmakta buldu.

Daha sonra Libya Çalışma Bakanlığını da çeşitli yöntemlerle hizaya getiren Şirket, Türkiye'den özel adamlar getirtip orada iki işçiyi vurdurttu. Bu olayı herkes bilmektedir. Yakalanan «komandolar»a Libya makamlarının ne yaptığını bilmiyorum. Belki de işlem yapmaya vakit bulamadılar. Birara Şirketle anlaşmalı Libya'ya içki sokan biri yakalandı. Serbest bırakılması için nakdi kefalet yatıran Şirket, daha sonra onu sandık içinde Türkiye'ye kaçırdı. Buna benzer birçok olaylar oldu. Örneğin Gavur Ali'nin durumu da böyledir.

Grevin 40. günü Libya Çalışma Bakanı da yön değiştirdi. Polislerin coplu saldırısına karşı koyduğumuz için bizi suçlu buluyordu. Çarşıya çıktığımızda birer ikişer yakalanıp 70 km. uzaklıkta ve çöldeki Zanzur cezaevine götürüldük. 42 arkadaşımızı tutuklamışlardı. İşveren bundan yararlanarak ve bu arada Kastamonu'lu işçileri parayla kandırarak işçileri bölmeyi ve direnişi kırmayı başarmıştı. Türkiye basınında yayınlanması için hazırlanan yazılar ve pek çok fotoğraf da, bunu kendisine itimat ederek teslim ettiğimiz bir kişi tarafından patrona satıldı, böylece hiçbiri basında yayınlanmadı.

Cezaevinde de kararlı bir şekilde mücadele ettik. Kaldığımız cezaevi sanırım İtalyanlardan kalma bir yerdi. Oldukça sağlam görünüyordu, ancak çok rutubetliydi. Dördüncü gün eski bir su borusu bulduk ve onunla tavandaki bir pencerenin çürümüş demirlerini kırdık. Birbirine bağladığımız battaniyelerden yararlanarak oraya tırmandık ve kaçtık. 28 kişi kaçabilmiştik. Kaçarken bir arkadaşımızın ayağı kırıldı, biri de yakalandı. Arkadaşlarımızın yanına döndük.

Libya emniyet yetkilileri bu kaçışa hayret etmişlerdi. Biri şöyle bağırıyordu: Bunca sene İtalyanlar, Fransızlar, İngilizler ve Araplar bu hapishaneden kaçamadılar, siz güpegündüz nasıl kaçtınız?!»

Sonra yerlerimizi tespit ettiler, yeniden yakalandık. Pasaportlarımıza «Libyaya giremez» damgası vurup sınırdışı ettiler. Bu arada elimizdeki radyoları, teypleri aldılar, bazısını parçaladılar. İşveren bizim «İsrail casusu ve Hıristiyan yanlısı» olduğumuzu iddia ediyordu. Hava alanına geldiğimizde Arap çocukları bizi taşlayıp «BARRA TIRKO!» (Defol git, anlamında) diye bağırıyorlardı..

Yeşilköye geldiğimizde kimimizin ayağında eski lastik papuçlar, kimimizin bacağında yırtık pantalonlar vardı..»

Tunceli'nin Mazgirt İlçesi Kârdere
Köyünden Aziz Aydoğan

sanat-edebiyat

Husên Dede(1)

Lı welatê me da, Husên Dede dıbêjın mırovek heye. Emrê wi, nıha nêzıki heştê sali ye. Ger hûn karê Husên Dede dıpırsın, wele salıxdana wê gelek dıjvar e. Lê em bêjın Husên Dedele lı ciki dıxebıte, an xebıtiye, na, tu karê wi bı xebatê nin e. Wi emrê xwe da, qet wexteki, ne cot kırıye, ne das çınıye, ne ji dı rêk û karxanekê da xebıtıye. Lê disa ji hal û wextê wi jı herkesi çêtır e. Mala wi da qet tıştek kêm na be. Mina dılê xwe lı xwe dıke, dıxwe û dıgere. Lewre lı dor wi Bisti-sih gund hene ku ew gırêdayiyê Husên Dede ne. Xelkê wan gundan «talıb»ê wi ne û ew ji «pir»ê wan e... Lê ew dıxebıtın, rû û can jı xwe dıgrın û Husên Dede ji «çıralıx»ê jı wan dıstine û dıxwe. Kareki wi ew e, ew Bezırganıya bıhûştê û dojehê dıke.

Kareki wi yi dın mabeyinvani ye, navbera gundiyan û hukumetê da...... Gava şuxlê yeki bı hukumetê ket, hewce ye ku ew, beri her tışti, Husên Dede bıbine û wi bışine, an tevlı wi bıçe. Lê weki dın, şuxlê gundi dın nık hukumetê da naçe seri, gundi «zıman nızane», zagona fam nake û wi jı wê derê «siktır» dıkın. Ew tıştê han boy Husên Dede zehf bı feyde ye. Hım berıka wi (cêwa wi) tıje dıbe, hım ji otoriteya wi, hıkma wi lı ser gundi û rebenan zêde dıbe.

Lê karên Husên Dede ne bı tenê ev ın. Kareki wi yi dın heye, belki ji ya mezıntır ew e: Husên Dede neminendeyên (mebûsên) welatê me tayin dıke, ango dıbıjêre!

Nıha hûn dıkarın bêjın: «Çawa ew tayin dıke? Neminende bı rayên hemûyan nayên bıjartın?» Ger em lı zagonê bınhêrın, gotınên we rast e, lı ser kaxızê wısa ye, lê bı rasti wısa nin e. Neminendeyên welatê me bı destê Husên Dede û çend hevalên wi tê tayin kırın. Ew tışt bı vi awayi dıbe:

(1) Ev çirok jı Kowara Ronahî, hejmar: 16-17, 1975 hatıye gırtın.

Wextên bıjartınan jı bo Husên Dede dawat e, cejnek mezın e. Jı roja bıjartınê sê mehan berê, Husên Dede jı gundê xwe derdıkeve û wek pirıkekê tewna xwe lı bajêr dadıxe. Ew jı bo berenda man hêsaniyek e. Lê Husên Dede dı kare qet wısa ji neke. Ew lı bajêr ne be ij, berendam lı wi dıgerın, kijan quncıkê da dıbe bıla bıbe, wi dıbinın û dıçıne nık wi. Husên Dede dı van sê mehan da cıxarên bı filtır dıkışine, postê xwe lı aşxanên baştır radıxe, reqi û şerabên qenctır vedıxwe, sêv û pırteqalên tamdar dadıqulıne (dadıqurtine). «Aday»ên her texlit ji lı dor wi kêm nabın û berıkên wi bı pere û pûlan şên dıkın, ava dıkın.

Bona wê yêkê ku rayên gundıyan dı paşıla Husên Dede da ye û ew wan dıfroşe..

Hüseyin Dede(1)

Bizim memlekette, Hüseyin Dede derler, biri vardır. Yaşı şimdi seksene yakın. Eğer ne iş yaptığını sorarsanız, doğrusu onu tarif etmek oldukça güçtür. Bir işte çalışıyor, ya da çalışmış desek, yo, onun çalışmayla bir ilişkisi yok. O, bütün ömrü boyunca ne hiç bir zaman çift sürmüş, ne ekin biçmiş, ne de bir yolda ya da fabrikada çalışmış. Ama yine de onun hali vakti herkesten iyidir. Çünkü Hüseyin Dede'nin çevresinde yirmi-otuz köy var ki ona bağlıdırlar. Bu köylerin halkı onun «talib«i, o da onların «Pir»idir... Onlar çalışırlar, canları çıkar, Hüseyin Dede de onlardan «çıralık» alarak yer. Onun bir işi budur, o, cennet ve cehennem bezirgânlığı yapar.

Onun diğer bir işi köylülerle hükümet arasında aracılık yapmaktır.. Bir köylünün işi hükümet kapısına düşünce, onun herşeyden önce Hüseyin Dede'yi görüp onu göndermesi, ya da onunla birlikte gitmesi gerekir. Başka türlü, köylünün işi hükümet kapısında yürümez, o, «dil bilmez», kanunlardan anlamaz ve onu oradan «siktir» ederler. Böylesi iş Hüseyin Dede için oldukça yararlıdır; Hem cebi dolar, hem de köylülerin, zavallıların üstündeki hükmü, otoritesi artar.

Ama Hüseyin Dede'nin işleri yalnız bu kadar değil. Onun bir uğraşı daha var, belki de en önemlisi: Hüseyin Dede bizim memleketin mebuslarını tayin eder, yani seçer!

«Nasıl olur? Mebuslar genel oyla seçilmezler mi?» diyeceksiniz şimdi. Eğer yasalara bakarsak, dedikleriniz doğru; kağıt üstünde öyledir, ama gerçekte öyle değil. Bizim memleketin mebusları Hüseyin Dede ve onun birkaç arkadaşı tarafından tayin edilir. Bu iş şöyle olur:

---

(1) Bu hikâye **Ronahî** Dergisinin Temmuz 1975 tarihli 16-17. sayısından alınmış, Kürtçe metinden çevrilmiştir.

Seçim zamanları Hüseyin Dede için bir düğündür, büyük bayramdır. Hüseyin Dede, seçim gününden üç ay kadar önce köyünden çıkar, bir örümcek gibi ağını kentte kurar. Adaylara bir kolaylıktır bu.. Ama Hüseyin Dede hiç böyle de yapmayabilir. O, kentte olmasa da, adaylar onu arar, hangi delikte olsa bulur ve ayağına giderler. Hüseyin Dede bu üç ay boyunca filtreli sigaraları tüttürür, postunu en iyi lokantalara serer, rakı ve şarapların iyisini içer, elma ve portakalların nefisini midesine indirir. Her türden aday da onun çevresinde toplanır, cebini para ve pulla şenlendirirler.

Çünkü köylülerin oyu Hüseyin Dede'nin koynundadır ve o da onları satar..

Eli Dedeyê Sêvasi(1)

Dı wexta leyistika demoqrasi,
Bı navê Eli Dedeyê Sêvasî,

Mırovek hebû bı xwe pir bû,
Malê wi ji ne kêm bû, gelek pır bû..

Erdê wi fıreh bû, bê ser û bın,
Dı nav da çend traqtor dıgerın.

Pez û dewar û bexçe û bıstan,
Her çıqas wi dibû dıbıstan..

Jı bav û kalan da Eli Dedeyê Sêvasî
Ew kom kırıbûn jı reben û xızan û xasi !

Hin çavê wi lı bılınd meqam bû,
Dewlemend bû lê ne wali û qeymeqam bû !

Jı bo vê, lı wexta leyistika demoqrasi
Bû berendam pirê me yê Sêvasî..

Mebûsti ne bı xwendın û diploman bû,
Ne bı ilm û marifet û raman bû,

Ew carcara, bı zori, kombuna rayan bû
U carcara, wek tûtıkê bı peran bû..

Lê jı bo wi, ne pere hewce bû ne zor,
Jı ber ku, talıbên wi hebûn qor bı qor..

.[1]) Ev helbest jı «**Helbestên Kurdi**», **Weşanên Ronahî hatıye gırtın.**

Ew talıbê wi bûn û ev ji pîrê wan bû;
Jı wan dıstan çıralıx, jı gelek esr û deman bû.

Da ku lı wê dınê ji ev wan bıbe bıhûştê,
Dan-standın wıha ye, tıştan dıdın bı tıştê..

Bı vi awayi pirê me bû berendam
Dı bıjartına hezar û neh sed û şêşt û pêncan.

Lı Xarpıtê awûqateki jê pênc sed pangınot stand,
Jê ra gotareki bêtar nıvisand !

Eli Dede kır berıka xwe ev gotar,
Ber bı Dêrsım bû sıwar..

Herçıqas jı bo xatır kaxızek dabûn xocan
Lê bı rasti, bê xwendın bû berendam !

Jı bo wê tım katıbek rûnışt lı cem,
Gotar xwend bı dengek bılınd û bêşerm !

Hınan gotın; «pir wek kevır lı cıyê xwe gıran e,»
Hınan gotın: «bı çavan nexweş e, loma bı xwe nıkane..»

Pir gerıya lı gund û kom û mezran,
Jı talıb û guhdaran ra got qıseyên han:

«Ez jo ocaxa Hecibektaş ım,
«Jı we ra pir û rêber ım, heta xweş ım.

«Lê meclisa mezın, bı rasti, ne ê wan e,
«Yê mezın, çer hûn dızanın, Meclisa Çılan e..

«Lı wır dıjin ewliya û enbiya ne
«Ku cıyê postê me ye, jı bav û kalan e..

«Nıha ji ku meclisa dınê ev Parlamento ye,
«Ger hûn mı bıbjêrın, jı celo-cûlo çê ye..

«Ger hûn mı bışinın meclisa han,
«Ez derd û kula bıbêjım û bıbinım derman!»

Wısa got û lêxıst têla tembûrê,
Kal û pirek keser kışandın lı dorê.

Lı paşingê, pır mıxabın, pirê me ne hat bıjartın,
Lê disan ji wi kara xwe kır bı rêyeke dın..

Wi, du hezar û pênc sed ray gırtınbûn jı gundan,
Jı bist gundê Pêrtagê, bist gundê talıban..

Dıgel wê kom kırıbû du sed û sih mi,
Bı navê çıralıxê, disa jı wi bist gundi!

Pirê me miyên xwe fırot lı ci,
Bı pênci-şêşt hezari berık kır tıji !

Xatırê xwe xwest jı gundıyên reben û tazi
Vegeri çû, pirê me yê Sêvasî..

Sivaslı Ali Dede

Demokrasi oyunu zamanında,
Sivaslı Ali Dede adında

Biri vardı, kendi pir'di,
Malı-mülkü de birhayliydi..

Toprağı genişti, bir ucu var, bir ucu yok,
İçinde traktörler dolaşır birçok.

Alabildiğine koyun, sığır, bostan ve bahçe,
Her ne kadar okul yüzü görmemişse de..

Sivaslı Ali Dede ta dede-babadan,
Onları toplamıştı fakir-fukaradan !

Gözü yine de yüksek makamda idi,
Zengindi, ama ne vali ne de kaymakamdı !

Bu nedenle demokrasi oyunu döneminde
Oldu aday, bizim Sivaslı dede..

Mebusluk ne okumayla, ne diplomaylaydı,
Ne de düşünce, ilim ve irfanlaydı,

O, bazı bazı, zorlan, oy toplamaylandı,
Bazan da, düdük gibi, paraylandı..

Onun için ne zor gerekliydi, ne para,
Çünkü onun talipleri vardı, sıra sıra..

Onlar onun talibiydi ve o, onların piri,
Onlardan çıralık toplardı nice asırdan beri.

Öyle ki, o da cennete götürsün onları, öbür dünyada,
Alış-veriş böyledir, bir şey verilir diğer bir şey karşılığında..

Pirimiz oldu aday böylece,
Bin dokuz yüz altmış beş seçimlerinde..

Harput'ta bir avukat, beş yüz lira karşılığında
Kocaman bir nutuk hazırladı ona!

Ali Dede nutku koydu koynuna,
Binip gitti Dersim yoluna..

Öğretmenlerden, hatır için, bir belge almış idiyse de adayımız,
Doğrusunu isterseniz, okumasızdı ve de yazmasız!

Bu nedenle bir kâtip otururdu yanında, her zaman,
Nutku yüksek bir sesle okurdu ve utanmadan !

Bazıları dediler: «Pir, taş gibi ağırdır yerinde,»
Bazıları dediler: «Gözlerinden rahatsızdır, kendi okumaz bu nedenle..»

Pir dolaştı köyleri, mezraları, komları,
Taliplere, dinleyenlere söyledi şunları:

«Ben Hacıbektaş ocağındanım,
«Size pir'im ve rehberim, hattaki sağım.

«Doğrusunu isterseniz, onlarınki değildir, büyük meclis,
«Büyük olan Kırklar Meclisidir, bilirsiniz..

«Orada yaşar evliyalar, enbiyalar
«Ki baba-dedemizden beri postumuzu sermişiz..

«Şimdi de dünya meclisi o Parlamentoysa,
«Beni seçmeniz daha uygun, ayak takımındansa..

«Bu meclise beni seçerseniz eğer
«Derdi yarayı deşer, derman ararım!»

Öyle deyip dokundu bağlamanın teline,
Sakallılar, kocakarılar, ah çektiler çevresinde.

Ama sonunda, ne yazık ki, pirimiz seçilmedi,
Yine de o, yolunu buldu bir başka türlü..

O, iki bin beş yüz oy toplamıştı köylerden,
Pertek'in yirmi köyünden, taliplerden..

Onun yanısıra iki yüz otuz koyun toplamıştı,
Çıralık diye, yine o yirmi köyden!

Pirimiz hemen koyunları sattı, yerinde,
Cebini doldurdu bir elli-altmış binle !

Hatırını isteyip yoksul ve çıplak köylülerden
Geçip gitti, bizim Sivaslı pirimiz o yörelerden.

KİTLELER 1 MAYIS'a HAZIRLANIYOR

Dergimizin baskıya verildiği şu günlerde, İşçi sınıfının birlik, dayanışma ve mücadele günü 1 Mayıs'ın en iyi biçimde kutlanması için DİSK'in öncülüğünde çalışmalar devam etmektedir.

Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da 1 Mayıs için yalnızca İstanbul'da törenler düzenlenmektedir. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, bir süreden beri 1 Mayıs tertip komitesi oluşturmuş, ayrıca bağlı sendikalarda ve fabrikalarda, işyerlerinde de alt komiteler teşkil edilmiştir. Kutlama töreninin disiplinini ve güvenliğini sağlamak için güvenlik ekiplerinde görevlendirilenlerin sayısı 20.000 olarak saptanmıştır.

Bu yıl 1 Mayıs törenlerine Türk-İş'e bağlı sosyal demokrat sendikalar ve birçok bağımsız sendika da katılacaktır. Türk-İş 1. Bölgesine bağlı 24 sendika, kendi flamaları altında 1 Mayıs törenlerine katılmak için karar almışlardır. Böylece, sarı Türk-İş yönetiminin yıllardan beri, 1 Mayıs'ın kutlanmasını engellemek için patronların yanısıra gösterdiği çabalar, bizzat bu konfederasyonun bünyesindeki sendikalar tarafından boşa çıkartılmaktadır.

Diğer yandan 17 demokratik kitle örgütü, kendi flamaları altında 1 Mayıs törenlerine kitlesel olarak katılacaklardır. Bu örgütler şunlardır: TÖB - DER, İM - DER, TMMOB, KÖY - KOOP, İKD, TÜS-DER, TÜM-DER, TÜTED, Çağdaş Hukukçular Derneği, Barış Derneği, GİB-DER, İGD, PİM, DHKD, DEV-GENÇ, DDKD. DİSK genel merkezinde, tertip komitesi ile demokratik kitle örgütleri temsilcileri arasında yapılan toplantıda, törende kullanılacak sloganlar da tespit edilmiştir.

Geçen yıl 1 Mayıs, yine DİSK'in öncülüğünde, İstanbul'da, 300.000'i aşkın bir kitlenin katılmasıyla, büyük bir coşkuyla kutlanmıştı. Bu yıl, Türk-İş'e bağlı sosyal demokrat sendikaların, bağımsız sendikaların ve daha çok sayıda demokratik kitle örgütünün de katılmasıyla daha da güçlü biçimde kutlanacaktır.

Bütün dünya işçilerinin bu birlik-dayanışma - mücadele gününü, Türkiye'nin gerici sınıfları 50 yılı aşkın bir süre, Türkiye işçi sınıfına yasakladılar, 1 Mayıs'larda gösteriler yapılmasını, törenler düzenlenmesini engellediler. 1925 yılından bu yana işçi sınıfımız ilk

kez 1976 yılında bu çemberi kırdı. Bundan böyle de, tüm dünya işçileriyle birlikte, diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de 1 mayıs, emekçi kitleler tarafından en güçlü şekilde kutlanacak, işçi sınıfının ve tüm emekçi halkın kurtuluşuna olan özlem ve bu yoldaki mücadele birliği dile getirilecektir.

TÜRKİYE'DE 1 MAYIS'LAR
(DİSK Ajansından alınmıştır)

1 MAYIS 1921

«Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşiniz,» bu belgi ölüm kalım savaşlarının sürüp gittiği Sakarya'da istasyonun duvarına yazılıyordu. Ulusal bağımsızlık mücadelesinin en ön saflarında döğüşen işçi sınıfımızın, uluslararası birlik ve dayanışmayı da kavgasıyla bütünleştirdiğini gösterir.

İstanbul emperyalist orduların işgali altındadır. Gericiler kukla padişah hükümeti işbirlikçiler işgal kuvvetleriyle göbek göbeğe. İşte böyle bir ortamda işçiler halkın direniş gücünü şahlandırdılar. Onbinlerce işçi 1 Mayıs 1921 günü Saraçhane başında toplandılar. Hürriyet-i Ebediye tepesine kadar yürüdüler. İşçi sınıfının ulusal ve uluslararası istemlerini haykırdılar. Bu heybetli gösteri işgalcilerin dudaklarını uçuklandırdı. İstanbul halkına güç ve ümit verdi. İşçiler İstanbul'un sokaklarına «Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşiniz» diye yazdılar. 1 Mayıs için söylenen türküler destanlaştı.

«1 Mayıs 1 Mayıs ilk dileğimiz
Yaşatacak seni tunç bileğimiz
Kara kış günleri yansın kül olsun
Kırmızı çiçekli bahar uyansın
Birleşin
Gelin
Yerden yükselin
Birliksiz işçi işçi değildir.»

Türkiye burjuvazisi bu türküleri unutturmaya çalıştı. Söyleyenleri zindanlarda çürüttü. Tüm amacı paranın - sermayenin padişahlığını, karalığını yobazın yaşatmaktı. Fakat bu türküler yiğitlik öyküsü oldu dillerde destanlaştı.

1 MAYIS 1922

Emperyalist Fransız donanması Mersin'e demir attı. 1 Mayıs 1922 de. İlk isyan bayrağını kaldırdı işçiler. Bütün Mersin halkını emperyalistlere karşı direnmeye çağırdı. 1 Mayıs günü onbinlerce işçi ve emekçi büyük bir gösteri yaptı. «Kahrolsun Emperyalizm, Kahrolsun Emperyalistlerin uşağı İstanbul Hükümeti, Yaşasın 1 Mayıs» belgileri haykırıldı.

1 MAYIS 1923

«Yabancı şirketlere el konulması, 1 Mayıs'ın işçi bayramı olarak resmen tanınması, 8 satlik işgünü hafta tatili serbest sendika ve grev hakkı» için Reji tütün işçilerinin yaptığı grev çağrısıyla birçok yerli ve yabancı işletmede binlerce işçi greve çıktı

Grev çağırısına Ankara'dan katılmalar oldu O gün İstanbul ve Ankara'da üretim durdu, trenler, tramvaylar çalışmadı Aynı gün Sakarya'da İmalatı Harbiye işçileri 1 Mayıs'ı işçi bayramı olarak yığınsal bir şekilde kutladılar

«8 saat işgünü», «hafta tatili», «1 Mayıs İşçi Bayramı» gibi pankartlarla yürüyüşe geçti işçiler. Yürüyüşün başını işbaşı giysili işçiler

KİTLELER 1 MAYIS'a HAZIRLANIYOR

Dergimizin baskıya verildiği şu günlerde, İşçi sınıfının birlik, dayanışma ve mücadele günü 1 Mayıs'ın en iyi biçimde kutlanması için DİSK'in öncülüğünde çalışmalar devam etmektedir.

Geçen yıl olduğu gibi bu yıl da 1 Mayıs için yalnızca İstanbul'da törenler düzenlenmektedir. Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu, bir süreden beri 1 Mayıs tertip komitesi oluşturmuş, ayrıca bağlı sendikalarda ve fabrikalarda, işyerlerinde de alt komiteler teşkil edilmiştir. Kutlama töreninin disiplinini ve güvenliğini sağlamak için güvenlik ekiplerinde görevlendirilenlerin sayısı 20.000 olarak saptanmıştır.

Bu yıl 1 Mayıs törenlerine Türk - İş'e bağlı sosyal demokrat sendikalar ve birçok bağımsız sendika da katılacaktır. Türk-İş 1. Bölgesine bağlı 24 sendika, kendi flamaları altında 1 Mayıs törenlerine katılmak için karar almışlardır. Böylece, sarı Türk-İş yönetiminin yıllardan beri, 1 Mayıs'ın kutlanmasını engellemek için patronların yanısıra gösterdiği çabalar, bizzat bu konfederasyonun bünyesindeki sendikalar tarafından boşa çıkartılmaktadır.

Diğer yandan 17 demokratik kitle örgütü, kendi flamaları altında 1 Mayıs törenlerine kitlesel olarak katılacaklardır. Bu örgütler şunlardır: TÖB - DER, İM - DER, TMMOB, KÖY - KOOP, İKD, TÜS-DER, TÜM-DER, TÜTED, Çağdaş Hukukçular Derneği, Barış Derneği, GİB-DER, İGD, PİM, DHKD, DEV-GENÇ, DDKD. DİSK genel merkezinde, tertip komitesi ile demokratik kitle örgütleri temsilcileri arasında yapılan toplantıda, törende kullanılacak sloganlar da tespit edilmiştir.

Geçen yıl 1 Mayıs, yine DİSK'in öncülüğünde, İstanbul'da, 300.000'i aşkın bir kitlenin katılmasıyla, büyük bir coşkuyla kutlanmıştı. Bu yıl, Türk-İş'e bağlı sosyal demokrat sendikaların, bağımsız sendikaların ve daha çok sayıda demokratik kitle örgütünün de katılmasıyla daha da güçlü biçimde kutlanacaktır.

Bütün dünya işçilerinin bu birlik-dayanışma - mücadele gününü, Türkiye'nin gerici sınıfları 50 yılı aşkın bir süre, Türkiye işçi sınıfına yasakladılar, 1 Mayıs'larda gösteriler yapılmasını, törenler düzenlenmesini engellediler. 1925 yılından bu yana işçi sınıfımız ilk

çekiyordu. Arkalarından Ankara'lı esnaflar, emekçiler, ve aydınlar geliyordu «Halka demokratik tüm haklar tanınmalıdır» haykırışlarıy la o muhteşem kalabalık meclisin önünden geçti. 1 Mayıs ardından dizleri titreyen Türkiye burjuvazisi işçi sınıfına saldırdı. Geniş tutuklamalara başladı. Sendikalar, Konfederasyonu «Amele Teali Cemiyeti»ni kapattı. «Çelik Kol» gazetesini toplattı. Baskılar yoğunlaştıkça yoğunlaştı.

1 MAYIS 1925

İşçi sınıfının uluslararası birlik dayanışma ve mücadele günü, 1 Mayıs Kitlesel bir şekilde 1 Mayıs 1925'de kutlandı

Türkiye burjuvazisi 1 Mayıs'ın her yıl sermayenin egemenliğine karşı kitlesel gösterilerin olmasından korktu. 1 Mayıs'ı 1925 yılında «Bahar ve Çiçek Bayramı» olarak ilan etti. Ama Türkiye işçi sınıfı 1 Mayıs'ı yaşatmasını bildi Ağır baskı terör ve tutuklamalara rağmen......

DİYABAKIR TIP FAKÜLTESİNDEKİ GERİCİ TERTİPLER

Günümüzde gericiler, öğrenim kurumlarını halk çocukları için barınamaz hale getirmeye, buraları, emperyalizmin, gericiliğin, sermayenin çıkarlarına göre eğitilmiş kadrolar üreten yerlere dönüştürmek için yoğun çaba harcıyor; her türlü oyuna ve zorbalığa başvuruyorlar. Bu politikanın kökleri çok eskilere dayanıyor. Ülkenin özellikle ABD emperyalizminin etki alanına girmesinden sonra kurulan bir çok yüksek öğrenim kurumundan, bu arada Orta Doğu Teknik Üniversitesi ile Erzurum Atatürk Üniversitesinden amaçlanan buydu. Bu iki üniversite ABD emperyalizminin önemli kültür üsleri olarak düşünülmüşlerdi. Gerici güçler Erzurum'da, bu ilin kültürel düzeyinin düşüklüğünden ve kitlelerde tutucu değer yargılarının yaygın olmasından yararlanarak önemli ölçüde amaçlarına ulaştılar. Ama ODTÜ'nde hesapları geri tepti. Emperyalistler ve yerli gericiler, şimdi en yoğun saldırı ve tertiplerinden birini bu üniversiteye yöneltmişlerdir, ne pahasına olursa olsun, orayı «fethetmek» istemektedirler.

Gerici iktidarlar, Doğu'ya açılan öğrenim kurumlarını, diğer yandan da ırkçı, assimilasyoncu amaçlarına araç yapmak ve seçimlerde de oy avcılığı yönünden yararlanmak için kullanıyorlar. Halka, «bakın işte size üniversite getirdik» diyorlar. Onların tüm ard düşüncelerine rağmen bu kurumlar yine de halkımıza yararlı olacaklardır. Ancak bu kurumlar, çağdaş anlamda birer üniversite olmaktan çok uzaktır. Fakültelerin çoğu gerekli araçlardan, yeterli ve nitelikli öğretim üyelerinden yoksundur. Varolan öğretim üyelerinin birçoğu ise iktidarların gerici politikalarına alet olmayınca sağa sola dağıtılmaktadır. Diğer yandan öğrenciler üzerinde estirilen terör ve zorbalıkla bu okullarda öğrenim imkânsız hale geliyor.

Sözkonusu fakültelerden biri Diyarbakır Tıp Fakültesidir. Bu fakültede uzun süreden beri tezgâhlanan oyunlar, birçok olaylara neden oldu ve bunların bir kesimi

basına yansıdı. Burada yeralan olaylarla ilgili olarak bu fakülte öğrencilerinin hazırlayıp dergimize gönderdikleri daha geniş bilgileri okurlarımıza sunuyoruz:

Diyarbakır Tıp Fakültesi'nin, bu gün içine düşmüş olduğu bunalımın köklerini fakültenin kuruluşuna kadar uzanarak geçmişinde aramak gerekmektedir. Bu gün herkesin kabul etmek zorunda olduğu gerçek, Diyarbakır Tıp Fakültesinin kurulmasının sadece politik bir yatırım olduğu, kuruluşunda rol oynayan başlıca etkenin seçim sandığı olduğudur.

Diyarbakır Tıp Fakültesi'nin kuruluşunda ve ilk zamanlarda öğretim üye ve görevlileri ile asistanların büyük bir kısmı ilericilerden oluşmaktaydı. Öğrencilerin büyük bir kısmı da şimdi olduğu gibi ilerici demokrattı. 12 Mart döneminde bu hocaların bir kısmı başka yerlere giderken, devrimci öğrenciler ve asistanlar bu dönemde uygulanan baskılardan paylarını aldılar ve çoğu çeşitli hapis cezalarına çarptırılarak hapisanelere atıldılar. Bunun doğal sonucu olarak okulda politik bir sessizlik baş gösterdi. Bu sessizlik CHP-MSP iktidarı döneminde de büyük ölçüde devam etti. 12 Mart döneminde okulda azınlıkta bulunan MSP'li öğrenciler Diyarbakır Tıp Fakültesi Talebe Cemiyetini kurdular. 1974-1975'te Fen Fakültesi'nin açılmasıyla Diyarbakır Üniversitesi'nin teşekkül etmesinden sonra devrimci öğrenciler de Diyarbakır Üniversitesi Öğrenci Derneği'ni Tıp Fakültesi birim derneği olmak üzere kurdular.

1974 yılının sonlarında dekanlığa seçilen Prof. Dr. Turgut VARDAR demokrat bir hocaydı. Ancak bu sıralarda okulda gerici bir ittifak oluşturulmuştu. Bu gün hâlâ devam eden Prof. Dr. Asım Duman, Prof. Dr. Recai İlcayto ve Doç. Dr. Nedim Çobanoğlu'nun etrafında oluşan bu gerici birlik fakülteyi çiftlikleri haline getirmek için yoğun bir çalışmaya girdiler. Bu gerici ittifakın yaptığı baskılar sonucu Prof. Dr. Turgut Vardar ve bazı ilerici hocalar istifa etmek zorunda kaldılar. Çeşitli yolsuzluklar biribirini izledi.

1976 başında dekanlığa seçilen Prof. Dr. Fikret Önal devrimci öğrencilerin örgütlü ve kararlı olduğunu görerek ılımlı bir tavır izledi. Öğrenciler 1976 başında başta öğretim üyesi eksikliği olmak üzere çeşitli demokratik talepler ileri sürerek 15 gün süren bir boykota girdiler. Bu boykot sonucu bazı haklar elde ettiler ancak öğretim üyesi sorunu çözülemedi. Bu gün hâlâ birçok kürsüde öğretim üyesi yoktur, bazı kürsülerde öğretim görevlisi dahi bulunmamaktadır. Okul yönetimi hoca sorununu çözmek için ciddî bir girişimde bulunmadığı gibi namuslu hocaları kaçırtmak için elinden geleni yapmaktadır. Bu konuda getirilen döner sermaye uygulaması çevrenin yoksul insanlarını daha fazla soyma işlevini görmüştür.

Doç. Dr. Nedim Çobanoğlu ve Prof. Dr. Asım Dumen 7-8 kürsüye başkanlık yapmaktadırlar. Dekan Fikret Önal öğrenicleri zayıf gördüğü an alımlı tavrını terketti. 24 Kasım'da MTTB tarafından fakültenin devrimci öğrencilerine karşı düzenlenen saldırı dolayısıyla ve okulun kapatılmasıyla sonuçlanan toplantıya toplum polisi âmiri de katılmıştı. Bu olaylarla ilgili olarak hiç suçu olmayan üçü öğrenci beş devrimci tutuklandı. Bu beş kişiyle ilgili listeyi okul yönetim kurulunun ilgili yerlere verdiği yaygın bir söylentidir. Okul

açıldıktan sonra saldırıyı düzenleyenler arasında bulunan MTTB'li fakülte öğrencilerinin cezalandırılması devrimci öğrenciler tarafından talep edildiyse de, kabul edilmedi.

Fikret Önal'ın bir ay önce istifasından sonra dekanlığa Prof. Dr. Asım Duman getirildi. Yeni dekanla beraber okulda devrimci öğrenciler asistanlar, memurlar üzerine baskılar yoğunlaştırıldı.

14 Mart Tıp bayramında öğrenciler bir bildiri yayınlayarak, içinde bulunduğumuz koşullarda bu günün bir bayram değil bir yas günü olabileceğini belirttiler ve 14 Mart tıp bayramı törenini protesto ettiler.

Bundan sonra olaylar hızla gelişti. Öğrencilerin kantin duvarlarına yapıştırdıkları hepsi de ilerici nitelikli olan afiş ve pullar yerlerinden söküldü.

Öğrencilerin tiyatro ve folklor çalışmalarını yürüttüğü ve başarılı ürünler sergiledikleri konferans salonundan faydalanmaları yasaklanmaktadır.

Öğreniclerin büyük mücadeleler sonucu okuldan çıkmasını sağladıkları polis tekrar okula sokulmuştur. Hatta bir sivil polis dekanın odasında bekletilmektedir.

Okulda asistan alımlarında eskiden beri torpil yapılmaktadır: yeğenler kayırılmakta, siyasi inançlar yüzünden bazı ayırımlar yapılmaktadır. Ancak cildiye kürsüsüne asistan alınımında yapılan usulsüzlük diğerlerinden daha büyük boyutlu olmuştur. Bu kürsüde iki açık asistan kadrosu varken buraya bir müracaat olmuş ancak kürsü başkanlığını yürüten dahiliye doçenti Nedim Çobanoğlu solcularla, kendisine karşı olanlarla çalışamayacağını ileri sürerek buraya baş vuran ilerici arkadaşa bilim sınavından yetersiz puan vermiş ve asistanlığa almamıştır.

Okulda asistan olan Diyarbakır TÜM-AS şubesi başkanı ve okulda memur olan Diyarbakır TÜM-DER şube başkanı hakkında gazetelere verdikleri demeçler yüzünden soruşturma açıldı. Memurlar üzerindeki baskılar bununla da kalmadı, dekan Asım Duman 16 Mart tarihinde bir memuru tokatlıyacak kadar ileri gitti.

8 Mart günü 3 tane sağcı öğrenci, devrimci öğrencilere tabanca ile ateş etmiş, ilerici öğrencilerin zorlamasıyla MTTB'nin aranmasından sonra bu 3 kişi tutuklanmıştı. Ayrıca MTTB de arama sırasında 2 tabanca, çok sayıda mermi, sustalı bıcak, zincir ve sopalar bulunmuştu. Daha evvel de okulda huzur ve sükûnu bozan bu öğrencilerin cezalandırılmasını isteyen ilerici öğrencilerin bu haklı istekleri reddedilmişti. Mahkemeye rağmen yine 8 sağcı öğrenci hakkında soruşturma açmayan yönetim kurulu. 24 Kasım'da MTTB'nin düzenlediği saldırı ve 14 Mart tıp bayramı ile ilgili D. Ü. Öğrenci Derneğinin dağıttığı bildiri dolayısıyla hukukî hiçbir dayanağı olmadığı halde dernek yöneticileri hakkında soruşturma açıldı.

Fakülte yönetim kurulu asistanlar, memurlar ve öğrenciler üzerine uyguladığı bu baskılarla kalmayıp, misafir öğretim üyelerine de aynı baskıları yapmaktadır. Örneğin, zorluklarla temin edilen İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi öğretim üyelerinden Doç. Dr. Gençay Gürsoy'un TÜMAS'ın girişimi ile vereceği Çağdaş Eğitim semineri için Konferans Salonu (Fakültenin) yönetim kurulu kararı ile verilmemiştir. Bununla da kalmayıp bu konuda Dekanla görüşmek isteyen öğrenci temsilcisi Bozan

Erdem'e yanında 1. şube şefi olduğu halde dekan tarafından saldırılmış, hakaret edilmiştir.

17 Mart günü okulda öğrenciler bu sorunları görüşmek üzere bir forum düzenlediler.

— Derneğin dağıttığı bildiri ile ilgili olarak açılan soruşturma komisyonunun derhal kaldırılması TÜMAS ve TÜM-DER başkanlarının verdikleri beyanatlarla ilgili olarak açılan soruşturmaların durdurulması

— Polisin okula girmemesi,

— Asistan kadrolarının faşistleştirilmesine son verilmesi,

— Kantin ve konferans salonundan öğreniclerin serbestçe yararlanabilmeleri,

— Memurların vazife yerlerinin keyfi olarak değiştirilmesine son verilmesi.

Amacıyla 2 günlük boykota karar verildi.

Ancak olaylar bununla kalmadı, bahçede toplanan öğrencilerin karşısına geçen Asım Duman elini tabancasına götürerek, küfür ederek öğrencileri tahrik etmeye çalıştı. Fakat öğrenciler bu tahriklere kapılmadılar.

Daha sonra Dekan Asım Duman'ın emri ile geçerli hiçbir neden yokken fakülteye çağrılan yüzlerce polise kapıları kırdırtarak arama yaptırıldı. Bu arada Farmakoloji kürsüsü başkanı Doç. Dr. İsmet Dökmeci'nin odasının kapısı kırdırtılarak içeri girilmiş ve çekmeceleri kırılarak aranmıştır. Bütün bu kışkırtıcı girişimler yetmiyormuş gibi basına sızdırdıkları haberde askeri öğrencileri ,solcu öğrencilerin dövdükleri, yapılan aramalar sonucu **bodrumda** (?) zincir, sopa, askerî giysilerin ele geçirildiğini bildirmişlerdir. Halbuki ne olaylar sırasında ne de daha önce askeri öğrenciler dövülmemiştir. Fakültede arama yaptıkları bodrum diye birşey olmadığı gibi buldukları zincirde Fakültedeki Atatürk büstünü çevreleyen zincirlerdir. Ele geçirdikleri askeri giysi ise D. Ü. Öğrenci Derneğinin oynamakta olduğu tiyatro temsilinde kullanılan eski bir askeri elbiseden başka birşey değildir.

Öğrencilerin soğuk kanlı davranışı Dekanın tahriklerine gelmemeleri olumlu bir sonuç doğurmuştur. Ancak gerici güçlerin eğitimin normal olarak devam ettiği Tıp Fakültesinde buna daha fazla tahammül edemediği, ve tıpkı ODTÜ gibi buraya da el attığı gün gibi ortadır.

Ancak Tıp Fakültesinde oynanan bütün gerici oyunlar boşa çıkartılacak, mücadele demokratik güçlerin zaferi ile son bulacaktır.

* *

Diyarbakır Tıp Fakültesi ve Öğretmen Okulunda meydana gelen olaylarla ilgili olarak Diyarbakır TÖB-DER şubesi aşağıdaki bildiriyi yayınladı:

HALKIMIZA

Emperyalizm ve sömürgecilik dünya devrimci güçleri karşısında gün geçtikçe gerilemektedir. Bu gerileyişin yandaşları olan Türkiye'deki gerici güçleri de etkilemektedir.

Günümüz Türkiye'sinde hâkim gerici güçler içine düştükleri bunalımdan kurtulmak ve yükselen devrimci hareketi bastırmak için

açık bir faşist diktatörlük oluşturma çabasındadırlar. Bir taraftan eğitim, öğretim ve diğer devlet kadrolarını faşistleştirirken bir taraftan da bu faşist baskılarını haklı göstermek için çeşitli oyunlar tezgahlamaktadırlar. Elazığ, Malatya'da olduğu gibi Alevi - Sünni kışkırtıcılığı yapılması, Viranşehir, İdil, Silopi'de olduğu gibi toplu katliamların yapılması, TÖB-DER, TÜM-DER, TÜTED gibi yüzbinlerce üyesi bulunan ilerici kitle örgütlerinin kapatılmak istenmesi bu baskı oyunların bazılarıdır.

Gerici güçlerin bu faşist diktatörlükleri için oyunlar tertiplediği alanlardan biride okullardır. Faşist boz itleri okullara saldırtarak bir taraftan devrimci öğrencilerin çoğunlukta olduğu okullar kapatılmakta, diğer taraftan anarşi ortamı yaratılmaktadır. Diyarbakır'da bu oyunlar başka biçimlerde yapılmaktadır.

Bilindiği gibi Diyarbakır halkı ve öğrenci gençliği ile ilerici olarak tanınan bir şehirdir. Yani bugün Türkiye'de okulların kapatılmasında, anarşi ortamı yaratılmasında baş rolü oynıyan sermayenin uşakları faşist beslemelerin tutunamadığı bir şehirdir. Bu özelliğinden dolayı okullarda devrimci öğrencilerin okumasını istemeyen, anarşi ortamını isteyen gerici güçler farklı biçimlerde oyunlar tezgahlamaktadırlar. Bu oyunlar Diyarbakır Tıp Fakültesinde, Öğretmen okulunda, Maarif Kolejinde açıkça görülmektedir.

Daha önceleri dini kendilerine alet eden gerici saldırgan güçler Tıp Fakültesini kapatmak için okula saldırmışlardır. Halkımızın desteği sonucu bu saldırı geri püskürtülmüş ve okulun kapatılması engellenmiştir. Faşist saldırılarla Tıp Fakültesini kapatamayan eğemen güçler bu sefer başka yollara başvurmuşlardır. Tıp Fakültesi dekanlığına getirilen Asım Duman öğrencilere, asistanlara, memurlara baskıları yoğunlaştırmıştır. Müstahdem Ali Mutlu'yu bile döğmüştür. Öğrenciler yoğunlaşan baskıların kaldırılmasını ve okul sorunlarını görüşmek üzere dekanlığa toplu halde gitmişlerdir. Dekan öğrencileri dinleyeceğine, sorunlarına eğileceğine sokak kabadayısı gibi elini tabancasına atarak öğrencileri tehdit etmiş ve kışkırtıcı konuşmalar yapmıştır. Daha sonra okulda herhangi bir olay yokken Diyarbakır'daki bütün polis teşkilatını okula getirtmiştir. Can ve mal güvenliği olmadığı bahanesiyle fakülte süresiz kapatılmıştır. Fakülte dekanının bu tutumu okulun kapatılması için bahane aradığını açıkça göstermiştir.

Öğretmen okulunda faşist bozkurtçu öğrenciler faşist okul yöneticilerinin desteği ile ilerici öğrencilere baskı ve saldırılarına devam etmektedirler. Öğrencileri gece yataklarından kaldırıp karanlık odalarda işkence yapmaktadırlar. Okul müdürü Yahya Akkoyunlu ilerici

öğrencileri gece yarısı bu faşist işkenceci öğrencilere kendi eliyle teslim etmektedir. Kız öğrencilere açıkça saldırılmakta, hakaret edilmektedir. Okulda can güvenliği kalmadığı için hergün birkaç öğrenci canını kurtarmak için okulu bırakıp memleketlerine kaçmaktadırlar. Yine Maarif Kolejinde olay çıkartıp okulun kapatılmasına sebep olanlar öğretmen okulundaki bu faşist beslemelerdir.

Okullarda oynanan bu oyunlar son günlerde devrimcilere tuzak hazırlamak için yapılan patlamalar, Türkiye'de açık faşist diktatörlük için gerici güçler tarafından yapılan oyunların bir parçasıdır. Halkımızı bu oyunlara karşı uyanık olmaya ve baskılar karşısında devrimci güçlerle birliğe ve dayanışmaya çağırıyoruz.

KAHROLSUN EMPERYALİZM - FAŞİZM - SÖMÜRGECİLİK VE FEODAL GERİCİLİK

YAŞASIN GENÇLİĞİN HALKIMIZLA OMUZ OMUZA ÖZGÜRLÜK MÜCADELESİ

TIP FAKÜLTESİNDEKİ ANTİ - DEMOKRATİK UYGULAMALARA SON VERİLMELİDİR

ÖĞRETMEN OKULUNDAKİ FAŞİST BASKILARA SON VERİLMELİDİR

TÖB - DER
Diyarbakır Şubesi

TSİP'İN ANKARA TOPLANTISI

TSİP (Türkiye Sosyalist İşçi Partisi) ve DSP (Devrimci Sosyalist Parti) süresi içinde 15 ilde tam teşkilât kurup seçimlere girme hakkını elde etmiş olduklarını daha önce açıkladıkları halde, Yüksek Seçim Kurulu 5 Haziran seçimlerine katılmaya hak kazanan partiler arasında bu iki partinin adını vermedi. Her iki partinin yöneticileri, yaptıkları açıklamada, MC'nin içişleri bakanının seçim kuruluna kasıtlı olarak yanlış bilgi verdiğini söylediler ve Yüksek Seçim Kuruluna itiraz ettiler. Ancak bu itiraz da reddedildiği için bu iki parti önümüzdeki 5 Haziran seçimlerine katılamamaktadırlar.

TSİP 10 Nisan'da Ankara'da bir kapalı salon toplantısı düzenledi. Toplantıda Genel Başkan Ahmet Kaçmaz, Genel Sekreter Yalçın Yusufoğlu ve diğer bazı parti yöneticileri yaptıkları konuşmalarda iç ve dış politika konularında parti görüşlerini ortaya koydular.

Kaçmaz, konuşmasında, daha önce, seçimlerin güvenliği, devrimci ve demokratik güçlerin başarısı bakımından seçimlere MC'siz bir hükümetle gidilmesinin zorunlu olduğunu savunduklarını, ancak bu yapılmadan erken seçim kararı alınmakla durumun değiştiğini, bundan böyle de seçimlerde MC iktidarı gibi gerici bir ikti-

darın yeniden iş başına gelmemesi için çalışmak gerektiğini ve kendi partileri seçimlere katılmasa bile işçi sınıfının bağımsız politikası yönünde görüşlerini kitlelere götüreceklerini söyledi.

Genel Sekreter Yusufoğlu ise, demokratik hak ve özgürlükler uğrundaki mücadelenin asıl yükünün şimdiye kadar olduğu gibi, bundan sonra da asıl işçi ve diğer emekçi halk yığınlarına, onların öncüleri sosyalistlere düştüğünü söyledi; önümüzdeki demokratik hedefler arasında özellikle 141 - 142. maddelerle Siyasi Partiler Kanununun 86. maddesinin kaldırılmasının bulunduğunu belirtti. Yusufoğlu, Yüksek Seçim Kurulu'nun partisinin seçimlere girip girmemesi hakkında, itiraz üzerine vereceği kararın ,eğer red olursa, siyasi bir karar olacağını; çünkü seçimlere girmeye hak kazandıklarını; sonuç olumsuz olsa bile bunun mücadelelerini zaafa uğratamayacağını söyledi.

TSİP toplantısını iki bin beşyüzü aşkın bir partili ve davetli kitlesi izledi.

CEYLANPINAR İŞÇİLERİNİN DİRENİŞİ

Ceplanpınar Devlet Üretme Çiftliği, öteden beri, işçiler üzerinde baskıların yoğun olduğu bir işyeridir. Burada mevsimlik işçilerle birlikte 5000'e yakın bir işçi kitlesi çalışmaktadır. Çiftlikteki işçilerin büyük çoğunluğu DİSK'e bağlı TİS (Türkiye Topraksu Tarım İşçileri Sendikası) üyesidirler. İşveren işçilerin mücadelesini kırmak için çiftlikte sarı sendikaları örgütlemekte, sık sık kıyımlara başvurmaktadır.

Ceylanpınar işçileri geçtiğimiz ay içinde, iş yasasına aykırı olarak 8 saatten fazla çalıştıklarından direnişe geçtiler. İşverenin direnişteki 580 işçiden 300'ünü işten atması üzerine bu kez 800 işçi, arkadaşlarının işe geri alınması için direnişe geçtiler ve bu gerçekleşinceye kadar direnişi sürdüreceklerini açıkladılar «Kahrolsun sarı sendikalar» ve benzeri ilerici sloganları kapsayan pankartlar taşıyan işçiler oturma grevine geçmişler, bu yüzden çiftlikte işler durmuştur.

Ceylanpınar işçileri üzerindeki baskılar eski yıllara dayanmaktadır. 12 Mart döneminde işverenin toplu sözleşme hükümlerini ve yasal işçi haklarını açıkça çiğnemesi üzerine işçiler greve başvurmuşlardı. Türlü baskı ve saldırılara rağmen işçilerin direnişini kıramıyan işveren, burada Türk-İş'e bağlı bir sendika örgütlenmeye çalışmış, ancak bunda başarılı olamamıştı. Bu dönemde işçilerin üzerine jandarma birlikleri gönderilecek kadar işler ileri götürüldü.

Aynı dönemde Ceylanpınar'da kitle halinde tutuklamalar yapıldı ve bu arada Ceylanpınar DÜÇ, TİS sendikası başkanı da tutuklandı. 24 işçinin işine son verildi, birçok işçi de başka çiftliklere sürüldü. Ama bütün bunlar Ceylanpınar işçisini sindiremedi, onun mücadele azmini kıramadı.

Bu baskılar karşısında, işçilerin mücadelede daha güçlü olmaları için devrimci sendikalarda birleşmek gereğini kavrayan TİS, DİSK'e katıldı. Sendikanın DİSK'e katılmasıyla birlikte baskılar daha da yoğunlaştırıldı. Son iki yılda iktidarda her türlü zorba yönteme

başvuran MC ortakları, Ceylanpınardaki tarım işçilerinin birliğini sarsmak, devrimci sendika hareketini bozmak için elden gelen her şeyi yaptılar. Devlet üretme çiftliğini kendi çiftlikleri gibi kullanan yöneticiler, sendika yöneticileriyle birlikte 11 işçiyi başka taraflara sürdüler. Bunun yanısıra ortaklar MİSK'i, MSP güdümündeki Hak-İş'i, sarı Türk-İş'i örgütlemek için yoğun çaba gösterdiler. Ama Ceylanpınar işçisinin uyanıklığı karşısında bütün bunlar para etmedi. İşçi bu sendikaların işçi düşmanı kimliklerini iyi tanımaktadır ve onu aldatmak artık kolay değildir.

Burjuvazinin ve büyük toprak sahiplerinin tarım işçileri üzerinde bu kadar baskı yapmalarının sebepleri vardır. Onlar, tarım iş kolundaki devrimci sendikalardan özellikle ürküyorlar. Uyanıp devrimci mücadeleye katılacak tarım işçilerinin sanayi işçileriyle yoksul köylülük arasında bağ ve birlik kurulmasındaki rolünü biliyorlar. Bu nedenle bu işkolunu DİSK'e kapamaya çalışıyorlar. Ama şimdiye kadar yapılan baskılar para etmediği gibi bundan sonra yapılacaklar da para etmiyecektir. İşçilerin birliği her keresinde işvereni dize getirecektir.

BİTLİS'TE TAPU KADASTRODA ÇALIŞAN İŞÇİLER GREVE GİTTİLER

Bitlis'te Tapu kadastroda çalışan işçiler, yasal haklarının verilmemesi üzerine greve gitmişlerdir. Bu işçiler TEZ-BÜRO İŞ sendikasına üye bulunmaktadırlar. Grev nedeniyle grev yürütme komitesi adına bir bildiri yayınlayan M. Kemal Saygılı, şöyle demektedir:

«Bizler Tapu Kadastroda çalışan ve yoksul halk çocukları olan işçileriz. Emeğimizi satarak, gecemizi gündüzümüze katarak yıllardır uğraşımızı sürdürüyoruz. Ancak bugüne kadar, işverenler tarafından haklarımız çiğnenmiş, yasal haklarımız verilmemiş, insanca yaşama koşulları bize tanınmamıştır.

«Bu durumda biz işçiler, tek kurtuluşu örgütlenmekte bularak TEZ-BÜRO İŞ sendikası içinde örgütlendik. Örgütlenmemizden korkan, bizleri örgütsüz bırakmayı amaçlayan gerici yöneticiler karşımıza bir engel olarak çıktılar. Fakat işçilerin kararlılığı bu engeli de aşarak sendikalaşma savaşını bir adım daha ileriye götürdü.

«Yıllardır örgütsüz oldukları için ezilen ve horlanan işçilerimiz haklarını almak için direnişten başka yolun olmadığını gördüler.»

İşverenin görüşmeler sırasında işçi haklarını vermeye yanaşmaması üzerine greve gittiklerini söyleyen Kemal Saygılı, grev sırasında türlü baskılar yapıldığını, mahalli basında grevi küçültücü, sabote etmeye yönelik yayınlar yaptırıldığını ve bir ara grev yerindeki çeşitli sloganlar yazılı bez ve pankartların alınıp götürüldüğünü anlatmakta, daha sonra şöyle demektedir:

«Grevin başlamasından bu yana bütün zorluklara göğüs gererek direnen işçilerimizin yanında yer alan, başta halkımıza, Genel-İş Sendikası, TİS, YSE-İŞ, CHP Bitlis İl Örgütü ve diğer devrimci demokratik kuruluşların etkin desteğini saygıyla karşılıyoruz.

«Tüm yasal haklarımız alınıncaya, işten atılan arkadaşlarımız yeniden görevlerine dönünceye kadar grevimiz sürecektir.

Kahrolsun sömürü düzeni!

Kahrolsun İşçi düşmanı gerici yöneticiler!

Kahrolsun emeğimizi sömürenler!

Yaşasın işçilerin birliği, halkların kardeşliği!

Yaşasın emeğin en yüce değer olduğunu savunanlar!

Yaşasın barış ve özgürlük mücadelesi!

ANKARA'DAKİ DEPREM FELAKETZEDELERİNE DEMOKRATİK KURULUŞLARIN YAPTIĞI YARDIMLAR

Van depreminden sonra Ankara'ya getirilmiş olan üç yüz kadar felaketzede ailesinin içine düştükleri güç durumu gören Ankara Devrimci Halk Kültür Derneği (DHKD), 15 Martta diğer demokratik kuruluşlara başvurarak felaketzedelere yardımda bulunulması için çağrıda bulundu. DHKD, bunun ertesinde Ankara Valiliğince faaliyetten alıkonuldu. Ancak demokratik kuruluşlar gerekli çalışmaları yaptılar ve bu ailelere 100.000 lirayı aşan değerde yiyecek yardımında bulundular.

DHKD'nin, diğer demokratik kuruluşlara gönderilen çağrısında şöyle deniyordu:

«Dış ülkelerden gelen ve Türkiye'de emekçi halkın, işçilerin ve tüm yurtseverlerin topladıkları yardımlar oluk gibi Van'a akıyordu. Ancak hâkim sınıflar çoktan ağızlarını açmışlardı ve gelen tüm yardımların üzerine kendi çadırlarını kuruyorlardı. Tıpkı Varto, Bingöl, Gediz ve Lice depremlerinde olduğu gibi gelen yardımlar bir avuç vurguncunun kesesine aktarılıyordu. Gerek yurt dışından, gerek yurt içinden yapılan yardımlarla deprem bölgesi en modern şekilde yeniden imar ve inşa edilebilirdi. Ama nerde o insaf.. Halkımızı iliklerine kadar sömürenler bu fırsatı kaçırırlar mıydı?

«...Gelen yardımlar halkımıza ulaştırılmadığı gibi, karda-kışta onları göçe zorladılar. Bir kısmı İstanbul'a, İzmir'e, Adana'ya ve Ankara'ya yerleştirildiler. Buralarda elektriksiz, susuz konutlara kondular.

«Halen Ankara'da üçyüze yakın felaketzede ailesi vardır. Bunlar Site, Yıldıztepe, Hasköy semtlerine yerleştirilmişlerdir. İki aydan beri yiyecek, giyecek vs. hiç bir yardım yapılmamıştır. İmar İskân Bakanlığı tarafından her aileye 1500 lira veriliyor. Her aile en az 8-9 nüfusludur, bu paranın yetmiyeceği açıktır Yetmiyormuş gibi, oturulmayacak durumdaki bu evler için de her aileden 250 lira kira kesiliyor Çalışabilecek erkeklere iş verileceği söyleniyordu; bugüne kadar hiç birine iş verilmemiştir... Kızılay her hafta sıcak aş vereceğini söylediği halde, bugüne kadar yalnız bir kez verilmiştir...»

D.H.K.D.'nin bu çağrısı üzerine, TÖB-DER, TMMOB ve diğer devrimci kuruluşların oluşturduğu koordinasyon toplanarak, çağrıyı görüştüler. Çağrı benimsendi ve hemen, deprem felaketzedelerinin bulundukları semtlerde inceleme ve tespit yapılması için bir komite oluşturuldu. Felaketzedelere yiyecek gıda maddeleri yardımı yapılması kararlaştırıldı. Yardımın gerçekleştirilmesi için, maddi olanakların yaratılması hazırlıklarına başlandı. Bu sırada D.H.K.D. Ankara Valisi tarafından gerekçesiz ve keyfi

olarak kapatılınca, yardım çalışmalarını diğer demokratik kuruluşlar devam ettirdiler. Aynı zamanda D.H.K.D.'li gençler de yardımcı oldular.

TÖB-DER, deprem olduğu sıralarda Van'da Ziraat Bankasında 211 nolu bir hesap açtırmıştı. İlerici güç ve kuruluşlardan yapılan para yardımları bu hesap numarasında toplanıyordu. Bu hesapta toplanan parayla, felaketzedelere büyük miktarda yardım yapılmıştı. Bu çağrı üzerine TÖB-DER Genel Merkezi bu hesaptan 100.000 (yüzbin) lira çekerek Ankara'daki yardım komitesine verdi. TMMOB'de 20.000 (yirmibin) lira yardımda bulundu. Toplanan para böylece 120.000 (yüzyirmibin) lira oldu. Tespit edilen üçyüz aileden dördü Van'a gittiği için 296 aileye yetecek şekilde gıda maddesi alındı.

Her aileye; 5 Kg. şeker, 5 Kg. margarin yağ, 5 Kg. helva ve 10 Kg. patates; toplam 7,5 (yedibuçuk) ton gıda maddesi 5 Nisan salı günü dağıtıldı. Dağıtım sırasında, TÖB-DER'den Bayram Ayaz, Van Demokratik Kültür Derneği başkanı Teyyip Kızılyıldız ve D.H.K.D.'li gençler hazır bulundular. Yiyecekler hiçbir aksama olmadan eşit bir şekilde dağıtıldı. Ayrıca D.H.K.D.'li gençler topladıkları az miktarda elbiseyi de dağıttılar.

Dağıtım sırasında felaketzede aileler, memnuniyetlerini sürekli belirtiyorlardı. Ve «bugüne kadar ne hükümet ne de başkaları bize devrimciler kadar adaletli yardım dağıtmadılar...» diyerek sözlerini şöyle sürdürüyorlardı. «..bizlerin dostları ve zor günlerde yardımımıza koşanların yalnız devrimciler olduklarına inandık».

Kadın, çoluk-çocuk, ihtiyar tüm felaketzedeler, hükümetin kendilerine yeterli yardım yapmadığını, yurt dışından ve yurt içinden yapılan yardımların «çarçur» edildiğini ve birtakım çıkarcının ceplerine girmesine göz yumulduğunu söylüyorlardı. Ve şöyle devam ediyorlardı. «Yardımlar yapılmadığı gibi, bizi karda-kışta yaban ellere serpiştirdiler ve bizi taa Ankara'lara getirdiler. Oturulamayacak evlere yerleştirdiler. Ne elektrik, ne su.. ayda 1500 lira maaş verdiler, onunda 250 lirasını kira diye kestiler. Anlamadık ki, hem yardım diye evlere yerleştiriyorlar, hem de kira alıyorlar... bu ne biçim iştir...» diyorlardı.

Türkeş'in besleme komandolarının da birara yardım dağıtmak istediklerini belirten felaketzedeler; «onlar kendilerine oy vereceklerine dair söz verenlere yardım dağıtıyorlardı. Aramızda ikilik yaratarak bizi birbirimize düşürmek istiyorlardı. Aslında çoğumuz onlardan yardım da almadık, hatta verdikleri zaman da tersliyerek geri çeviriyorduk. Ama alan birkaç hemşehrimiz oldu. Onlarda bilmediklerinden, çok muhtaç olduklarından alıyorlardı...»

Konuşmalarını sürdüren felaketzedeler, «bizim yardımımıza deprem anında da devrimciler koştular, gece-gündüz demeden, kar - kış demeden çalışıyorlardı, canımızı, malımızı kurtarıyorlardı. Ölülerimizi ev yıkıntılarının altından çıkarıp gömüyorlardı. Ve şimdi de Ankara'dayız, yine onlar bize yardım yapıyorlar, hem de en adaletli bir şekilde...» diyerek devrimcilerden çok memnun olduklarını, onların bu yardımlarını hiçbir zaman unutmayacaklarını büyük bir coşkuyla belirtiyorlardı.

TÖB-DER, TMMOB ve diğer demokratik kuruluşlarla D.H.K.D.'li gençlerin deprem felaketzede ailelerine en zor günlerinde, örnek bir devrimci

dayanışma içinde yardım yapmaları ilerici çevrelerde olumlu karşılanmıştır.

Van'da Yardımlar Kesilmiş Durumda

Başlangıçta felaketzedelere yapılan çok sınırlı yardımlar da bir süreden beri tamamen kesilmiş durumda. Van merkezinde toplanmış olan çok sayıdaki felaketzede ailesi, bu nedenle perişan duruma düşmüşlerdir. Kendilerine ilaç yardımı dahi yapılmamaktadır. Daha da zor duruma düşen bu insanların birçoğu, kış sona ermeden yıkılan köylerinin yolunu tutmuşlardır. Bu arada, ülkenin diğer yerlerine dağılmış olan ailelerin de, baharın gelmesiyle birlikte memleketlerine döndükleri görülüyor. Ankara'daki üç yüz aile de Nisan başlarında buradan ayrıldılar.

Yaraların kısa zamanda sarılacağına, gelen yardımların yerine ulaştırıldığına dair ilkzamanlarda dünya ve Türkiye kamuoyunun gözlerini boyamaya çalışan ve bunu bir ölçüde de beceren Demirel ve ortakları, ilk günlerdeki heyecanın ve şikâyetlerin yatışmasından sonra rahatlamışlar, herşeyi kendi haline terketmişler ve yüzbinlerce insanı acılarıyla başbaşa bırakmışlardır.

Demirel, daha geçende Van'a giderek halka karşı yaptığı konuşmada, onbine yakın konutun 1977 Cumhuriyet bayramında hazır olacağını ve sahiplerine dağıtılacağını ve bu arada bölgenin imar edileceğini, «Büyük Türkiye'nin örnek bir parçası olacağını söyledi. Halkımız bu tür avutucu sözlerin anlamını bilmektedir, onları çok duymuştur ve sonucun ne olacağını da daha şimdiden görmektedir. Varto'da, Lice'de halk nasıl kaderine terkedildi ve aldatıldıysa burada da, hiç kuşkusuz öyle olacaktır. Bu sömürü ve zulüm düzeninde halkımızın insanca bir yaşama ulaşması mümkün değildir. Halkı soyanlar, onun bugünkü yoksulluğunun, perişanlığının sebebi olanlar, onu kurtaramazlar. Halkımızın kurtuluşu, herşeyden önce Demirel ve benzerlerinin ve onların temsil ettiği sınıfların yönetiminden kurtulmasına, kendi emekçi yönetimlerini kurmasına bağlıdır. Ve sonunda da böyle olacaktır.

ULUSLARARASI AF ÖRGÜTÜ'NÜN TÜRKİYE İLE İLGİLİ RAPORU

BBC'nin Türkçe yayınında bildirildiğine göre, merkezi Londra'da bulunan Uluslararası Af Örgütü, Türkiye'de insan haklarının çiğnendiğine, işkencelere ve siyasi cinayetlere ilişkin 12 sayfalık bir rapor hazırlamıştır. 20 nisanda basına verilen bu raporla ilgili olarak BBC yayınında şöyle deniyor:

«Merkezi Londra'da bulunan Uluslararası Af Örgütünün raporu, Türkiye'de işkence yapıldığına dair yenilenen iddiaları inceliyor. Bu iddialar geçmişte de öne sürülmüş, ancak hükümet tarafından üç yıl önce yapılan soruşturma, tüm daireleri temize çıkarmıştı. Kurumun raporunda en az iki polis karakolunda işkencenin alışılagelmiş bir uygulama halini aldığı belirtiliyor. Ankara Emniyet Sarayı'yla, Gayrettepe'deki Birinci Şube'nin adı veriliyor. Bir işkence iddiasını doğrulayan doktor raporunun bir kıs-

mı sunuluyor. Örgüt, ayrıca Süleyman Demirel'in önderliğindeki karma hükümetin iktidara gelişinden bu yana işlenen siyasal cinayetlere de değiniyor. Öldürülenlerin çoğunluğunun solcu öğrenciler olduğunu belirttikten sonra, «ölümlerin, neofaşist Milliyetçi Hareket Partisi'ne yakınlıklarıyla tanınan sağcı komando gruplarının işi olduğuna en küçük bir şüphe dahi bulunmamakta» diyor. Rapor, gazeteciler, bilim adamları, yazarlar ve basımcılar gibi hükümetin şiddet yoluna başvurmayan siyasal muhaliflerini hapse atmak amacıyla kullanılan yasaları da eleştiriyor. Türk Ceza Yasasının bazı maddelerinin uygulanmasının, düşünce ve düşünceleri serbestçe açığa vurma, din, vicdan özgürlüğü, barışçıl toplantılar ve birlik özgürlüğünü garanti altına alan Avrupa İnsan Hakları Bildirgesi ile, Birleşmiş Milletler Bildirgesi ile bağdaşmadığını belirtmiştir».

Uluslararası Af Örgütü'nün raporu daha yeni yayınlanmış bulunuyor; ilerde raporun kendisi de ihtimal ki Türkiye basınına intikal edecektir. Ama BBC'nin işkenceler ve siyasi cinayetlerle ilgili olarak raporda yazıldığını belirttiği bilgilerin ne derece doğru olduğu ülkemizde yaşıyan herkes tarafından iyi biliniyor. Türkiye'deki durumun bundan kat kat ağır olduğu da biliniyor. Diğer yandan **kapitalizmin** sesi **BBC**'nin, haberin başına ustaca eklediği bir cümle ile gerçekleri çarpıtmak istediği ve inkâra çalıştığı da gözden kaçmıyor: «Bu iddialar geçmişte de ileri sürülmüş, ancak hükümet tarafından üç yıl önce yapılan soruşturma, tüm daireleri temize çıkarmıştı».. Üç yıl önce hangi hükümet böyle bir soruşturma açtı? Bildiğimiz kadarıyla 12 Mart döneminde yapılan işkencelerin başlıca sorumluluları Nihat Erim, Ferit Melen ve benzerleri bu işkenceleri sürekli olarak inkâr ettiler, gizlemeye çalıştılar; bu da bu baylar için doğal bir şeydi. Bir Soljenitzin olayını o derece sömürmeye çalışan, bir bardak suda fırtına yaratmanın ustası BBC, sanki Türkiye'de ne olup bittiğinin farkında değil midir? Niçin NATO ülkelerinde kapitalist dostları tarafından işlenen bu kadar işkenceye, cinayete, insan haklarının ayaklar altında çiğnenmesine gözlerini bu derece kapatıyor? Bir uluslararası kurumun raporundan üç-beş satır sözetmek zorunda kaldığı zaman bile gerçekleri çarpıtmağa çalışıyor. Ama biz de BBC'den zaten farklı bir şey beklemiyoruz.

Komşumuz Yunanistan'da faşist cuntanın çöküşünden sonra, bu ülkede işkencelerin hesabı soruldu; cuntanın baş sorumluları da yargılandılar. Ama Karamanlis hükümetinin suçluları koruduğu, hak ettikleri cezalara çarpılmalarını önlediği ve bazılarını affettiği de görüldü. Şimdi Avrupa Konseyi Adalet Divanı yeniden Yunanistan sorununu ele almıştır ve Yunan halkı da işkencecilerden, faşist katillerden, insan haklarını çiğneyenlerden doğru dürüst hesap sorulması için harekete geçmiştir. Türkiye'de ise 12 Mart suçluları bunun hesabını vermediler. Onlar ellerini kollarını sallıyarak aramızda dolaşmakta ve birçoğu bundan aldıkları cesaretle daha sonraki dönemde ve şimdi de sanatlarını devam ettirmektedirler. Halkımızın bunlardan hesap soracağı günler de gelecektir. Faşist katillerin, işkencecilerin yaptıkları, asla yanlarına kâr kalmıyacaktır.

VENEZÜELA MİR LİDERİ, KÜBA'NIN ENTERNASYONALİST TUTUMUNU ÖVÜYOR

HAVANA (İTA) — Küba'ya çağrılı olarak bir ziyarette bulunan Venezüela Sol Devrimci Hareket (MİR) Lideri Ioises Moleiro, Küba halkının devrimin başlangıcındaki heyecanını bugün de aynen yaşamakta olmasını ve bunu Angola ve diğer yerlerdeki enternasyonalist dayanışmasıyla pekiştirmesini övmüştür.

Küba Komünist Partisi'nin konuğu olan Moleiro, Küba'ya bu ikinci ziyaretinde de, Che Guevara-nın ve devrim için can veren diğer savaşçıların ruhunun diğer Küba devrimcilerinde yaşamakta olduğunu takdirle belirtmiş, daha sonra Venezüela'da MİR'in geçirdiği deneyimlerin özeleştirel çözümlemesini şöyle yapmıştır:

«MİR, silahlı mücadeleyi yanlış bir siyasal kavram üzerine yürüttüğü sıralarda zor bir aşamadan geçmiştir. Fokoculuktan esinlenerek, işçi sınıfıyla bağ kuracak yerde sadece propagandacı bir mekanizmciliği benimsedik. Bu bizi yenilgiye götürdü. 1970'den günümüze değin çeşitli tartışmalardan ve arınmalardan geçerek nihayet saflarını işçi sınıfından katılmalarla genişleten bir parti haline dönüştük. Sendikalarla, köylülerle bağ kurulduktan ve öğrenci hareketinde mücadele artırıldıktan sonra MİR durumunu düzeltmiştir. Bugün demir-çelik işçileri arasında önemli bir güç haline gelmiş, petrol sektöründe ve başka sektörlerde sendika seçimlerinde başarılar kaydetmiştir.»

MİR lideri, uluslararası planda da gericilerin uydurması olarak nitelediği iki emperyalizm görüşünü reddederek, «eğer Venezüela'da bir devrimci atılım varsa, bunun yolu, hiç tartışmasız Sovyetler Birliği ile dayanışmadan geçer,» demiştir.

Halen Venezüela Millet Meclisi'n de MİR'in milletvekili olan Genel Sekreter Moleiro'ya, bu ziyaretinde MİR'in liderlerinden Hector Perez Marcano ile Lino Martinez eşlik etmekteydiler.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE GÜNDE 4 MİLYON NÜSHA KİTAP ÇIKIYOR

MOSKOVA (İTA) — Son yapılan resmi açıklamaya göre, halen Sovyetler Birliği'nde günde ortalama 4 milyon nüsha kitap çıkmaktadır. Sovyet Devleti'nin kuruluşundan bu yana 60 yıl içinde yayınlanan kitap sayısı ise toplam 43 milyar nüshayı bulmuştur. Bu kitaplardan yüzde 88'i piyasaya çıkartılmış ve satılmış, yüzde 12'si ise kütüphanelerde okumaya sunulmuştur. Sovyetler Birliği'nde toplam 360 bin kütüphane mevcut olup ortalama okuyucu sayısı 180 milyon'dur.

Sadece 1971-1975 yılları arasında edebi eser ve çocuk kitabı olarak 38.111 çeşit ayrı kitap yayınlanmıştır ki, bunların toplam tirajı 3 milyar'ı bulmaktadır.

SSCB'de en çok okunan yazarlar, Dostoyevski, Tolstoy, Çekov, Puşkin gibi klasiklerle Gorki, Mayakovski, Şolohov, Aleksey Tolstoy,

Simonov gibi Sovyet dönemi yazarlarıdır.

UNESCO istatistiklerine göre, çeviri yayınlar konusunda da SSCB, dünyada ilk sırayı tutmaktadır. Sadece 1976 yılında yabancı yazarların 1.500 adet eseri Sovyet dillerine çevrilerek toplam 60 milyon nüsha basılmıştır. Çevirilerin 300'ü Amerikan, 150'si fransız yazarlarına aittir.

41 dilde toplam 25 milyon baskıyla Victor Hugo'nun eserleri başta gelmekte, 24 milyon'la Honore de Balzac, 15 milyon ile Guy de Maupassant onu izlemektedir. Moliere, Rolland, Proust, George Sand, Merimee, Nathalie Sarraute, Simone de Beauvoir, Herve Bazin, Henri Troyat, Françoise Sagan da Sovyet dillerine çevrilen tanınmış yazarlar arasındadır.

Bu çevirilerin her biri SSCB'de 100 bin ilâ 150 bin arasında basılmaktadır.

özgürlük yolu

aylık siyasi dergi

10 Lira